

Lokalna Strategia Rozwoju

na lata 2009 – 2015

dla

Lokalnej Grupy Działania „ZIELONE SIOŁO”

Obszar gmin:

**Andrzejewo, Boguty-Pianki, Brok, Małkinia Górna, Nur,
Ostrów Mazowiecka, Stary Lubotyń, Szulborze Wielkie, Wąsewo,
Zaręby Kościelne**

Ostrów Mazowiecka, listopad 2008 r.

Zaktualizowano - czerwiec 2012 r.

Zaktualizowano - czerwiec 2014 r.

**Opracowano zgodnie z „Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi
w sprawie szczegółowych kryteriów i sposobu wyboru lokalnej grupy działania
do realizacji lokalnej strategii rozwoju w ramach Programu Rozwoju
Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013 z dnia 23 maja 2008 r.”**

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2007-2013

Autor:
mgr Bogdan Kępka
Prezes Eko Marketing
b.kepka@ekomarketing.net

Eko Marketing
ul. Marszałkowska 80
00-517 Warszawa
ekomarketing@ekomarketing.net
tel: 022/ 392 60 85
fax : 022/ 357 83 75

WSTĘP1

1.	CHARAKTERYSTYKA LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA „ZIELONE SIOŁO” JAKO JEDNOSTKI ODPOWIEDZIALNEJ ZA REALIZACJĘ LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU.....	2
1.1.	DANE PODSTAWOWE	2
1.2.	OPIS PROCESU BUDOWANIA PARTNERSTWA.....	4
1.3.	CHARAKTERYSTYKA CZŁONKÓW LGD I SPOSÓB ROZSZERZANIA LUB ZMIANY ICH SKŁADU.....	4
1.4.	STRUKTURA RADY ORAZ ZASADY I PROCEDURY JEJ FUNKCJONOWANIA JAKO ORGANU DECYZYJNEGO.....	6
1.5.	ZASADY I PROCEDURY FUNKCJONOWANIA LGD	7
1.6.	DOŚWIADCZENIE CZŁONKÓW LGD W REALIZACJI PROJEKTÓW (2004 - 2008).....	9
2.	OPIS OBSZARU OBJĘTEGO LSR WRAZ Z UZASADNIENIEM JEGO WEWNĘTRZNEJ SPÓJNOŚCI.....	10
2.1.	ZASIĘG TERYTORIALNY I UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE	10
2.2.	KLIMAT	11
2.3.	BOGACTWA NATURALNE	12
2.4.	GLEBY	12
2.5.	UWARUNKOWANIA HYDROLOGICZNE I GOSPODARKA WODNA	12
2.5.1.	<i>Wody powierzchniowe</i>	12
2.5.2.	<i>Wody podziemne</i>	13
2.6.	ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	13
2.7.	OBIEKTY PRZYRODY CHRONIONEJ	15
2.8.	ZANIECZYSZCZENIE ŚRODOWISKA.....	15
2.9.	UWARUNKOWANIA HISTORYCZNE.....	15
2.10.	UWARUNKOWANIA KULTUROWE	18
2.11.	OCENA SPOŁECZNO – GOSPODARCZA	23
2.11.1.	<i>Rolnictwo</i>	23
2.11.2.	<i>Gospodarka</i>	24
2.11.3.	<i>Demografia ludności</i>	26
2.11.4.	<i>Bezrobocie i zatrudnienie</i>	29
2.12.	SPECYFIKA OBSZARU	30
2.13.	UZASADNIENIE WEWNĘTRZNEJ SPÓJNOŚCI OBSZARU LGD.....	31
3.	ANALIZA SWOT DLA OBSZARU OBJĘTEGO LSR.....	32
3.1.	OPIS ANALIZY SWOT I JEJ WYNIKI.....	32
3.2.	WYNIKI Z PRZEPROWADZONEJ ANALIZY SWOT.	38
4.	WIZJA I MISJA LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA „ZIELONE SIOŁO”.....	45
4.1.	WIZJA.....	45
4.2.	MISJA	46
5.	OKREŚLENIE CELÓW OGÓLNYCH I SZCZEGÓŁOWYCH LSR ORAZ OPIS PLANOWANYCH DO REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘĆ	47
6.	WYKAZANIE SPÓJNOŚCI SPECYFIKI OBSZARU Z CELAMI LSR.....	64
7.	UZASADNIENIE PODEJŚCIA ZINTEGROWANEGO DLA PRZEDSIĘWZIĘĆ PLANOWANYCH W RAMACH LSR.	65
8.	UZASADNIENIE PODEJŚCIA INNOWACYJNEGO DLA PRZEDSIĘWZIĘĆ PLANOWANYCH W RAMACH LSR.	66
9.	OKREŚLENIE PROCEDURY OCENY ZGODNOŚCI OPERACJI Z LSR, PROCEDURY WYBORU OPERACJI PRZEZ LGD, PROCEDURY ODWOŁANIA OD ROZSTRZYGNIĘĆ ORGANU DECYZYJNEGO W SPRAWIE WYBORU OPERACJI W RAMACH DZIAŁANIA, O KTÓRYM MOWA W ART. 5 UST. 1 PKT. 21 USTAWY Z DNIA 7 MARCA 2007 R. O WSPIERANIU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH Z UDZIAŁEM ŚRODKÓW EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU ROLNEGO NA RZECZ ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH, KRYTERIÓW, NA PODSTAWIE KTÓRYCH JEST OCENIANA ZGODNOŚĆ OPERACJI Z LSR, ORAZ KRYTERIÓW WYBORU OPERACJI, A TAKŻE PROCEDURY ZMIANY TYCH KRYTERIÓW.	67

10.	OKREŚLENIE BUDŻETU LSR DLA KAŻDEGO ROKU JEJ REALIZACJI.	76
11.	OPIS PROCESU PRZYGOTOWANIA I KONSULTOWANIA LSR.	82
12.	OPIS PROCESU WDRAŻANIA I AKTUALIZACJI LSR.....	82
13.	OKREŚLENIE POWIĄZAŃ LSR Z INNYMI DOKUMENTAMI PLANISTYCZNYMI ZWIĄZANYMI Z OBSZAREM OBJĘTYM LSR.....	87
14.	WSKAZANIE PLANOWANYCH DZIAŁAŃ, PRZEDSIĘWZIĘĆ LUB OPERACJI REALIZOWANYCH PRZEZ LGD W RAMACH INNYCH PROGRAMÓW WDRAŻANYCH NA OBSZARZE OBJĘTYM LSR.	92
15.	PRZEWIDYWANY WPŁYW REALIZACJI LSR NA ROZWÓJ REGIONU I OBSZARÓW WIEJSKICH.	97
16.	INFORMACJA O DOŁĄCZANYCH DO LSR ZAŁĄCZNIKACH.....	100

Wstęp

Niniejszy dokument – Lokalna Strategia Rozwoju sporządzona została dla Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „ZIELONE SIOŁO”, obejmującej obszar 10 gmin położonych w powiecie ostrowskim (z wyłączeniem miasta Ostrow Mazowiecka) na terenie województwa mazowieckiego. Obszar ten, obejmuje teren łączny administracyjnie i jednocześnie połączony jest tradycjami historycznymi, przyrodniczymi, kulturowymi, turystycznymi, ale przede wszystkim bogaty jest w kapitał ludzki, nacechowany dużą chęcią rozwoju i pomysłami na przyszłość. Mieszkańcy obszaru swoją pracą i zaangażowaniem chcą jak najlepiej przysłużyć się rozwojowi własnemu, rozwojowi swoich miejscowości i małej „lokalnej ojczyzny”.

W procesie tworzenia LSR czynny udział brali Członkowie Stowarzyszenia LGD „ZIELONE SIOŁO” przy merytorycznym wsparciu konsultanta zewnętrznego – firmy Eko Marketing.

W czasie różnorodnych spotkań okazję do wypowiedzenia się mieli reprezentanci różnych grup społecznych, dziedzin które Zarząd Stowarzyszenia uznał za priorytetowe, czyli: młodzieży, ekologii, turystyki itp. Jednoznacznie można stwierdzić, że dokument ten oparty jest na silnych podstawach merytorycznych, ale przede wszystkim powstał w sposób całkowicie partnerski. Spotkania te i wypracowana na nich diagnoza są dowodem na to, że LSR odzwierciedla istniejącą sytuację, a działania i przedsięwzięcia, które ten dokument przewiduje, w przyszłości przyniosą oczekiwane rezultaty.

Lokalna Strategia Rozwoju została opracowana na lata 2009 – 2015. Tak przyjęty przedział czasowy wynika przede wszystkim z koniecznej do zachowania zgodności z innymi dokumentami planistycznymi i strategicznymi na poziomie województw i całego kraju.

Wymienić tutaj można przede wszystkim Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Operacyjny Kapitał Ludzki oraz Strategię Rozwoju Województwa Mazowieckiego i innych dokumentów strategicznych dla Mazowsza, które będą również w tym okresie realizowane. Owa zgodność daje gwarancję, że wydatkowanie przypadających środków nie będzie przypadkowe, lecz zgodne z celami polityki regionalnej Unii Europejskiej i Państwa Polskiego.

Jak już wcześniej wspomniano LGD „ZIELONE SIOŁO” postanowiła skupić się w LSR na trzech obszarach priorytetowych: obszar gospodarczy, społeczny i marketingowo-promocyjny. Wybór, którego dokonano, nie był przypadkowy. Cele strategiczne i operacyjne, które sobie założyło wynikają bezpośrednio z różnorodnych uwarunkowań obszaru. Zostały również poparte wynikami wielopłaszczyznowych konsultacji społecznych, warsztatów, dyskusji oraz przeprowadzoną analizą SWOT. Są więc bezpośrednią odpowiedzią na określone potrzeby i pomysły. Ponieważ jednak działania określone w tym dokumencie nie dotyczą wszystkich aspektów życia na tym obszarze, ale koncentrują się tylko na wybranych dziedzinach, Lokalna Grupa Działania „ZIELONE SIOŁO” nie zastępuje istniejących instytucji, lecz ma za zadanie je wspierać, działać w specyficznych obszarach, które dają szansę na wykorzystanie zasobów i rozwój terenu. Natomiast zintegrowany charakter dokumentu świadczy o współdziałaniu trzech najważniejszych sektorów, czyli: publicznego, społecznego i gospodarczego.

1. Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania „ZIELONE SIOŁO” jako jednostki odpowiedzialnej za realizację Lokalnej Strategii Rozwoju.

1.1. Dane podstawowe

LGD „ZIELONE SIOŁO” swoim działaniem obejmuje powiat ostrowski z wyłączeniem miasta Ostrow Mazowiecka.

Na obszar działania LGD „ZIELONE SIOŁO” składa się 10 jednostek samorządu terytorialnego w tym:

- Gmina miejsko - wiejska Brok,
- gminy wiejskie: Andrzejewo, Boguty - Pianki, Małkinia Górna, Nur, Ostrow Mazowiecka, Stary Lubotyń, Szulborze Wielkie, Wąsewo, Zaręby Kościelne,

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „ZIELONE SIOŁO” z siedzibą w Ostrowi Mazowieckiej, ul. L. Mieczkowskiego 4, 07-300 Ostrow Mazowiecka zostało utworzone poprzez podjęcie przez Członków – Założycieli stosownej uchwały w dniu 12 marca 2008 r.

Stowarzyszenie LGD „ZIELONE SIOŁO” zostało zarejestrowane w dniu 30 kwietnia 2008 r. i otrzymało numer **KRS: 0000305133**.

LGD działa na podstawie przepisów:

- 1) ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. z 2007 r. Nr 64, poz. 427),
- 2) ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 z późn. zm.),
- 3) rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. Urz. UE 1277 z 21.10.2005 r. str. I),
- 4) Statutu.

Cele Stowarzyszenia LGD „ZIELONE SIOŁO”

Celem Stowarzyszenia jest działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich a w szczególności:

- opracowanie i realizację Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR),
- podejmowanie inicjatyw i działań mających na celu pobudzenie aktywności społeczności lokalnej oraz ich czynny udział w opracowywaniu i realizacji LSR,
- upowszechnianie i wymianę informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich położonych w obszarze działania LGD,
- propagowanie działań na rzecz realizacji LSR w obszarze działania LGD, pozyskiwanie partnerów i źródeł finansowania LSR, w tym z programów pomocowych, promocja obszarów wiejskich położonych w obszarze działania LGD, udzielanie wsparcia mieszkańcom obszaru

objętego LSR w zakresie przygotowania projektów i pozyskiwania środków na ich realizację, w tym z programów pomocowych.

Stowarzyszenie LGD realizuje swoje cele statutowe poprzez:

- 1) opracowanie LSR i przystąpienie do konkursu na jej realizację, organizowanego przez samorząd województwa,
- 2) rozpowszechnianie założeń zatwierdzonej LSR na obszarze działania LGD,
- 3) prowadzenie bezpłatnego doradztwa w zakresie przygotowywania projektów związanych z realizacją LSR,
- 4) współpracę i wymianę doświadczeń z instytucjami publicznymi i organizacjami pozarządowymi działającymi w zakresie objętym celem LGD na poziomie krajowym i międzynarodowym,
- 5) upowszechnianie informacji o warunkach i zasadach udzielania pomocy na realizację projektów przedkładanych przez wnioskodawców, kryteriach wyboru projektów oraz sposobie naboru wniosków o pomoc w ramach realizacji LSR,
- 6) informowanie za pomocą dostępnych środków przekazu, m.in. strona www, ogłoszenie w prasie lokalnej, o możliwości wystąpienia do LGD w sprawie wyboru projektu do realizacji LSR w ramach działania 4.13 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”,
- 7) sprawdzanie zgodności projektów z założeniami LSR.
- 8) dokonywanie wyboru projektów do dofinansowania z puli środków przyznanych LGD na realizację LSR w ramach działania 4.13 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”,
- 9) organizowanie i finansowanie:
 - a) przedsięwzięć o charakterze informacyjnym lub szkoleniowym, w tym seminariów, szkoleń, konferencji i konkursów,
 - b) imprez kulturalnych, takich jak festiwale, targi, pokazy i wystawy, służących zwłaszcza promocji regionu i jego tożsamości kulturowej,
 - c) działalności promocyjnej, informacyjnej i poligraficznej, w tym: opracowywanie i druk broszur, folderów, plakatów, opracowywanie i rozpowszechnianie materiałów audiowizualnych, tworzenie stron internetowych, przygotowywanie i rozpowszechnianie innych materiałów o charakterze reklamowym lub promocyjnym.

Szczegółowe zasady i procedury funkcjonowania LGD określa Statut Stowarzyszenia, który stanowi załącznik do niniejszego dokumentu (Załącznik nr 1).

Struktura Stowarzyszenia LGD „ZIELONE SIOŁO”

Statutowymi organami Stowarzyszenia LGD „ZIELONE SIOŁO” są:

- Walne Zebranie Członków,
- Zarząd,
- Rada,
- Komisja Rewizyjna.

1.2. Opis procesu budowania partnerstwa

Pierwsze pomysły utworzenia na terenie powiatu ostrowskiego Lokalnej Grupy Działania pojawiły się w maju 2007 r. Jego inicjatorami był Pan Michał Rutkowski z gminy Andrzejewo oraz Pani Bożena Szostak z gminy Ostrów Mazowiecka. Doszły one do wniosku, że ziemia ostrowska posiada zasoby turystyczno - kulturowo - społeczne, a także znaczny potencjał kapitału ludzkiego. Elementem hamującym rozwój wsi jest brak liderów w sferze społecznej, a także pomysłów, które wskazywałyby kierunek rozwoju społeczno – gospodarczego całego powiatu. Rozważano co zrobić, aby rozwijać trójsektorowe partnerstwo: sektora publicznego, społecznego i gospodarczego. Na sesjach rad gmin prezentowane były założenia programu Leader i od marca 2008 r. do września 2008 r. zapadły stosowne uchwały o przystąpieniu Gmin i Powiatu Ostrowskiego do LGD.

Na tychże sesjach oraz na podstawie rozmów radnych z mieszkańcami powiatu ostrowskiego podjęto decyzje o założeniu Lokalnej Grupy Działania.

W dniu 14 marca 2008 r. Zebranie Założycielskie Stowarzyszenia o nazwie „Lokalna Grupa Działania ZIELONE SIOŁO” powołało Komitet Założycielski i udzielono mu pełnomocnictw do dokonania wszelkich czynności związanych z rejestracją Stowarzyszenia.

W skład Komitetu Założycielskiego weszli:

- Zbigniew Kamiński
- Waldemar Brzostek
- Michał Rutkowski
- Janusz Ambroziak
- Adriana Rukat.

Na pełnomocnika Komitetu Założycielskiego wyznaczono Panią Adrianę Rukat.

Osoby te spełniają ważną rolę jako Naturalni Liderzy w inicjowaniu realizowanych przez LGD działań i projektów.

W dniu 14 marca 2008 r. powołano również Zarząd Stowarzyszenia (Załącznik nr 2) oraz Komisję Rewizyjną.

We wrześniu 2008 r. przystąpiono do procesu tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju.

1.3. Charakterystyka członków LGD i sposób rozszerzania lub zmiany ich składu.

Statutowymi organami Stowarzyszenia LGD „ZIELONE SIOŁO” są:

- Walne Zebranie Członków,
- Zarząd,
- Rada,
- Komisja Rewizyjna (organ kontroli wewnętrznej).

Schemat nr 1

Członkowie (osoby fizyczne i osoby prawne) Stowarzyszenia LGD "ZIELONE SIOŁO" wyszczególnieni są w Załączniku nr 2.

Sposób rozszerzania lub zmiany składu członków LGD:

Członkiem zwyczajnym Stowarzyszenia może być:

- 1) osoba fizyczna która:
 - a) spełnia warunki określone w ustawie *Prawo o stowarzyszeniach*,
 - b) działa na rzecz rozwoju obszarów wiejskich lub wyrazi na piśmie deklarację takiego działania,
 - c) złoży deklarację członkowską.
- 2) osoba prawna, w tym jednostka samorządu terytorialnego, która przedstawi uchwałę organu stanowiącego, zawierającą:
 - a) deklarację przystąpienia do LGD,
 - b) deklarację działania na rzecz rozwoju obszaru objętego LSR,
 - c) wskazanie osoby reprezentującej osobę prawną w LGD.

Nabycie i stwierdzenie utraty członkostwa w Stowarzyszeniu następuje na podstawie uchwały Zarządu LGD.

1. Członek zwyczajny LGD jest obowiązany:
 - 1) propagować cel LGD i aktywnie uczestniczyć w realizacji tego celu,
 - 2) przestrzegać postanowień Statutu,
 - 3) opłacać składki członkowskie,
 - 4) brać udział w Walnych Zebraniach Członków.

2. Członek zwyczajny LGD ma prawo:

- 1) wybierać i być wybieranym do władz LGD,
- 2) składać Zarządowi LGD wnioski dotyczące działalności LGD,
- 3) brać udział w organizowanych przez LGD przedsięwzięciach o charakterze informacyjnym lub szkoleniowym,
- 4) wstępu na organizowane przez LGD imprezy kulturalne.

Utrata członkostwa przez członka zwyczajnego LGD następuje wskutek:

- 1) złożenia Zarządowi pisemnej rezygnacji - w przypadku osoby fizycznej,
- 2) złożenia Zarządowi uchwały organu stanowiącego osoby prawnej o wystąpieniu z LGD,
- 3) wykluczenia przez Zarząd:
 - a) za działalność niezgodną ze Statutem lub uchwałą władz LGD,
 - b) z powodu pozbawienia praw publicznych prawomocnym wyrokiem sądu,
- 4) śmierci osoby fizycznej lub likwidacji osoby prawnej.

Od uchwały Zarządu w przedmiocie wykluczenia członkowi LGD przysługuje odwołanie do Walnego Zebrania Członków w terminie 21 od dnia doręczenia uchwały Zarządu o wykluczeniu. Uchwała Walnego Zebrania jest ostateczna i jest podejmowana na najbliższym Walnym Zebraniu.

1.4. Struktura Rady oraz zasady i procedury jej funkcjonowania jako organu decyzyjnego

Organem decyzyjnym Stowarzyszenia jest jego Rada. W skład Rady wchodzi przewodniczący, wiceprzewodniczący, sekretarz oraz członkowie w łącznej liczbie 23 wybierani i odwoływani przez Walne Zebranie Członków spośród członków tego Zebrania.

Rada, w co najmniej 50 % składa się z podmiotów, o których mowa w art.6 ust.1 lit. b i c rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich - czyli partnerów gospodarczych i społecznych oraz innych odpowiednich podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe, w tym organizacje zajmujące się zagadnieniami z zakresu środowiska naturalnego oraz podmiotami odpowiedzialnymi za promowanie równości kobiet i mężczyzn. Rada obraduje na posiedzeniach zwoływanych przez przewodniczącego w miarę potrzeb. Do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju opracowanej przez Stowarzyszenie. Żaden z członków organu decyzyjnego nie może być zatrudniony w biurze LGD. Szczegółowe zasady i procedury funkcjonowania (w tym również procedurę wyłączenia członka od udziału w dokonywaniu operacji w razie zaistnienia okoliczności, które mogą wywołać wątpliwości, co do jego bezstronności w szczególności w przypadku ubiegania się członka organu decyzyjnego o wybór jego operacji w ramach działania, o którym mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 21 ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Tryb pracy Rady LGD "ZIELONE SIOŁO" oraz sposób jej powoływania i zmian w składzie, określa Regulamin, który stanowi Załącznik nr 3.

1.5. Zasady i procedury funkcjonowania LGD

Struktura Lokalnej Grupy Działania „ZIELONE SIOŁO” jest tak skonstruowana aby reprezentowana była przez społeczność zamieszkującą na jej obszarze.

Walne Zebranie Członków tworzą podmioty sektora publicznego, gospodarczego i społecznego (w tym również osoby fizyczne).

Walne Zebranie Członków zwoływane jest przez Zarząd przynajmniej jeden raz w roku lub na pisemny wniosek Komisji Rewizyjnej lub Rady z jednoczesnym powiadomieniem o jego terminie, miejscu obrad i propozycjach porządku obrad wszystkich członków listami poleconymi lub w każdy skuteczny sposób, co najmniej na 14 dni przed wyznaczonym terminem.

Uchwały Walnego Zebrania Członków zapadają:

- 1) w pierwszym terminie - zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania,
- 2) w drugim terminie - wyznaczonym w tym samym dniu - trzydzieści minut później od pierwszego terminu w obecności dowolnej liczby członków.

W Walnym Zebraniu Członków mogą uczestniczyć zaproszeni przez Zarząd goście.

Do kompetencji Walnego Zebrania Członków należy w szczególności:

- 1) uchwalanie kierunków i programu działania LGD,
- 2) ustalanie liczby członków Rady, Zarządu i Komisji Rewizyjnej, z zastrzeżeniem, że w skład Rady wchodzi przedstawiciele wszystkich trzech sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego, w proporcjach wynikających ze składu członków LGD. Przy czym, co najmniej połowę członków Rady stanowią partnerzy gospodarczy i społeczni oraz inne podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe, w tym organizacje zajmujące się zagadnieniami z zakresu ochrony środowiska naturalnego oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie równości mężczyzn i kobiet,
- 3) wybór i odwołanie członków Rady, Zarządu i Komisji Rewizyjnej,
- 4) udzielanie absolutorium ustępującemu Zarządowi,
- 5) uchwalanie zmian Statutu,
- 6) podejmowanie uchwał w sprawie przystąpienia LGD do innych organizacji,
- 7) podejmowanie uchwały w sprawie rozwiązania LGD,
- 8) rozpatrywanie odwołań od uchwał Zarządu i Rady wniesionych przez członków Stowarzyszenia lub wnioskodawców i beneficjentów działania 4.13 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”,
- 9) uchwalanie regulaminu obrad Walnego Zebrania Członków,
- 10) przyjmowanie rocznych sprawozdań z działalności Rady i Zarządu.

Podjęcie uchwały w sprawie zmiany Statutu, odwołania członków Rady, Zarządu, Komisji Rewizyjnej oraz rozwiązania LGD, wymaga bezwzględnej większości głosów przy obecności ponad połowy członków Walnego Zebrania Członków LGD.

Każdemu członkowi zwyczajnemu LGD obecnemu na Walnym Zebraniu Członków przysługuje jeden głos.

Zarząd składa się z Prezesa, dwóch Wiceprezesów, Skarbnika i 8 członków Zarządu wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków. Osoby wchodzące w skład Zarządu nie mogą być jednocześnie członkami Komisji Rewizyjnej i Rady.

Do kompetencji Zarządu należy:

- 1) przyjmowanie nowych członków Stowarzyszenia,
- 2) reprezentowanie Stowarzyszenia na zewnątrz i działanie w jego imieniu,
- 3) kierowanie bieżącą pracą Stowarzyszenia,
- 4) obowiązek zwołania Walnego Zebrania Członków na dzień przypadający w ciągu 14 dni od daty złożenia wniosku,
- 5) ustalanie wysokości składek członkowskich,
- 6) powoływanie i odwoływanie kierownika Biura LGD oraz zatrudnianie innych pracowników tego Biura,
- 7) ustalanie wielkości zatrudniania i zasad wynagradzania pracowników Biura LGD,
- 8) ustalanie regulaminu Biura LGD,
- 9) opracowywanie LSR oraz innych wymaganych przepisami PROW dokumentów, celem przystąpienia do konkursu na realizację LSR,
- 10) przygotowanie wniosku o dofinansowanie realizacji LSR i przystąpienie do konkursu na jej dofinansowanie, zgodnie z przepisami PROW,
- 11) realizacja LSR zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów PROW, w tym ogłaszanie konkursów na projekty z zakresu działania 4.1 PROW, ich przyjmowanie i przedkładanie Radzie celem dokonania wyboru projektów do realizacji w ramach Strategii,
- 12) opracowywanie wniosków i innych dokumentów w celu pozyskiwania środków na realizację celów z innych programów pomocowych,
- 13) wykonywanie innych działań wymaganych przepisami, związanych z realizacją LSR w ramach Osi LEADER PROW.

Do reprezentowania Stowarzyszenia upoważniony jest Prezes lub Wiceprezes wskazany przez Prezesa.

Do zaciągania zobowiązań majątkowych upoważnionych jest dwóch członków Zarządu w tym Prezes i Wiceprezes wskazany przez Prezesa.

Komisja Rewizyjna składa się z Przewodniczącego i 2 członków wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków.

Członkiem Komisji Rewizyjnej nie może być osoba skazana prawomocnym wyrokiem za przestępstwo popełnione umyślnie. Członkowie Komisji Rewizyjnej nie mogą pozostawać z członkami Zarządu w związku małżeńskim, ani też w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa lub podległości z tytułu zatrudnienia.

Do kompetencji Komisji Rewizyjnej należy:

- 1) kontrola bieżącej pracy LGD,
- 2) składanie wniosków w przedmiocie absolutorium dla Zarządu na Walnym Zebraniu Członków
- 3) występowanie z wnioskiem o zwołanie Walnego Zebrania Członków,
- 4) dokonywanie wyboru podmiotu mającego zbadać sprawozdanie finansowe LGD, zgodnie z przepisami o rachunkowości.

Biuro LGD

Personel Biura zatrudniany jest przez Zarząd LGD. Organ ten również dostosowuje skład osobowy Biura do realnych potrzeb LGD, a także jego możliwości finansowych i organizacyjnych. Zatrudnione osoby poprzez swoją pracę zagwarantują profesjonalną obsługę, zarówno organów

wchodzących w skład LGD jak i beneficjentów realizujących poszczególne projekty. W związku z tym istotne jest precyzyjne określenie wymagań niezbędnych i pomocniczych w odniesieniu do kandydatów na poszczególne stanowiska w Biurze LGD. Istotne jest również zaplecze lokalowe i techniczne, gwarantujące prawidłową obsługę interesantów, ale również umożliwiające archiwizację dokumentów, organizację konsultacji indywidualnych jak również warsztatów. Aby spełnić te wymogi „ZIELONE SIOŁO” w Lokalnej Strategii Rozwoju określiło wymagania dotyczące personelu, który należy zatrudnić, jak również Biura, które powinno spełniać określone kryteria. Wszystkie te elementy (procedura rekrutacji pracowników, wymagania wobec kandydata, główne zadania, warunki zatrudnienia, wykaz niezbędnych dokumentów, etapy rekrutacji i opis warunków technicznych i lokalowych Biura) zostały zawarte w Załączniku nr 7 i 8.

Na czele Biura stoi jego Kierownik. Odpowiada on bezpośrednio za jego funkcjonowanie i organizację pracy podległego personelu.

Opis stanowisk:

S1 – kierownik biura

S2 – koordynator ds. projektów.

Współpraca Biura z koordynatorami gminnymi

Biuro LGD dla aby usprawnić swoją pracę powinno współpracować z nieformalnymi koordynatorami LGD na poziomie Gminy. Każda z Gmin członków LGD wyznacza jedną osobę jako koordynatora. Osoba ta jest „osobą pierwszego kontaktu”, do której wysyłane są wszystkie wiadomości związane z LGD i wdrażaniem LSR. Koordynator ten spełnia rolę lokalnego animatora i łącznika, który zapewnia sprawny i skuteczny przepływ informacji pomiędzy Biurem, a Gminą i jej lokalną społecznością. Niezależnie od tego Biuro w sposób ciągły współpracuje z członkami organów LGD oraz lokalnymi liderami społecznymi i gospodarczymi.

Wolontariat i staże w LGD

Rozwój kapitału ludzkiego na obszarze LGD jego Biuro może zapewniać poprzez wykorzystywanie do swoich prac organizacyjnych wolontariuszy i stażystów. Możliwości te daje np. obsługa strony internetowej, praca organizacyjno- techniczno – biurowa, jako wolontariat stały oraz organizowane przez LGD przedsięwzięcia promocyjne, informacyjne, reklamowe, jako wolontariat okazjonalny. Ponadto Biuro w miarę swoich potrzeb może w porozumieniu z Powiatowym Urzędem Pracy organizować staże, a także praktyki w Biurze LGD.

1.6. Doświadczenie członków LGD w realizacji projektów (2004 - 2008)

Jak warto zauważyć sama Lokalna Grupa Działania „ZIELONE SIOŁO” jest stosunkowo młoda. Jednakże partnerzy tworzący partnerstwo mają doświadczenia w realizacji projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej, zarówno przedakcesyjnych jak i członkowskich.

2. Opis obszaru objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności.

2.1. Zasięg terytorialny i uwarunkowania geograficzne

Opisywany obszar znajduje się w powiecie ostrowskim (8 na 37 pod względem wielkości w województwie) i leży na terenie Międzyrzecza Łomżyńskiego między dolinami Narwi i Bugu. Jest położony w środkowo – wschodniej części województwa mazowieckiego na granicy z województwem podlaskim. Od północy sąsiaduje z powiatem ostrołęckim, łomżyńskim i zambrowskim, od wschodu z powiatem wysokomazowieckim, od południa z powiatem sokołowskim i węgrowski, od zachodu z powiatem wyszkowskim.

W skład LGD wchodzi 10 jednostek samorządu terytorialnego:

- Gmina wiejsko- miejska – Brok
- Gminy wiejskie – Andrzejewo, Boguty – Pianki, Małkinia Górna, Nur, Ostrów Mazowiecka, Stary Lubotyń, Szulborze Wielkie, Wąsewo, Zaręby Kościelne

Całkowita powierzchnia obszaru wynosi 1195,97 km².

Rysunek nr 1

Województwo według regionalizacji fizyczno - geograficznej J. Kondrackiego znajduje się na pograniczu dwóch z czterech podstawowych obszarów kontynentu europejskiego, tj. Europy Zachodniej i Europy Wschodniej. Wschodnia część powiatu (zlewnia rzeki Brok) leży

w obszarze Europy Wschodniej, należąc pod względem fizyczno – geograficznym do prowincji Nizy Wschodniobałtycko – Białoruskiego.

Tabela nr 1

	Nazwa gminy	Typ gminy	Powierzchnia km ²	% Powierzchni powiatu
1	Brok	miejsko-wiejska	110,21	9
2	Andrzejewo	wiejska	118,64	9,69
3	Boguty-Pianki	wiejska	89,13	7,28
4	Małkinia Górna	wiejska	134,08	10,95
5	Nur	wiejska	95,8	7,9
6	Ostrów Mazowiecka	wiejska	283,71	23,17
7	Stary Lubotyń	wiejska	109,16	8,91
8	Szulborze Wielkie	wiejska	47,6	3,81
9	Wąsewo	wiejska	119,2	9,73
10	Zaręby Kościelne	wiejska	88,9	7,26
RAZEM				1195,9

2.2. Klimat

Cechy klimatyczne kształtują się podobnie jak na całym terenie Niziny Mazowieckiej z niewielkimi wahaniami.

Średnia roczna suma opadu jest niższa (ok. 550 mm) od średniej dla Polski (600 mm). Najwyższe miesięczne sumy opadów przypadają na miesiące letnie. Wyrażna jest przewaga opadów letnich nad zimowymi, pomimo występowania w okresie listopad - grudzień maksimum dni z opadem. Najniższe sumy opadu notuje się w styczniu lub lutym, zaś najmniejsza liczba dni z opadem przypada na wiosnę. Zwykle z okresem ciepłym roku związane są opady ulewne, grady czy zjawisko burzy (lipiec).

Rozkład kierunków wiatru w roku wiąże się z warunkami ogólnocyrkulacyjnymi i lokalnymi (rzeźbą terenu). Topografia terenu i układ dolin rzecznych wymusza napływ powietrza z kierunków zachodnich i wschodnich. Frekwencja kierunku zachodniego (W) wynosi ok. 19 %. Najmniej wiatrów wieje z północy (N) i północnego wschodu (NE), jak również z kierunku południowego (S). Latem i jesienią dominują wiatry zachodnie (W), wiosną znaczny udział mają wiatry z sektora północnego (NW,N), w zimie częste są wiatry południowo - wschodnie.

Rozkład dni pogodnych pokrywa się w dużym stopniu z rozkładem zachmurzenia. Znaczna liczba dni pogodnych (40 - 50) występuje nad Bugiem, mimo że jest to rejon o największym średnim zachmurzeniu. Średnie roczne zachmurzenie wynosi 6,6 – 6,8 w skali pokrycia nieba od 0 – 10.

Średnia roczna temperatura powietrza sięga 7,5 °C, i w kierunku północno - wschodnim spada. Rozkład średnich temperatur najcieplejszego miesiąca (lipca) jest nieco podobny do rozkładu średnich temperatur roku. Okres, w którym średnia temperatura powietrza przekracza 5°C (okres wegetacji) trwa ok. 210 dni.

Pod względem fenologicznym notuje się, że w rejonie Międzyrzecza Łomżyńskiego, gdzie położony jest powiat ostrowski, zaranie wiosny (budzenie się wegetacji ze spoczynku zimowego) zaczyna się średnio około 10 kwietnia, podczas, gdy w sąsiednich regionach, np. w dolinie Narwi, ma to miejsce ok. 31 marca. Wczesna wiosna (rozwój liści) zaczyna się tu między 10 i 15 maja. Dla porównania w rejonie Warszawy etap ten następuje do 30 kwietnia. W okresie tzw. pełni

wiosny i wczesnego lata różnice regionalne maleją do ok. 5 dni w różnicy tempa wegetacji. Lato ma najmniejsze zróżnicowania, a wczesna jesień pomiędzy dolinami Bugu i Narwi zaczyna się średnio w okresie 1-5 września.

2.3. Bogactwa naturalne

Ogólnie Mazowsze jest krainą ubogą w tradycyjne bogactwa naturalne. Podobnie jest w powiecie ostrowskim. Do najcenniejszych zasobów należy zaliczyć wody artezyjskie i powierzchniowe, które od momentu wykrycia w 1898 roku są intensywnie wykorzystywane w przemyśle. Obecnie doceniane są coraz powszechniej jako źródło wody pitnej, udostępnianej w licznych studniach mieszkańcom miast. Miąższa pokrywa czwartorzędowych osadów polodowcowych (do ponad 200 m) powoduje, że w całym regionie występują jedynie surowce typowe dla osadów fluwioglacjalnych – kruszywa naturalne. Na terenie LGD potencjalnymi obszarami występowania kruszyw (żwirów, pospółek oraz piasków) są formy kemowe oraz ozy. „Krawędź ostrowska”, będąca lodowcowym spiętrzeniem osadów zastoiskowych oraz piasków i żwirów wodnolodowcowych, jest miejscem lokalnej eksploatacji kruszyw. Z kolei dwa duże sandry – sander Puszczy Białej oraz sander prosienicki o miąższości do 20 m są także obszarami potencjalnego występowania kruszyw. Udokumentowane tu złoża mają razem około 7 tys. ton. Z powodu stosunkowo małej ilości złóż oraz niewielkich perspektyw, w sposób bardziej istotny eksploatowane są jedynie kruszywa naturalne na sandrach.

Największa w regionie kopalnia kruszywa w Jelonkach Przyborowiu należąca do Olsztyńskich Kopalń Surowców Mineralnych Sp. z o.o. od lat jest głównym dostawcą pospółki do celów budowlanych na rynku warszawskim. Jej duża powierzchnia powoduje, że bardzo ważne jest właściwe wykorzystanie terenów poeksploatacyjnych.

2.4. Gleby

Poza klimatem ważnym czynnikiem kształtującym rozwój przyrody są gleby. Na omawianym obszarze dominują następujące typy gleb:

- gleby brunatne (właściwe i wylugowane) i gleby przemyle; powstały z piasków naglinowych i glin zwałowych lekkich,
- gleby przemyle wytworzone ze żwirów oraz piasków słabogliniastych i gliniastych,
- gleby bielcowe i gleby rdzawe rozwinięte z piasków słabogliniastych i gliniastych różnej genezy,
- gleby hydrogeniczne – mułowo-bagienne, torfowe i murszowe; ukształtowały się lokalnie w dolinach cieków wodnych.

2.5. Uwarunkowania hydrologiczne i gospodarka wodna

2.5.1. Wody powierzchniowe

Cały teren znajduje się w dorzeczu Wisły. Przez teren w kierunku NE-SW przebiega dział wodny III rzędu pomiędzy Narwią i Bugiem. Z północnej i północno-zachodniej części powiatu wody powierzchniowe odprowadzane są do Narwi poprzez jej lewe dopływy: Ruż, Orz, Wymakracz i Kabat. Pozostałą część odwadniają prawobrzeżne dopływy Bugu: Brok i Pukawka. Rzeka Brok

meandruje z północnego-zachodu w silnie zarysowanej dolinie. Na wysokości wsi Kaczkowo do rzeki Brok wpada rzeka Grzybówka, odwadniająca rejon Ostrowi Maz.

Na opisywany obszarze znajdują się 4 punkty pomiarowe jakości wód powierzchniowych należące do sieci monitoringu WIOŚ, z czego jeden w sieci monitoringu regionalnego (w Zaręczach Kościelnych na rzece Brok) oraz 3 w sieci monitoringu podstawowego (w Zamościu na rzece Brok, w Małkini Górnej na rzece Bug i w Broku na rzece Grzybówka).

Tabela nr 2 *Klasa jakości rzek na terenie LGD*

Nazwa rzeki	Punkt Pomiarowy	Gmina	Klasa jakości rzeki
Brok	Zamoście	Brok	IV
Bug	Glina Nadbużna	Małkinia Górna	IV
Grzybówka	Stare Kaczkowo	Brok	V

2.5.2. Wody podziemne

Według klasyfikacji zwykłych wód podziemnych Polski badany teren należy do regionu mazowieckiego (fragment makroregionu północno-wschodniego). Występują tu dwa piętra wodonośne: trzeciorzędowe i czwartorzędowe. Nie stwierdzono wód zwykłych w utworach kredy. Użytkowy poziom wodonośny występuje na głębokości 15-50 m. Potencjalna wydajność studni to 30-120 m³/h. W piętrze czwartorzędom wyznaczono trzy użytkowe poziomy wodonośne. Według najnowszego opracowania hydrogeologicznego rejon położony jest w obrębie zbiornika wód podziemnych w utworach trzeciorzędowych GZWP 215 – Subniecka Warszawska. Ze względu na znaczną odległość od centrum niecki i dominujące znaczenie użytkowe piętra czwartorzędom, rozpoznanie hydrogeologiczne tej części zbiornika jest słabe. Na terenie nie ma zlokalizowanych otworów studziennych eksploatujących wody trzeciorzędowe. W 1935 roku odwiercono na terenie jednostki wojskowej w Komorowie studnię ujmującą wody oligoceńskie, ale otwór ten został zlikwidowany. Według „Atlasu hydrogeologicznego Polski” piętro trzeciorzędowe występuje poniżej 150 m. Wydajność potencjalna studni wynosi poniżej 30 m³/h. Brak informacji o wodonośności kredy. Przez analogię do innych rejonów, podejrzewa się, że w spękanych marglach może występować poziom wodonośny o bardzo ograniczonej wydajności.

2.6. Środowisko przyrodnicze

Teren jest bogaty przyrodniczo i krajobrazowo, posiada bujną roślinność, rozległe łąki i pastwiska, piękne lasy i wody, bogatą florę i faunę oraz czyste środowisko. Istotną cechą terenu jest zalesienie. Jest to obszar Puszczy Białej, gdzie dominują bory sosnowe. Głównym gatunkiem lasów w tej strefie geobotanicznej jest sosna. Towarzyszy jej dąb, brzoza, olcha. Pod względem struktury siedliskowej przeważa bór sosnowy (ponad 15 tys. ha) nad borem sosnowo-dębowym (niepełna 15 tys. ha). W mniejszości występują dąbrowy i lasy sosnowo-dębowe (ok. 5 tys. ha) oraz olszyny i lasy łęgowe (do 1 tys. ha). Lesistość powiatu wynosi 28,40 %. Jest niższa od średniej krajowej która wynosi 29,1 % oraz wyższa od średniej województwa mazowieckiego, która wynosi 22,1%. Teren LGD wchodzi w skład „Zielonych Płuc Polski”.

Grunty leśne zajmują łącznie obszar 34 118,3 hektarów, z czego grunty leśne państwowe stanowią 65 % a prywatne 35 %. Grunty leśne państwowe przeważają w gminach: Brok, Małkinia Górna, Ostrów Mazowiecka i Wąsewo. W pozostałych przeważają grunty leśne prywatne.

Tabela nr 3. *Grunty leśne, 2010*

Gmina	Grunty leśne ogółem (ha)	Grunty leśne państwowe (ha)	Grunty leśne prywatne (ha)
Andrzejewo	325,0	14,8	310,2
Boguty Pianki	1.392,1	11,6	1.380,5
Brok	7.992,9	7.850,0	142,9
Małkinia Górna	3.942,2	2.279,3	1.662,9
Nur	1.918,5	194,6	1.723,9
Ostrów Mazowiecka	11.305,1	9.120,3	2.184,8
Stary Lubotyń	1.706,8	25,5	1.681,3
Szulborze Wielkie	915,0	308,5	606,5
Wąsewo	2.930,5	1.715,1	1.215,4
Zaręby Kościelne	1.690,2	654,7	1.035,5
Ogółem	34.118,3	22.174,4	11.943,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Lesistość obszaru LGD wynosi 28,40 %. Największa występuje w gminie Brok i wynosi 73,60 %. Natomiast najmniejsza jest w gminie Andrzejewo i osiąga 2,70 %.

Tabela nr 4. *Lesistość gmin, 2010*

Gmina	Lesistość (%)
Andrzejewo	2,70
Boguty Pianki	15,60
Brok	73,60
Małkinia Górna	28,90
Nur	20,00
Ostrów Mazowiecka	39,10
Stary Lubotyń	15,60
Szulborze Wielkie	19,40
Wąsewo	24,20
Zaręby Kościelne	18,90
Ogółem	258,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

W dolnym biegu rzeki Bug, gdzie wiele zbiorowisk występujących w dolinie zachowało się w stanie zbliżonym do naturalnego, został utworzony Nadbużański Park Krajobrazowy. Park ten to rozległe ostępy leśne Puszczy Białej, Lasów Łochowskich, Miedzyńskich i Ceranowskich, będących ostoją łosi, jeleni, dzików i czarnych bocianów. Tereny Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego chronią prawie 120 km rzeki Bug. Obecnie powierzchnia Parku wynosi 113 671,7 ha. W opisywanym obszarze teren parku to 513 ha, obejmujący dolinę rzeki Bug w obrębie gmin: Nur – 441 ha oraz Zaręby Kościelne – 72 ha.

Na mocy rozporządzenia Wojewody Mazowieckiego z dnia 2 grudnia 1999 r. utworzono również Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Bugu i Nurca o pow. 3 692, 70 ha. W jego skład wchodzi część gminy Nur o pow. 771,5 ha. Obszar ten stanowi fragment większego obszaru, zlokalizowanego na terenie województwa podlaskiego.

2.7. Obiekty przyrody chronionej

Na terenie powiatu ostrowskiego występuje stosunkowo niewiele obiektów przyrodniczo chronionych. Są to:

- użytki ekologiczne o łącznej pow. 7,22 ha;
- pojedyncze drzewa – 24 szt.;
- grupy drzew – 7 grup;
- aleje – 1 aleja.

2.8. Zanieczyszczenie środowiska

Główne źródła zanieczyszczeń powietrza zlokalizowane są w Ostrowi Mazowieckiej i Małkini Górnej. Na terenie pozostałych gmin występują lokalne małe źródła o niewielkiej emisji zanieczyszczeń do powietrza. Są to takie obiekty, jak: piekarnie, kotłownie centralnego ogrzewania w obiektach użyteczności publicznej (przychodnie zdrowia, szkoły, małe zakłady usługowe itp.) oraz kotłownie indywidualnych budynków mieszkalnych. Źródła te w miejscach zagęszczonej zabudowy (miejscowości o zwartej zabudowie) mogą być stosunkowo uciążliwe dla otoczenia w okresie grzewczym, gdyż przeważnie są opalane węglem, o stosunkowo niskich emitorach i nie są wyposażone w urządzenia ochrony powietrza. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza z tych źródeł może jedynie nastąpić poprzez zmianę paliwa - zastępowanie węgla olejem opałowym i gazem ziemnym.

Natomiast zanieczyszczenia wód są efektem wieloletnich zaniedbań związanych z gospodarką ściekową. Faktem są również liczne, nielegalne, bądź błędnie podłączone instalacje sanitarne do kanalizacji burzowej, co powoduje spływanie ścieków do rzek. Inną przyczyną zanieczyszczeń są związki fosforu i azotu, które wraz z nawozami spływają z rowów melioracyjnych z łąk i pól do rzek.

2.9. Uwarunkowania historyczne

Najważniejszymi okolicznościami wpływającymi na osadnictwo na omawianym terenie były:

- **przyrodnicze:** występowanie dużych rzek Bugu, Narwi i ich dopływów, mała urodzajność gleb, duże obszary leśne,
- **społeczne:** sąsiedztwo stosunkowo przeludnionego już w XIII wieku Mazowsza Płockiego i Czerskiego, nadanie biskupom płockim w 1204 r. rozległego obszaru między Bugiem, a Narwią aż po Andrzejewo, liczne osadnictwo drobnoszlacheckie na północ i wschód od Ostrowi,
- **historyczne:** wielowiekowa przynależność do Księstwa Mazowieckiego, sąsiedztwo Prusów, Jadźwingów, Litwinów, Rusinów i ich najazdy wyludniające teren. Zwiększone osadnictwo po ugodzie polsko-litewskiej, zawartej w Krewie w 1385 r.

W okresie plemiennym jednostką obejmującą kilka do kilkunastu małych wsi było Opole. Normy bytowania ustalano na wiecach. Władzę sprawowała starszyzna rodowa - głównie dowódcy wojskowi. Opola posiadały zwykle grody. Tak było w czasie wchodzenia Mazowsza do Państwa Piastowskiego i później. Znane są z przekazów historycznych - pisanych grody z XI i XIII wieku i dalszych położone wzdłuż Narwi - Wizna, Stara Łomża, Nowogród, Różan, Pułtusk, nad Bugiem - Nur, Brok, Brańsk. W XIII w. i w pierwszej połowie XIV w. okręgami administracyjno - militarnymi były kasztelanie. W okolicy większego, lepiej umocnionego grodu kasztelańskiego, istniały grody i gródki. Najbliższe kasztalanie były w Święcku, Wiźnie,

Nowogrodzie i Liwie. Z końcem XIV w. ta jednostka podziału zanika (spokojna granica z Litwą). Od panowania Ziemowita III rozpoczyna się podział na ziemie (terra) i powiaty (districtus). Powiat był obszarem sądowym. Zarządzającymi nową jednostką administracyjną stali się starostowie. Około 1380 r. ustala się obszar Ziemi Nurskiej o powierzchni około 3500 km² podzielony na powiaty: nurski około 1000 km², ostrowski około 500 km², kamieniecki około 2000 km².

Po III rozbiorze Polski w 1795 r. całe Mazowsze weszło do zaboru pruskiego. Utworzona prowincja Prusy Nowowschodnie obejmowała ziemie w granicach Wisły, Bugu i Niemna. Szczegół pośredni między prowincją, a powiatem stanowiły departamenty kamer, ustanowione w Płocku i Białymstoku. Ostateczne określenie granic departamentów i powiatów nastąpiło 9 czerwca 1799 r.

Nowy podział nie uwzględniał dotychczasowych polskich, istniejących przez stulecia. Miał na celu obok poprawienia administracji i sądownictwa, zerwanie dotychczasowych więzów terytorialnych. Germanizacji służyło też usuwanie z urzędów Polaków, zastępowanie ich oficerami niemieckimi, pod pretekstem nieznamomości języka niemieckiego. Od lipca 1796 r. rozpoczęła się konfiskata wszystkich dóbr królewskich i kościelnych, które przeszły na własność króla pruskiego. Dotyczyło to rozległych dóbr biskupstwa płockiego położonych w Ziemi Nurskiej i królewszczyn. Od 1800 r. utworzono zarządzające nimi urzędy domen w Brańszczyku, Broku i Jasienicy. Wprowadzono w 1797 r. pierwszy na terenie państwa pruskiego rozdział władzy administracyjnej (kamer), od sądowniczej - rejencje.

Władzę administracyjną na terenie powiatu sprawował mianowany przez kamerę, jej podległy landrat (podatki, pobór, rekruta, zaopatrzenie wojska). Powołane pierwszy raz sądy powiatowe były pierwszą państwową instancją dla wszystkich mieszkańców określonego terenu. W każdym powiecie ustanowiono po dwa sądy: w ostrołęckim - w Ostrołęce i w Ostrowi.

Departament płocki składał się z sześciu nowoutworzonych powiatów (z dawnych polskich): lipnowski, mławski, ostrołęcki, płocki, przasnyski i pułtuski (16.500 km²). Przestała istnieć Ziemia Nurska. Jej powiaty: nurski i ostrowski tworzyły południową część powiększonego - ostrołęckiego. W tym czasie Nur liczył 161, a Ostrów 223 mieszkańców. Powiat kamieńczykowski uległ rozdziałowi. Część po prawej stronie Bugu weszła do powiatu pułtuskiego. Nadal pozostały parafie - niższe jednostki podziału administracyjnego. Nowością było ustanowienie sołtysów i ławników.

W 1815 roku Królestwo Polskie podzielono na 8 województw. Każde składało się z kilku obwodów. Dawne powiaty stanowiły pomocniczo okręgi wyborcze i sądowe w województwie płockim i w powiecie ostrołęckim. Ukazem cara Mikołaja I z lutego 1837 r. nadano istniejącym województwom (tak jak w Cesarstwie) nazwę Guberni. Prezesów komisji wojewódzkich zastąpili gubernatorzy, komisje wojewódzkie - rządy gubernialne. Kolejny ukaz z 1842 r. przemianował obwody na powiaty kierowane przez naczelników powiatowych. Urzędy obwodowe zmieniono na powiatowe. Powiaty sądowe, a wśród nich ostrowski przemianowano na okręgi sądowe. W czasie zarządzonego w 1844 r. łączenia guberni z 8 na 5, jedynie augustowska i płocka pozostały bez zmian. Likwidacja odrębności ustroju Królestwa Polskiego po upadku Powstania Styczniowego przebiegała systematycznie. Objęła wszystkie dziedziny życia społecznego i gospodarczego. Nie ominęła też administracji. W 1864 r. utworzono gminy. Ukaz z 19 grudnia 1864 r. zwiększał liczbę guberni z 5 do 10. Wśród nowopowstałych była gubernia łomżyńska wydzielona ze wschodniej części płockiej. Liczba powiatów uległa zwiększeniu z 39 do 85. Utworzono powiat ostrowski. Posiadał on powierzchnię 1550 km² i 57000 ludności. Objął on w przybliżeniu dawne powiaty nurski i ostrowski, z byłej Ziemi Nurskiej (mapa 3). Kompetencje gubernatora ulegały stałemu rozszerzeniu - do wydawania rozporządzeń policyjnych

w 1876 r. i karania administracyjnego w 1879 r. Na czele zarządu powiatowego stał naczelnik powiatu. Czuwał nad "ściśłym wykonywaniem wiernopoddańczych obowiązków, praw i rozporządzeń rządu, nad zachowaniem ogólnego porządku, bezpieczeństwa i spokojności i zupełną nietykalnością praw i własności".

Kolegium Zarządu Powiatowego składało się z naczelnika, dwóch pomocników, lekarza i budowniczego powiatowego. Powiaty nie posiadały organów samorządowych - sejmików. Gminy natomiast miały organ samorządowy - zebranie gminne (wybory wójta, ławników, kontrola rachunków, działalność dobroczynna, urządzenie szkół itp.). Taki stan przetrwał do wybuchu I wojny światowej.

Po odzyskaniu niepodległości, Dziennik Praw Państwa Polskiego z 14 sierpnia 1919 r. powołał województwo białostockie, a wśród jego 12 powiatów - ostrowski, który dzielił się na miasta Ostrów i Brok oraz 12 gmin wiejskich. Rozporządzeniem Rady Ministrów przeniesiono z dnia 1 października 1927 r. Gminę Dmochy Glinki z siedzibą w Czyżewie do powiatu wysokomazowieckiego. Powstały po tej zmianie obszar i podział powiatu przetrwał do września 1939 r. Z dniem 1 kwietnia 1939 r. włączono powiat ostrowski (z ostrołęckim i łomżyńskim) do województwa warszawskiego. Powierzchnia powiatu wynosiła wówczas 1467 km², a liczba ludności około 100 000.

Okupacja rozpoczęła się po zakończeniu działań obronnych Wojska Polskiego, 12 września w bitwie pod Łętownicą - Andrzejewem. Już 13 września powołano starostwo utworzonego powiatu, pod zarządem władz wojskowych. Po utworzeniu 25.10.1939 r. Generalnej Guberni, powiat (Kreishaupt-mannschaft) ostrowski został włączony do dystryktu warszawskiego. Obszar powiatu z okresu międzywojennego został przedzielony granicą między Generalną Gubernią, a utworzoną przez Związek Radziecki Zachodnią Białorusią. Po 21 czerwca 1941 r. i zajęciu terenu przez Niemców granica istniała nadal, ale już z nowoutworzonym Okręgiem Białostockim. Według spisu z 1 marca 1943 r. obszar powiatu wynosił 1366 km² i liczył 109.000 ludności z miastami Brok, Ostrów, Wyszaków i gminami wiejskimi: Brańszczyk, Długosiodło, Orło, Komorowo, Poręba - z byłego powiatu ostrowskiego, Czerwin i Goworowo z ostrołęckiego, Somianka i Wyszaków z pułtuskiego. Władzę administracyjną był starosta - Landrat (Kreishautmann).

Od wyzwolenia powiatu spod okupacji hitlerowskiej do 1954 r. obowiązywał obszar i podział z września 1939 r., tylko z mniejszą liczbą ludności (straty wojenne) wynoszącą 89 000 osób w lutym 1946 r. Zniesione w 1950 r. urzędy starosty i wójta zastąpili przewodniczący powiatowej i gminnych rad narodowych. Ustawa z 25 września 1954 r. o reformie podziału administracyjnego i powołaniu gromadzkich rad narodowych dała powód podziału powiatu na miasta Ostrów, Brok i aż 46 gromad. W następnych latach przenoszono administracyjnie tereny do nowoutworzonych powiatów. Do wyszkowskiego w 1956 r. przeniesiono gminy Brańszczyk i Długosiodło i w 1957 r. do zambrowskiego część północno - wschodnią powiatu ostrowskiego. Z powiatu łomżyńskiego w rekompensacie przybyła do ostrowskiego gmina Stary Lubotyń. Zmian terenu między gromadami i ich liczby było wiele. Rozwiązanie gromad i ponowne utworzenie gmin (1 stycznia 1973 r.) nastąpiło tylko na dwa lata. Ustawa z 28 maja 1975 r. wprowadza podział Polski na województwa i gminy. Powiat ostrowski przestaje istnieć przez następnych 24 lat. Do województwa ostrołęckiego wchodzi gminy: Ostrów Mazowiecka miasto i gmina, Brok miasto i gmina, Stary Lubotyń, Małkinia Górna, Wąsewo - około 670 km² terenu i około 37 000 ludności (Ostrów Maz. około 16 000). Województwo łomżyńskie otrzymuje gminy: Andrzejewo, Boguty Pianki, Nur, Zaręby Kościelne - 440 km² terenu, 22 000 ludności. Ustawa sejmowa z 5 czerwca 1998 r. przywróciła samorząd powiatowy, a rozporządzenie Rady Ministrów - powiaty.

2.10. Uwarunkowania kulturowe

Opisywany teren wyróżnia się bogatym dziedzictwem kulturowym, zarówno w sferze kultury materialnej (obiekty, miejsca historyczne), jak i duchowej (tradycja, folklor). Dziedzictwo kulturowe jest ważnym czynnikiem rozwoju lokalnego i wzrostu zamożności miejscowej ludności. LGD powinna koncentrować się na utrzymaniu harmonii pomiędzy potrzebami społecznymi a walorami otoczenia.

Na rzecz rozwoju kultury na obszarze LGD działają z jednej strony instytucje samorządowe, takie jak gminne ośrodki kultury z drugiej zaś stowarzyszenia pozarządowe. Na opisywanym obszarze znajduje się wiele zabytkowych budowli oraz obiektów archeologicznych i pamiątkowych o dużych wartościach historycznych. Dziedzictwo kulturowe tego terenu można podzielić na trzy kategorie.

Pierwsza to wszelkiego rodzaju obiekty o walorach czysto historycznych, takie jak stare, drewniane budynki mieszkalne i gospodarcze z przełomu XIX i XX w. Niestety nie wszystkie znajdują się w rejestrze zabytków. Część z nich podlega jedynie opiece konserwatorskiej. Inne natomiast nadają się już tylko do rozbiórki. Przyczyną tego są nie tylko wieloletnie zaniedbania ale również słaba jakość budulca. Historyczne walory mają również układy przestrzenne miast sięgające nawet pierwszej połowy XV w. Nie można również zapomnieć o wielu stanowiskach archeologicznych, w skład których wchodzi, np. osady sięgające swoją historią wczesnego paleolitu, neolitu, epoki brązu, czy żelaza.

W poniższej tabeli przedstawiono przykłady tego typu zabytków.

Tabela nr 5

Obiekt	Okres powstania	Charakterystyka obiektu	Miejscowość/ Gmina
Zespół dworski	1895 r.	Murowany pałacyk oraz park krajobrazowy z ciekawymi gatunkami drzew i krzewów.	Stare Lubiejewo gm. Ostrów Maz.
Muzeum Lat Dziecięcych Prymasa Tysiąclecia	Początek XX w.	W zrekonstruowanym drewnianym budynku dawnej szkoły zorganizowano Muzeum Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Odtworzono mieszkanie Państwa Wyszyńskich oraz izbę szkolną.	Zuzela gm. Nur
Dwór w Złotorii	1933 r.	Budynek mieszkalny o znamionach „stylu dworowego” wzniesiony przez Tadeusza Podbielskiego.	Złotoria gm. Zaręby Kościelne
Zagroda młynarza	XIX w.	Zabytkowa zagroda, a w niej wiatrak koźlak oraz chata z ekspozycją	Drewnowo gm. Boguty Pianki
Zespół dworski	XIX i XX w.	Drewniany dwór z parkiem krajobrazowym, murowanym spichlerzem oraz wozownią.	Zalesie gm. Ostrów Mazowiecka
Dom Drewniany	XIX w.	Drewniane domy z 1843 - 1883 roku	Boguty Pianki
Ślad osady		64 stanowiska archeologicznych, które wskazują na pochodzenie osad z okresu późno lateńskiego oraz okres wpl. rzymskich	Złotoria Nowa gm. Zaręby Kościelne
Założenia parkowe		Obiekt wpisany do rejestru zabytków. Zachowane fragmenty dawnego parku.	Gąsiorowo gm. Zaręby Kościelne

Ruiny pałacu biskupów płockich	1607 r.	Budowla powstała na początku XVII w. z inicjatywy Biskupa Płockiego Henryka Firleja. Zamek pełnił rolę letniej rezydencji dla dostojników kościelnych. Pod względem architektonicznym było to połączenie włoskiej willi palladiańskiej z tradycją renesansowego dworu polskiego. Do dzisiaj z dawnej świetności pałacu pozostały jedynie ruiny wschodniej wieży.	Brok
Plebania	1929 r.	Drewniana plebania przy kościele p.w. św. Jana Apostoła	Nur

Drugą kategorię stanowią wszelkiego rodzaju obiekty historyczne związane bezpośrednio, bądź pośrednio z burzliwymi dziejami regionu i wieloma wojnami jakie przetaczały się przez ten obszar. Są to nie tylko liczne cmentarze wojenne, np. z I wojny światowej, ale również Muzeum w Treblince, upamiętniające obóz zagłady gdzie śmierć poniosło ok. 800 tys. ludzi, głównie pochodzenia żydowskiego.

Tabela nr 6

Obiekt	Okres powstania	Charakterystyka obiektu	Miejscowość/ Gmina
Zespół koszarowy	1890 – 1894 r.	Wybudowany jako koszały wojsk carskich. Od roku 1917 siedziba Szkoły Podchorążych Piechoty. W skład zespołu wchodzi: kościół garnizonowy, ośrodek sportowy, basen pływacki, kort tenisowy, liczne pomniki nawiązujące do chwały oręża polskiego od czasów Bolesława Chrobrego po bohaterów Powstania Listopadowego.	Komorowo gm. Ostrów Mazowiecka
Cmentarz żydowski	Półowa XIX w.	Wpisany do rejestru zabytków i objęty ochroną prawną. Na terenie cmentarza znajduje się kilkadziesiąt orientowanych nagrobków, w większości wykonanych z nieociosanych kamieni granitowych, z inskrypcjami wyrytymi w języku hebrajskim. Jest to miejsce spoczynku wielkiej liczby Żydów, którzy żyli w Borku w czasach od XVIII w. do Zagłady w okresie II wojny światowej.	Brok
Cmentarz jeńców radzieckich	1941 r.	Położony na terenie byłego obozu jeńców wojennych - stalag 324, gdzie z więzionych 120 tys. żołnierzy zginęło ponad 80 tys. Dokoła rozciąga się kompleks lasów sosnowych, które są symbolicznym Lasem Pamięci na terenie byłego obozu jenieckiego.	Grądy gm. Ostrów Mazowiecka
Pomnik w Nagoszewie	1917 r.	Zbiorowa mogiła powstańców poległych w bitwie pod Nagoszewem w okresie Powstania Styczniowego w 1863 r. z granitowym pomnikiem w kształcie	Nagoszewo gm. Ostrów Mazowiecka

		kolumny.	
Cmentarz wojenny	XX w.	Cmentarz żołnierzy niemieckich z okresu I wojny światowej (1915 r.) upamiętniony płytą z czarnego kamienia z napisami w języku niemieckim i polskim, otoczony metalowym ogrodzeniem.	Kramkowo Lipskie gm. Nur
Muzeum	XX w.	Muzeum obozu zagłady, jednego z czterech największych obozów koncentracyjnych świata, gdzie zamordowano 800 tys. osób, głównie pochodzenia żydowskiego.	Treblinka gm. Małkinia Górna
Fortyfikacja	1941 r.	Zespół żelbetonowych fortyfikacji radzieckich z okresy II wojny światowej.	Zaręby Kościelne

Trzecią kategorię stanowią wszelkie zabytki związane z obrzędkiem chrześcijańskim. Sielskim elementem krajobrazu Wschodniego Mazowsza są właśnie kapliczki, figury i krzyże przydrożne od dużych grot kamiennych po skromne słupy i proste krzyże.

Tabela nr 7

Obiekt	Okres powstania	Charakterystyka obiektu	Miejscowość/ Gmina
Kaplica cmentarna	1883 r.	Kaplica fundacji rodziny Przeździeckich i księdza Wincentego Godlewskiego, w której podziemiach znajdują się groby. W najbliższym otoczeniu kaplicy znajdują się wiele zabytkowych nagrobków pochodzących z przełomu XIX i XX wieku.	Andrzejewo
Kostnica klasycystyczna	1861 r.	Murowana kaplica grobowa rodziny Budziszewskich	Zaręby Kościelne
Rzymsko-katolicki cmentarz parafialny	XIX w.	Cmentarz z licznymi grobowcami pochodzącymi z końca XIX w. W najstarszej części cmentarza zachowały się m. in. grobowce z 1865 r.: Tomasza Kaczorowskiego i Błażeja Godlewskiego z 1865 r. oraz grób Jedlińskich z 1893 r.	Zuzela gm. Nur
Kościół parafialny pw. św. Rocha	1880 – 1883 r.	Murowany kościół w którym znajdują się cenne dzieła sztuki rzeźbiarskiej : Matka Boska z Dzieciątkiem (gotyk pocz. XVI w.) i św. Jan Nepomucen (I poł. XIX w). Dzwonnica murowana z końca XIX w.	Jasienica gm. Ostrów Mazowiecka
Sanktuarium Maryjne w Osuchowej	1910 r.	Sanktuarium słynie z wielu cudownych łask. Kult Matki Bożej w parafii Osuchowa związany jest z objawieniami, które miały miejsce w życiu mieszkańców wioski na początku XX wieku. W 1910 r. zbudowano w Osuchowej kapliczkę upamiętniającą nadzwyczajne wydarzenia w której wyłożona jest Księga Prośb i Podziękowań, a w archiwum parafii złożone są świadectwa cudownych uzdrowień.	Osuchowa gm. Ostrów Mazowiecka

Kościół pw. św. Andrzeja Apostoła	1542- 1560 r.	Kościół w stylu gotycko-renesansowym projektu Jana Babtysty Wenecjanina. Wystrój kościoła i jego wizerunek pochodzi z XVIII w.	Brok
Kościół pw. Przemienienia Pańskiego	1908-1913 r.	Neogotycki kościół budowany wg. projektu Józefa Piusa Dziekońskiego. Wśród zabytków w kościele znajduje się srebrny krzyż z 1604 roku, drewniany fotel biskupi z przełomu XVII i XVIII w, a także drewniana chrzcielnica, z której chrzest otrzymał Prymas Polski Kardynał Stefan Wyszyński.	Zuzela, gm. Nur
Dzwonnica	1992-1994 r.	Dzwonnica, której dzwony otrzymały imiona na cześć trzech wielkich polskich kapłanów: Jana Pawła II, Stefana Wyszyńskiego, Jerzego Popiełuszki. Dzwonnica została poświęcona przez Prymasa Polski Józefa Glempa wraz z całym Episkopatem w 70 rocznicę świeceń kapłańskich Prymasa.	Zuzela gm. Nur
Kościół pw. św. Bartłomieja	1526-1605 r.	Gotycki kościół z barokowym ołtarz głównym pochodzącym z 1701 r., obraz przedstawiający św. Bartłomieja zalicza się do najstarszych obiektów malarstwa na terenie powiatu ostrowskiego (namalowany na desce w XVII w.)	Andrzejewo
Zespół klasztorny	1765-1774 r.	Wybudowany z fundacji Szymona Zaremby dla sprowadzonych na te ziemie w II poł. XVII w. ojców reformatów. W skład zespołu wchodzi : barokowy kościół obecnie parafialny, klasztor z wirydarzem przylegający do południowej elewacji kościoła oraz dziedziniec przed kościołem otoczony XVII-wiecznym murem z bramą. Pośrodku dziedzińca stoi kapliczka w formie kolumny tokańskiej (1805 r.). Unikalnym zabytkiem jest złożona w podziemiach kościoła trumna ze z mumifikowanymi zwłokami fundatora kościoła (zm. 1768 r.).	Zaręby Kościelne
Kościół filialny pw. św. Stanisława	1882-1900 r.	Neogotycki kościół z kamienia polnego. W ołtarzu głównym znajduje się obraz Matki Boskiej Anielskiej namalowany na desce w początkach XVII w.	Zaręby Kościelne
Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	1905-1911 r.	Murowany neogotycki kościół wzniesiony według projektu architekta Karola Jankowskiego	Małkinia Górna
Sanktuarium Trójcy Świętej	1946-1954 r.	Prostyń jest miejscowością w której objawiła się św. Anna. Opis objawienia podają archiwalne dokumenty biskupów diecezji łuskiej, pochodzące z XVI w. Ołtarz główny	Prostyń gm. Małkinia Górna

		świątyni zdoła późnogotycka rzeźba Świętej Trójcy, wykonana prawdopodobnie przez Wita Stwosza lub jego uczniów na przełomie XV i XVI w. Rzeźba ta już 1513 r. była znana jako słynąca cudami. W ołtarzu głównym znajduje się również obraz matki Bożej z Dzieciątkiem, będący kopią obrazu Bartolome Murilla, wykonaną we Florencji przez Alfonsa Boschi (1615-1649) oraz figura Św. Anny z Njśw. Maria Panną. W pobliżu Kościoła znajduje się klasycystyczna dzwonnica z lat 1858-1860 oraz kaplica cmentarna z XVIII w.	
Kapliczki	XIX w.	Obiekty ludowej sztuki sakralnej: - murowana kaplica z rzeźbą Chrystusa Ukrzyżowanego z 1835 r. - kaplica z figurą Chrystusa Frasobliwego z XIX w. - kaplica św. Anny z XIX w.	Prostyń gm. Małkinia Górna
Nagrobna kaplica	Koniec XIX w.	Nagrobna kaplica w formie żeliwnej altany. Ma postać krypty zbudowanej na planie kwadratu. Obiekt łączy w sobie elementy sztuki bizantyjskiej i mauretańskiej. Jest to kaplica grobowa gen. Aleksieja Kuczyńskiego – Rosjanina, który był właścicielem majątku w Orle, otrzymanego po powstaniu styczniowym za zasługi dla cara.	Orle gm. Małkinia Górna
Kościół neogotycki	1895 r.	Kościół neogotycki z cegły trójnawowy. W ołtarzu bocznym drewnianym po prawej stronie znajduje się obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z około 1700 r.	Stary Lubotyń
Kaplica pw. św. Rocha	I poł. XIX w.	Na cmentarzu parafialnym znajduje się drewniana kaplica pw. św. Rocha. W ołtarzu głównym wisi obraz św. Rocha malowany na desce w XVII w.	Stary Lubotyń
Sanktuarium Maryjne w Wąsewie	1912-1922 r.	Trójnawowa świątynia neogotycka. W ołtarzu głównym obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem nieznanego autora z XVI w. Od XVII w. obraz doznaje szczególnej czci u wiernych. Dowodem na to są liczne wota umieszczone wokół wizerunku.	Wąsewo

Oprócz kultury materialnej rozwijana jest kultura duchowa, a mianowicie folklor i regionalne tradycje. Przykładem może być tu Zespół ludowy „Małkinianka” który istnieje od 1985 roku. Organizowane są również liczne imprezy kulturalne. Na rzecz rozwoju kultury działają również gminne ośrodki kultury oraz biblioteki publiczne.

Tabela nr 8

Termin	Nazwa imprezy	Organizator	Miejsce
ostatnia niedziela sierpnia	„Dni kukurydzy”	Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Warszawie oddział w Ostrołęce i Urząd Gminy w Andrzejewie	Andrzejewo
maj-czerwiec	„Piknik Rodzinny”	Towarzystwo Rozwoju Ziemi Andrzejewskiej	Andrzejewo
lipiec	„Dni Broku i Puszczy Białej”	Urząd Gminy w Broku	Brok
wrzesień	„Pożegnanie lata”	Urząd Gminy w Broku	Brok
czerwiec	„Nadbużańska Noc Świętojańska”	Urząd Gminy w Małkini Górnej i Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Małkini Górnej	Zawisty Nadbużne k. Małkini Górnej
sierpień	„Dożynki Gminne”	Urząd Gminy w Małkini Górnej	Małkinia Górna
lipiec	„Festyn na rynku w Nurze”	Urząd Gminy w Nurze	Nur
lipiec	„Piknik Radia dla Ciebie”	Urząd Gminy w Ostrowi Mazowieckiej i Radio dla Ciebie	Gmina Ostrow Mazowiecka
maj-czerwiec	„Piknik lotniczy”	Targor Flight Club i Urząd Gminy w Ostrowi Mazowieckiej	Grądy
wrzesień	„Piknik Jeździecki”	ZYGI RANCH w Ugniewie	Ugniewo
czerwiec	„Festyn Gminny w Starym Lubotyniu”	Urząd Gminy w Starym Lubotyniu	Stary Lubotyń
sierpień-wrzesień	„Dożynki Gminne”	Urząd Gminy w Wąsewie	Wąsewo
sierpień	„Festyn rodzinny”	Urząd Gminy w Zarębach Kościelnych	Zaręby Kościelne
sierpień- wrzesień	„Dożynki Powiatowe”	Powiat Ostrowski	teren gmin powiatu ostrowskiego
sierpień-wrzesień	„Dożynki Gminne”	Urząd Gminy w Ostrowi Mazowieckiej	Gmina Ostrow Mazowiecka

Jak widać obszar ten jest niezwykle bogaty nie tylko w walory przyrodnicze, ale również w historyczne i kulturowe. Należy zatem zadbać, aby rozwój regionu szedł w parze z ochroną, tego dziedzictwa.

2.11. Ocena społeczno – gospodarcza

2.11.1. Rolnictwo

Region ma charakter głównie rolniczy. Gminy wiejskie posiadają nieograniczone możliwości dla rozwoju rolnictwa, przetwórstwa rolno - spożywczego, usług i agroturystyki.

Tabela nr 9. *Użytkowanie gruntów (powierzchnia w hektarach), 2005*

Gmina	Ogółem	Grunty orne	Sady	Łąki	Pastwiska	Lasy	Nieużytki
Andrzejewo	11 864	8 224	87	1 444	1 102	324	683
Boguty Pianki	8 913	5 050	100	1 073	796	1 403	491
Brok	21 011	1 050	7	998	396	17 942	628
Małkinia Górna	13 408	4 261	12	2 597	885	3 798	1 855
Nur	9 623	5 145	85	1 093	820	1 746	734
Ostrów Mazowiecki	28 371	10 956	94	2 890	1 281	11 194	1 956
Stary Lubotyń	10 916	5 715	9	1 913	1 065	1 767	447
Szulborze Wielkie	4 671	2 957	52	312	143	902	305
Wąsewo	11 920	6 598	17	1 163	609	2 895	638
Zaręby Kościelne	8 890	5 028	66	474	1 014	1 645	663
Ogółem	129 587	54 984	529	13 957	8 111	43 616	8 400

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Na badanym obszarze dominują grunty orne, które stanowią 42,5 % terenu. Następne w kolejności są lasy z powierzchnią zajmującą 33,7 %. Łąki i pastwiska zajmują odpowiednio 10,7 % oraz 6,2 %. Stosunkowo niewielki obszar stanowią sady, gdyż zajmują zaledwie 0,4 % terenu.

Największą powierzchnię gruntów ornych posiada Ostrów Mazowiecka. Znajduje się tam blisko 20 % całego terenu przeznaczonego pod uprawę na obszarze LGD. Natomiast najmniejsza powierzchnia orna występuje w gminie Brok. Pola uprawne zajmują tam niecałe 2 %.

Gminą, którą największą powierzchnię porastają lasy jest gmina Brok. Lasy zajmują tam ponad 41 % terenu. Natomiast najmniej lasów występuje w gminie Andrzejewo. Stanowią one zaledwie 0,7 % powierzchni opisywanego obszaru.

Głównymi użytkownikami powierzchni rolniczej są gospodarstwa indywidualne.

Największe uprawy w poszczególnych gminach to:

- zboże – Boguty - Pianki, Ostrów Maz., Stary Lubotyń, Szulborze Wielkie, Wąsewo,
- ziemniaki – Boguty - Pianki, Stary Lubotyń,
- warzywa - Boguty Pianki,
- owoce - Ostrów Mazowiecka.

Na terenie LGD występują głównie gleby bielcowe IV, V i VI klasy.

2.11.2. Gospodarka

Na opisywanym obszarze występuje 2 964 podmioty gospodarcze, z czego 95,6 % pochodzi z sektora prywatnego, a zaledwie 4,4 % z sektora publicznego. Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych jest w gminie Małkinia Górna oraz w gminie Ostrów Mazowiecka, gdzie ich liczba stanowi odpowiednio 26,4 % oraz 25,2 % ogółu podmiotów

na terenie LGD. Najmniej podmiotów gospodarczych jest zarejestrowanych w gminie Szulborze Wielkie, gdzie ich liczba stanowi zaledwie 3,4 % ogółu podmiotów na całym obszarze.

Tabela nr 10. *Liczba podmiotów gospodarczych w roku 2011*

Gmina	Ogółem	Sektor publiczny	Sektor prywatny
Andrzejewo	175	10	165
Boguty Pianki	142	7	135
Brok	219	11	208
Małkinia Górna	816	31	785
Nur	176	10	166
Ostrów Mazowiecka	775	27	748
Stary Lubotyń	166	10	156
Szulborze Wielkie	107	7	100
Wąsewo	202	9	193
Zaręby Kościelne	186	8	178
Ogółem	2.964	130	2.834

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Na terenie LGD istnieje 2 441 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Można zauważyć, że na przestrzeni od roku 1999 do roku 2011 liczba ta wzrosła o blisko 42 %. Małkinia Górna oraz Ostrów Mazowiecka są gminami, gdzie liczba takich osób jest największa i wynosi odpowiednio 28 % i 26,5 %. Natomiast ich najmniejsza liczba znajduje się w gminie Szulborze Wielkie, która pod tym względem stanowi jedynie 3,9 % ogółu.

Tabela nr 11. *Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą*

Gmina	1999	2002	2006	2011
Andrzejewo	94	113	189	130
Boguty Pianki	92	93	160	117
Brok	148	155	187	184
Małkinia Górna	507	537	624	684
Nur	109	129	146	134
Ostrów Mazowiecka	423	480	540	649
Stary Lubotyń	82	93	146	136
Szulborze Wielkie	38	42	87	95
Wąsewo	140	163	172	156
Zaręby Kościelne	88	116	180	156
Ogółem	1.721	1.921	2.431	2.441

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Średni dochód na jednego mieszkańca na badanym obszarze wynosił 1 287zł i 74 gr. Spośród gmin wchodzących w skład LGD najlepsza pod tym względem jest gmina Stary Lubotyń, której dochód na jednego mieszkańca jest większy o ponad 215 zł od średniej. Z kolei najslabszą gminą pod tym względem jest gmina Małkinia Górna, której dochód na jednego mieszkańca jest gorszy o 76 zł od średniej dla regionu.

Tabela nr 12. Średni dochód na 1 mieszkańca

Gmina	Dochód na 1 mieszkańca w 2002 r.
Andrzejewo	1 222,33 zł
Boguty Pianki	1 239,62 zł
Brok	1 266,91 zł
Małkinia Górna	1 211,67 zł
Nur	1 251,34 zł
Ostrów Mazowiecki	1 256,87 zł
Stary Lubotyń	1 503,42 zł
Szulborze Wielkie	1 319,29 zł
Wąsewo	1 244,39 zł
Zaręby Kościelne	1 361,51 zł
Ogółem	1 287,74 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Najatrakcyjniejsze gminy pod względem turystycznym to gminy nadbużańskie: Nur, Zaręby Kościelne, Małkinia Górna i Brok.

Na obszarze LGD „ZIELONE SIOŁO” zewidencjonowano kilkanaście gospodarstw agroturystycznych i ośrodków wypoczynkowych, oferujących miejsca noclegowe w urzekającym otoczeniu swojskiego krajobrazu, z dala od miejskiego zgiełku, w bezpośrednim kontakcie z przyrodą i naturą. Do standardu większości gospodarstw należy smaczna, regionalna kuchnia, sposobność wędkarstwa, zbierania grzybów i jagód, organizacja grilla, ogniska, imprez okolicznościowych, szkolenia jazdy konnej oraz wycieczki rowerowe. Turyści mogą poznać metody produkcji żywności, naukę gotowania i pieczenia oraz wykonywania prac domowych, gospodarskich, naukę robienia przetworów (korzystając z produktów, które oferuje gospodarstwo), zbiór i suszenie ziół, robienie bukietów z suchych kwiatów, wędrówki piesze po ciekawych krajobrazowo terenach. Niewątpliwie korzystna lokalizacja sprzyja, iż z roku na rok turyści coraz chętniej odwiedzają gminy powiatu ostrowskiego.

W celu zapewnienia odpowiedniej jakości obsługi turystów, w budynku Starostwa Powiatowego w Ostrowi Mazowieckiej utworzony został Punkt Informacji Turystycznej. Podróżni mogą uzyskać niezbędne informacje dotyczące bazy noclegowej i gastronomicznej, zabytków, szlaków turystycznych, rozkładów jazdy czy zbliżających się imprez.

2.11.3. Demografia ludności

Liczba ludności obszaru LGD wynosi 52 740 osób zameldowanych na pobyt stały. Jednak wg miejsca zamieszkania liczba ta faktycznie jest mniejsza o 321 osób.

Gminą o największej liczbie ludności jest Ostrów Mazowiecka, a zaraz za nią Małkinia Górna. W ich obrębie zamieszkuje blisko połowa ludności opisywanego obszaru, a mianowicie 47,5 %. Z kolei gminą o najmniejszej liczbie ludności jest Szulborze Wielkie, które stanowi zaledwie 3,4% ogółu ludności.

Tabela nr 13. *Liczba ludności na dzień 31.12.2006 r.*

Gmina	Liczba ludności wg stałego miejsca zameldowania	Liczba ludności wg faktycznego miejsca zamieszkania
Andrzejewo	4 504	4 446
Boguty Pianki	2 911	2 868
Brok	2 868	2 867
Małkinia Górna	12 303	12 202
Nur	3 169	3 180
Ostrów Mazowiecka	12 743	12 686
Stary Lubotyń	3 968	3 968
Szulborze Wielkie	1 805	1 806
Wąsewo	4 577	4 551
Zaręby Kościelne	3 892	3 845
Ogółem	52 740	52 419

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Gęstość zaludnienia całego terenu wynosi 44 osoby na 1 km². Gminą o największej gęstości zaludniania jest Małkinia Górna ze średnią 91,7 osób. Natomiast najmniejszą gęstość posiada gmina Brok ze średnią sięgającą 26 osób.

Tabela nr 14. *Gęstość zaludnienia, 2006 r.*

Gmina	Liczba ludności wg stałego miejsca zameldowania	Gęstość zaludnienia na 1 km ²
Andrzejewo	4 504	38
Boguty Pianki	2 911	32,6
Brok	2 868	26
Małkinia Górna	12 303	91,7
Nur	3 169	33
Ostrów Mazowiecki	12 743	45
Stary Lubotyń	3 968	36,3
Szulborze Wielkie	1 805	38
Wąsewo	4 577	38,3
Zaręby Kościelne	3 892	43,7
Ogółem	52 740	44

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Na obszarze LGD przeważają mężczyźni, w stosunku 50,11 % do 49,89 %. W większości gmin jest większa liczba mężczyzn niż kobiet, z wyjątkiem gminy Małkinia Górna i Brok, gdzie przeważają kobiety.

Tabela nr 15. *Struktura płci*

Gmina	Liczba ludności	Liczba kobiet	% kobiet	Liczba mężczyzn	% mężczyzn	Kobiety na 100 mężczyzn
Andrzejewo	4 504	2 241	49,75	2 263	50,25	98
Boguty Pianki	2 911	1 425	48,95	1 486	51,05	95
Brok	2 868	1 438	50,1	1 430	49,9	102

Małkinia Górna	12 303	6 270	50,1	6 033	49,9	104
Nur	3 169	1 564	49,35	1 605	50,65	97
Ostrów Mazowiecka	12 743	6 335	49,7	6 408	50,3	99
Stary Lubotyń	3 968	1 967	49,5	2 001	50,5	98
Szulborze Wielkie	1 805	900	49,9	905	50,1	100
Wąsewo	4 577	2 275	49,7	2 302	50,3	98
Zaręby Kościelne	3 892	1 898	48,7	1 994	51,3	94
Ogółem	52 740	26 313	49,89 %	26 427	50,11%	99,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

W 2010 roku przyrost naturalny był ujemny o 18 osób. Patrząc na gminy to najsłabszy przyrost naturalny miała gmina Nur, natomiast najlepszy gmina Małkinia Górna, której przyrost był dodatni o 35 osób. Jak widać ujemny przyrost naturalny jest problemem gmin wchodzących w skład LGD. Powoduje on starzenie się społeczeństwa regionu.

Tabela nr 16. *Przyrost naturalny*

Gmina	Liczba urodzeń ogólnie	Liczba urodzeń mężczyzn	Liczba urodzeń kobiet	Liczba zgonów ogólnie	Liczba zgonów mężczyzn	Liczba zgonów kobiet
Andrzejewo	49	19	30	61	29	32
Boguty Pianki	27	11	16	30	16	14
Brok	25	14	11	32	18	14
Małkinia Górna	150	85	65	115	62	53
Nur	24	13	11	44	25	19
Ostrów Mazowiecka	140	79	61	140	82	58
Stary Lubotyń	48	25	23	46	29	17
Szulborze Wielkie	20	10	10	28	10	18
Wąsewo	51	22	29	52	29	23
Zaręby Kościelne	42	25	17	46	27	19
Ogółem	576	303	273	594	327	267

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Tabela nr 17. *Przyrost naturalny*

Gmina	Przyrost naturalny ogólnie	Przyrost naturalny mężczyzn	Przyrost naturalny kobiet
Andrzejewo	-12	-10	-2
Boguty Pianki	-3	-5	2
Brok	-7	-4	-3
Małkinia Górna	35	23	12
Nur	-20	-12	-8
Ostrów Mazowiecka		-3	3
Stary Lubotyń	2	-4	6
Szulborze Wielkie	-8		-8
Wąsewo	-1	-7	6
Zaręby Kościelne	-4	-2	-2
Ogółem	-18	-24	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Również saldo migracji jest ujemne podobnie jak przyrost naturalny. Wynosi ono minus 129 osób. Najbardziej ujemne saldo występuje w gminie Małkinia Górna oraz gminie Nur i sięga 38, natomiast dodatnie saldo migracji zanotowała gmina Brok oraz gmina Wąsewo. Ujemne saldo migracji terenów objętych LGD świadczy o odpływie ludzi do większych miast, bądź też za granicę, co jest w ostatnich latach bardzo popularne.

Tabela nr 18. *Migracje*

Gmina	Zameldowania	Wymeldowania	Saldo
Andrzejewo	39	41	-2
Boguty Pianki	26	30	-4
Brok	31	30	1
Małkinia Górna	72	110	-38
Nur	17	55	-38
Ostrów Mazowiecka	139	140	-1
Stary Lubotyń	29	36	-7
Szulborze Wielkie	14	22	-8
Wąsewo	49	48	1
Zaręby Kościelne	26	59	-33
Ogółem	442	571	-129

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

W wieku przedprodukcyjnym znajduje się 21 % ludności obejmującej obszar LGD. W wieku produkcyjnym jest blisko 61 % osób, a poprodukcyjnym 18 %.

Tabela nr 19. *Struktura wieku*

Gmina	Wiek przedprodukcyjny	Wiek produkcyjny	Wiek poprodukcyjny
Andrzejewo	899	2548	924
Boguty Pianki	553	1654	556
Brok	549	1811	525
Małkinia Górna	2382	7783	1991
Nur	543	1629	811
Ostrów Mazowiecka	2775	7695	2300
Stary Lubotyń	701	2457	763
Szulborze Wielkie	254	1130	331
Wąsewo	908	2691	883
Zaręby Kościelne	845	2151	787
Ogółem	10409	31549	9871

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

2.11.4. Bezrobocie i zatrudnienie

Bezrobotni zarejestrowani w Urzędzie Pracy stanowią 9,55 % ludzi znajdujących się w wieku produkcyjnym. Z czego kobiety stanowią 4,72 %, a mężczyźni 4,83 %. Najwięcej bezrobotnych zarejestrowanych jest z gminy Ostrów Mazowiecka 2,95 %, zaś najmniej z gminy Szulborze Wielkie i stanowią oni 0,20 %.

Tabela nr 20. *Bezrobocie*

Gmina	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Andrzejewo	135	61	74
Boguty Pianki	78	32	46
Brok	219	104	115
Małkinia Górna	761	415	346
Nur	91	36	55
Ostrów Mazowiecka	933	453	480
Stary Lubotyń	229	120	109
Szulborze Wielkie	64	36	28
Wąsewo	300	145	155
Zaręby Kościelne	203	89	114
Ogółem	3013	1491	1522

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

Na obszarze gmin wchodzących w skład LGD zatrudnionych jest 3.456 osób. Stanowią oni 10,95 % osób znajdujących się w wieku produkcyjnym. Liczba zatrudnionych kobiet wynosi 5,9 %, a mężczyzn 5,05 % ogółu ludzi w wieku produkcyjnym.

Tabela nr 21. *Zatrudnienie*

Gmina	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Andrzejewo	152	110	42
Boguty Pianki	86	51	35
Brok	153	100	53
Małkinia Górna	1547	677	870
Nur	140	98	42
Ostrów Mazowiecka	796	432	364
Stary Lubotyń	109	90	19
Szulborze Wielkie	74	48	26
Wąsewo	198	133	65
Zaręby Kościelne	201	124	77
Ogółem	3456	1863	1593

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl

2.12. Specyfika obszaru

Przeprowadzona powyżej analiza uwarunkowań obszaru LGD, wskazuje że jest to teren pod wieloma względami odmienny od tradycyjnego regionu Mazowsza. Z punktu widzenia strategicznego rozwoju oraz LSR warto zwrócić uwagę na:

- 1) zachowanie tradycyjnego charakteru wsi jeśli chodzi o krajobraz wiejski, tradycje, wartości zachowani,
- 2) unikatową faunę i florę,
- 3) występowanie wielu terenów znajdujących się pod ochroną, jak choćby: Nadbużański Park Krajobrazowy, czy Chroniony Obszar Krajobrazu Doliny Bugu i Nurca,
- 4) dużą lesistość w porównaniu z resztą Mazowsza,
- 5) obszar należy do Zielonych Płuc Polski,
- 6) specyficzny klimat, pod względem fenologicznym, wegetacja roślin zaczyna się tu kilka dni później, niż w innych części Mazowsza oraz kończy się szybciej,
- 7) dużą bioróżnorodność i urozmaicenie krajobrazów,

- 8) korzystne warunki do rozwoju turystyki a zwłaszcza agroturystyki,
- 9) brak przemysłu degradującego środowisko,
- 10) bogatą kulturę materialną w postaci zabytków oraz kulturę niematerialną w postaci dawnych tradycji i folkloru.

Podsumowując można stwierdzić, że obszar LGD jest specyficzny przede wszystkim pod względem unikatowego środowiska naturalnego oraz bogatych tradycji kulturowych i historycznych.

2.13. Uzasadnienie wewnętrznej spójności obszaru LGD

Obszar LGD charakteryzuje daleko idąca wspólnota występujących problemów i potencjałów. Spójność obszaru charakteryzują następujące czynniki:

- 1) położenie wszystkich 10 gmin w północno - wschodniej części województwa mazowieckiego,
- 2) położenie w dorzeczu Bugu oraz jej dopływów, co tworzy unikatowe warunki przyrodnicze,
- 3) dogodne położenie komunikacyjne, między innymi na międzynarodowej trasie Via Baltica oraz stosunkowo blisko Warszawy i Białegostoku,
- 4) historia rozwoju cywilizacji, sięgająca czasu paleolitu, epoki żelaza, czy brązu,
- 5) zachowanie wiejskiego charakteru gmin,
- 6) pielęgnacja kultury i tradycji regionu poprzez organizowanie licznych imprez kulturowych,
- 7) duże zaangażowanie oraz aktywność społeczna,
- 8) duża waga przywiązywana przez mieszkańców do religii, pielęgnowanie katolickich tradycji religijnych, obchodzenie świąt i praktykowanie obrzędów religijnych,
- 9) aktywność drużyn pożarniczych oparta o rozwiniętą sieć jednostek OSP.

Poza wymienionymi wcześniej elementami spójności, należy również spojrzeć w kategorii problemów, które społeczność zamieszkująca 10 gmin obszaru LGD powinna wspólnie rozwiązać. Są to:

- 1) niewykorzystywane w odpowiedni sposób dziedzictwo przyrodnicze i historyczne obszaru, w szczególności niewystarczający w stosunku do możliwości rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych,
- 2) nieukształtowany, mimo wielu wyróżniających atutów, wizerunek obszaru i mała znajomość atrakcji obszaru w regionie i kraju,
- 3) słabnąca atrakcyjność obszaru dla swoich mieszkańców, przejawiająca się w coraz silniej odczuwalnych zjawiskach emigracji zarobkowej,
- 4) znaczne uzależnienie od sytuacji na rynku pracy w pobliskich aglomeracjach miejskich,
- 5) niezadowalające tempo przemian struktury gospodarczej w kierunku działalności innowacyjnych,
- 6) postawy części mieszkańców nacechowane brakiem poszanowania dla wartości środowiska naturalnego,
- 7) bardzo mała ilość organizacji pozarządowych i partnerstw sfery społecznej.

3. Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR.

Wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy.

3.1. Opis analizy SWOT i jej wyniki

Celem tej analizy jest określenie czynników :

- **zewnętrznych**, czyli zdarzeń, zjawisk, tendencji i procesów wpływających pozytywnie lub negatywnie na rozwój obszaru LGD, są to tak zwane *szanse* i *zagrożenia*,
- **wewnętrznych** uwarunkowań, które wynikają z obecnej i przewidywanej sytuacji w sferze społeczno-gospodarczej i funkcjonalno-przestrzennej, czyli zidentyfikowanie *silnych* i *słabych* stron obszaru.

Analiza tych dwóch grup czynników, rozpatrywana pod kątem pozytywnego i negatywnego wpływu na rozwój terenu LGD pozwala określić następujące grupy czynników, zjawisk i procesów:

- zewnętrzne pozytywne – SZANSE,
- zewnętrzne negatywne – ZAGROŻENIA,
- wewnętrzne pozytywne - SILNE STRONY,
- wewnętrzne negatywne - SŁABE STRONY.

Przez **szanse** należy rozumieć zjawiska stwarzające możliwości rozwoju obszaru niezależnie od niego samego. Szanse jako czynniki, które mają pozytywny wpływ na funkcjonowanie i dalszy rozwój mogą stać się istotnymi bodźcami jej rozwoju.

Przez **zagrożenia** należy rozumieć negatywne zjawiska pochodzące z otoczenia terenu LGD, niezależne od podejmowanych przez nią działań. Zagrożenia te stanowią bariery utrudniające rozwój obszaru i wykorzystywanie szans płynących z otoczenia oraz silnych stron gminy.

Przez **silne strony** należy rozumieć pozytywne zjawiska, na które wpływ mają same podmioty należące do LGD. Mogą one być wynikiem położenia geograficznego, potencjału społecznego, gospodarczego, intelektualnego, stanu środowiska naturalnego oraz kondycji finansowej.

Natomiast **słabe strony** to zjawiska ograniczające możliwości rozwoju obszaru, na które ma ona wpływ. Można tu jako przykłady wymienić: braki w podstawowej infrastrukturze, słabą komunikację wewnętrzną, czy niedostateczną promocję obszaru.

Analizę SWOT przeprowadzono w dwóch, głównych obszarach, a mianowicie społeczno – kulturowym i gospodarczym. Dla pełnej jasności i przejrzystości te dwa działy rozbito na kilka mniejszych:

- kapitał społeczny,
- kapitał ludzki,
- kapitał kulturowy,
- kapitał przyrodniczy,
- kapitał gospodarczy,
- kapitał lokalizacyjny.

Silne Strony (S)

Kapitał społeczny:

- 1) Duża spójność społeczna i silne związki pomiędzy mieszkańcami przejawiające się w:
 - rozwiniętych więziach sąsiedzkich,
 - zachowaniu tradycyjnego modelu rodziny,
 - wysokie zainteresowanie mieszkańców LGD podejmowaniem działań w ramach Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszaru, potwierdzone dużą liczbą zrealizowanych projektów, dużą liczbą podmiotów realizujących projekty i wysokim uczestnictwem w różnego rodzaju wydarzeniach, akcjach i imprezach.
- 2) Wzrastający poziom organizacji społecznej przejawiający się w:
 - systematycznym wdrażaniu inicjatyw na rzecz odnowy wsi - aktywnie działające grupy odnowy wsi, o rosnącej samodzielności, stale podnoszonych kompetencjach i dużej determinacji w tworzeniu i realizacji projektów,
 - funkcjonowaniu instytucji organizujących działalność mieszkańców obszaru i zajmujących się łagodzeniem problemów społecznych, w szczególności szkół, parafii, organizacji kościelnych.
- 3) Charyzmatyczni sołtysi i inni liderzy lokalni animujący aktywność społeczności lokalnej.
- 4) Aktywne władze samorządowe i liderzy.
- 5) Podtrzymywane tradycje organizacji różnych imprez i form spotkań integrujących mieszkańców (w tym dożynki).

Kapitał ludzki:

- 1) Wysokie kompetencje części mieszkańców w zakresie przygotowywania projektów i pozyskiwania środków na ich realizację związane m. in. z udziałem w pilotażowym programie Leader+ i Programie Odnowy Wsi.
- 2) Tania siła robocza.
- 3) Wzrastający poziom wykształcenia mieszkańców.
- 4) Korzystna struktura wieku ludności.
- 5) Dobra baza oświatowa.
- 6) Potencjał specjalistów z zakresu kształcenia.
- 7) Wykształcona, mobilna kadra pedagogiczna.
- 8) Dostęp do szkół ponadgimnazjalnych i wyższych.

Unikatowa kultura lokalna:

- 1) Rozwijająca się aktywność mieszkańców obszaru w dziedzinie kultury oraz rosnące zainteresowanie mieszkańców uczestnictwem w wydarzeniach kulturalnych.
- 2) Realizacja na terenie LGD licznych imprez kulturalnych – jednorazowych i cyklicznych – promujących obszar i cieszących się wzrastającym zainteresowaniem osób spoza regionu.
- 3) Aktywna działalność Kościoła i organizacji religijnych (Caritas, rady parafialne, aktywni księża) w dziedzinie kultury oraz prowadzenie niekonwencjonalnych form działalności.
- 4) Zachowane dziedzictwo historyczne obszaru świadczące o bogatej i urozmaiconej przeszłości obszaru:
 - liczne zabytki kultury rolnej i przemysłowej oraz obiekty infrastruktury technicznej zachowane na terenie LGD.

- liczne zabytki architektury sakralnej (kościółki, krzyże i kapliczki przydrożne,
- zabytkowe cmentarze (w tym ewangelickie i żydowskie) i groby,
- wybitne osobistości historyczne wywodzące się z obszaru: np. Kardynał ks. Stefan Wyszyński

Potencjał przyrodniczy:

- 1) Duże zasoby leśne.
- 2) Korzystne warunki ekologiczne i przyrodnicze dla rozwoju agroturystyki.
- 3) Dobra jakość gleb gruntów ornych – III, IV klasa botaniczna.
- 4) Korzystny bilans wodny.
- 5) Atrakcyjność krajobrazowa, głównie dolin rzecznych.
- 6) Istnienie obszarów chronionych (Nadbużański Park Krajobrazowy, Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Bugu i Nurca).
- 7) Niski poziom chemizacji środowiska naturalnego.
- 8) Niski poziom zanieczyszczenia powietrza.
- 9) Bogata sieć rzek.
- 10) Cenne obiekty przyrodnicze, takie jak: skarpy wysoczyzny, głazy narzutowe, pagórki morenowe.
- 11) Złoża kruszywa naturalnego o znaczeniu lokalnym.
- 12) Występowanie rzadkich gatunków roślin i chronionych m.in. lepieźnik kutrzeowaty, namulnik brzegowy, trędownik zwyczajny, dziewanna fioletowa, tojeść bukietowa, skrzyp łąkowy.
- 13) Występowanie wielu rzadkich gatunków ptaków tj. bekas krzyk, zimorodek, dzięcioł zielony.

Gospodarka:

Wzrost aktywności gospodarczej mieszkańców (np. wzrost liczby osób prowadzących działalność gospodarczą).

- 1) Tereny atrakcyjne do produkcji zdrowej żywności.
- 2) Dobrze rozwinięta specjalizacja produkcji zwierzęcej, w szczególności bydła mlecznego nowoczesnymi metodami oraz rozwijająca się produkcja zwierząt mięsnych.
- 3) Brak przemysłu degradującego środowisko.
- 4) Tereny przeznaczone pod budownictwo mieszkaniowe i działalność gospodarczą
- 5) Otwartość na inwestorów.
- 6) Występowanie nieużytkowanych obiektów do wykorzystania na działalność produkcyjno – usługową.
- 7) Nie ingerująca w środowisko tradycyjna gospodarka rolna, rozwój przyjaznych środowisku naturalnemu form gospodarowania.

Lokalizacja:

- 1) Atrakcyjne położenie ze względu na walory przyrodnicze i krajobrazowe:
 - Tereny Puszczy Białej,
 - Tereny Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego,
 - Na terenie „Zielonych płuc Polski”,
 - Rzeka Bug.
- 2) Bliska odległość do dużych miast:
 - Warszawa,
 - Białystok,
 - Wyszaków,
 - Ostrów Mazowiecka,

- Ostrołęka.
- 3) Przebiegające turystyczne szlaki samochodowe (w tym ważny szlak samochodowy Warszawa – Białowieża).

Infrastruktura i nieruchomości:

- 1) Dobra i wydajna sieć telefoniczna.
- 2) Niskie ceny gruntów.
- 3) Dobrze rozwinięta sieć dróg lokalnych i gminnych.
- 4) Dość wysoki stopień zwodociągowania.

Silne Strony (S)

- 1) Rozwinięta sieć energetyczna.
- 2) Dobra gospodarka odpadami.

Słabe Strony (W)

Kapitał społeczny:

- 1) Mała skuteczność egzekwowania obowiązujących przepisów zwłaszcza w zakresie gospodarki odpadami.
- 2) Wysokie bezrobocie.
- 3) Ukryte bezrobocie na wsi, zwłaszcza w małych gospodarstwach.
- 4) Niedostateczna znajomość przepisów ochrony przyrody i środowiska.
- 5) Zbyt wolno postępujący wzrost świadomości społecznej dotyczącej konieczności gospodarowania w sposób przyjazny dla przyrody i środowiska.
- 6) Brak sprawnego przepływu informacji pomiędzy przedsiębiorcami a samorządem.

Kapitał ludzki:

- 1) Brak zaplecza dla szkolnictwa wyższego.
- 2) Niski stopień wykształcenia mieszkańców, w tym rolników.
- 3) Niski poziom warunków życia ludności - słaby stopień wyposażenia osadnictwa wiejskiego w podstawowe elementy infrastruktury społecznej (służby zdrowia, sportowej itp.).
- 4) Niski poziom dochodów rolników.
- 5) Wzrost liczby rodzin wymagających opieki społecznej, utrwalanie się postaw bierności i braku inicjatywy.

Potencjał przyrodniczy:

- 1) Niewykorzystane walory agroturystyczne i ekologiczne na terenach nadbużańskich.
- 2) Zły stan czystości głównych wód płynących.
- 3) Dewastacja drobnych zbiorników wodnych na obszarach użytkowanych rolniczo.
- 4) Wzrost zanieczyszczeń komunikacyjnych, hałasu i wibracji, w szczególności wzdłuż tras tranzytowych.
- 5) Istnienie „dzikich” wysypisk odpadów.
- 6) Zanieczyszczenie emitowane przez ферmy i obiekty hodowli bydła.

Gospodarka:

- 1) Niski stopień przetworzenia produktów, co dotyczy zarówno rolnictwa (brak rozwiniętego przemysłu rolno-spożywczego o wysokim poziomie konkurencyjności), jak i turystyki (atrakcje środowiska naturalnego pozbawione właściwej „obudowy” w postaci usług turystycznych generujących zyski).
- 2) Niewystarczająco wyeksponowane atrakcje lokalne i produkty lokalne.
- 3) Rozdrobnienie gospodarstw, podwyższanie kosztów funkcjonowania gospodarstw ze względu na odległość pomiędzy działkami tworzącymi gospodarstwa rolne.
- 4) Dekapitalizacja majątku gospodarstw rolnych i sprzętu rolniczego.
- 5) Ograniczone możliwości rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw.
- 6) Brak kapitału inwestycyjnego.
- 7) Brak potencjału surowcowego umożliwiającego rozwój przemysłu.
- 8) Lasy o stosunkowo niskiej wartości gospodarczej.
- 9) Słabo zdyspersyfikowana struktura gospodarki, dominacja sektora rolniczego, słabo rozwinięty przemysł.
- 10) Brak odpowiedniej ilości zakładów pracy zapewniających zatrudnienie dla ludności pozarolniczej.
- 11) Niedostatek powiązań pomiędzy jednostkami skupowymi, przetwórstwem i producentem surowców rolnych w całym sektorze rolno-spożywczym.
- 12) Niedoinwestowanie większości gospodarstw rolnych.
- 13) Brak instytucji otoczenia biznesu.
- 14) Brak kompleksowego systemu wspierania przedsiębiorczości.
- 15) Niski poziom wykorzystania paliw ekologicznych.

Infrastruktura i nieruchomości:

- 1) Zły stan dróg lokalnych.
- 2) Niewystarczające nasycenie w obiekty i urządzenia kreujące atrakcyjność turystyczną obszaru, ze szczególnie istotnymi brakami w rozwoju bazy noclegowej i częściowo gastronomicznej.
- 3) Występowanie terenów o wysokim poziomie wód gruntowych (niekorzystnych dla rozwoju budownictwa).
- 4) Zły stan techniczny dróg gminnych, niska nośność podbudów jezdni.
- 5) Zbyt wąskie pasy drogowe ulic wiejskich i dróg gminnych.
- 6) Słaby dostęp do Internetu.
- 7) Niski poziom urbanizacji.
- 8) Brak oznakowanych ścieżek rowerowych.
- 9) Brak dostatecznej zieleni urządzonej (place, skwery).
- 10) Braki w budownictwie komunalnym.
- 11) Niedostatki w strukturze technicznej na terenach wiejskich (sieci wodociągowe i kanalizacyjne, oczyszczalnie ścieków).

Planowanie i wizerunek:

- 1) Słaba promocja gminy i jej walorów.
- 2) Istotne braki w promocji produktów i oferty turystycznej obszaru i brak spójności działań promocyjnych podejmowanych przez podmioty z obszaru LGD.
- 3) Luki w zakresie planowania przestrzennego przekładające się na obniżanie atrakcyjności inwestycyjnej i utrudniające prowadzenie konsekwentnej polityki proinwestycyjnej.

SZANSE (O)

Ogólne trendy cywilizacyjne:

- 1) Rosnący popyt na produkty spożywcze o cechach zdrowej żywności.
- 2) Zmiany w modelu spędzania wolnego czasu zwiększające popyt na usługi turystyczne i rekreacyjne.
- 3) Nasilające się tendencje suburbanizacyjne oraz rozwój budownictwa rezydencjalnego związany z przenoszeniem mieszkańców z obszarów aglomeracyjnych na obrzeża miast i na obszary wiejskie.
- 4) Wzrost znaczenia i atrakcyjności lokalnych kultur, folkloru, interesujących odmienności historycznych dla osób odwiedzających.
- 5) Przenoszenie na poziom lokalny spektakularnych i pożytecznych akcji społecznych organizowanych w skali regionu, kraju lub świata.
- 6) Atrakcyjne położenie geograficzne.
- 7) Organizacja przez Polskę EURO 2012 (rozbudowa dróg, autostrad, kolei).

Rynek produktów i usług:

- 1) Dynamiczny rozwój nowych form i typów turystyki zwiększający możliwości wykorzystywania posiadanych potencjałów, w tym wzrost znaczenia niszowych typów turystyki.
- 2) Wzrost znaczenia tradycyjnych technologii w wytwarzaniu produktów żywnościowych wyznaczany przez oczekiwania klienta.
- 3) Rozwijające się zainteresowanie usługami turystycznymi i rekreacyjnymi opartymi na wykorzystaniu walorów kulturowych i przyrodniczych.
- 4) Spadek bezrobocia i poprawiająca się sytuacja finansowa w kraju.
- 5) Wzrost zainteresowania Polską w Europie jako krajem atrakcyjnym turystycznie i inwestycyjnie.

Technologia:

- 1) Wysokie wymagania środowiskowe firm wdrażających najnowocześniejsze technologie. Rozwój technologii internetowej i związanych z tym różnych form komunikacji w obszarze biznesu i promocji.
- 3) Ułatwienia w dostępie do usług turystycznych związane z rozwojem usług tanich przewoźników lotniczych.
- 4) Rozwój technologii produkcji i wykorzystywania biopaliw oraz wzrastająca presja na wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii.

Wsparcie zewnętrzne i podmioty partnerskie w otoczeniu:

- 1) Dostępność programów pomocowych UE dla obszarów wiejskich.
- 2) Dostępność środków UE na rozwój produktów i marek lokalnych..
- 3) Zwiększone zainteresowanie inwestorów z UE realizacją inwestycji w nowych krajach członkowskich.
- 4) Możliwość pozyskiwania funduszy z Agencji Rządowych.
- 5) Plan rozbudowy trasy międzynarodowej E-67 Via Baltica oraz Wielkiej Obwodnicy Mazowsza.
- 6) Prowadzenie nowych zasad finansowania inwestycji i działań proekologicznych (preferencyjne kredyty, ulgi podatkowe, dotacje z budżetu).

ZAGROŻENIA (T)

Ogólne trendy cywilizacyjne:

- 1) Światowy kryzys i spowolnienie gospodarcze.
- 2) Kryzys instytucji finansowych, utrudniający pozyskiwanie kredytów, np. dla małych i średnich przedsiębiorstw.
- 3) Napływ wzorców cywilizacyjnych zakłócających system tradycyjnych lokalnych wartości i zachowań oraz dezintegrujący społeczność lokalną.
- 4) Zwiększające się możliwości wyjazdów zarobkowych oraz duże zainteresowanie wyjazdami skutkujące zjawiskami trwałej emigracji oraz rozluźnianiem więzi rodzinnych.
- 5) Upływanie młodych ludzi do miast.
- 6) Rosnąca swoboda przenoszenia zjawisk patologii społecznych i przestępczości.
- 7) Spadający poziom zaufania do władzy publicznej przenoszony na grunt lokalny.
- 8) Niestabilność przepisów i regulacji krajowych.
- 9) Wzrost terroryzmu i przestępczości zorganizowanej.
- 10) Starzenie się społeczeństwa.
- 11) Zły system finansowania samorządów.
- 12) Zbyt małe środki finansowe na rozwój regionalny.

Środowisko:

- 1) Zagrożenie zanieczyszczeniem środowiska (powietrze, wody, gleby).
- 2) Potencjalny konflikt pomiędzy gospodarczym wykorzystaniem przyrodniczego potencjału LGD (turystyka, eksploatacja minerałów, rolnictwo), a wymogami ekologii, wraz z niebezpieczeństwem zatracenia czystości, spokoju, ale także degradacji kultury lokalnej.

Rynek produktów i usług:

- 1) Wzrost intensywności konkurencji charakterystyczny dla globalizującego się rynku.
- 2) Konieczność sprostania rygorystycznym normom produkcji rolnej, produkcji żywności, świadczenia usług gastronomicznych.
- 3) Ograniczenie rozwoju spowodowane występowaniem obszarów chronionych.
- 4) Niestabilna opłacalność produkcji rolnej.

Technologia:

- 1) Rosnące tempo rozwoju technologii stwarzające presję na ponoszenie znaczących nakładów na rozwój produktów i usług oraz podtrzymywanie poziomu konkurencyjności oferty.

Wsparcie zewnętrzne i podmioty partnerskie w otoczeniu:

- 1) Wzrastająca konkurencja o pozyskanie zewnętrznych źródeł wsparcia.

3.2 Wyniki z przeprowadzonej analizy SWOT.

Wyniki sporządzonej analizy wskazują, że obszar LGD posiada wiele silnych atutów, pozwalających na rozwój społeczno – gospodarczy regionu. Głównym czynnikiem mającym wpływ na atrakcyjność tego terenu jest z pewnością dogodne położenie geograficzne, dzięki czemu występuje tu wiele walorów środowiskowych i przyrodniczych. Szansą dla gmin wchodzących w skład LGD jest rozwój turystyki i agroturystyki, czyli gałęzi gospodarki, które są wspierane przez fundusze unijne i krajowe. Obecnie duży nacisk kładzie się na ochronę

dziedzictwa przyrodniczego. Dlatego jest to główna szansa na rozwój regionu, który nie posiada większych surowców naturalnych, które mogłyby być wykorzystywane przez przemysł.

Dużym walorem obszaru LGD jest też jego dziedzictwo kulturowe i historia. Powinny one być w jak najszybszy sposób eksponowane i wykorzystywane w połączeniu z walorami przyrodniczymi. Szansą na promocję są tu różnego rodzaju imprezy kulturowe organizowane zarówno cyklicznie (jak choćby Dni Broku), jak i jednorazowe, sporadyczne.

Analizowany teren jest typowo rolniczy. Gospodarstwa są rozdrobnione, o niewielkiej powierzchni. Nie sprzyja to konkurencyjności na rynku krajowym i międzynarodowym. W dobie globalizacji należy ciągle podnosić jakość produktów, przy jednoczesnym obniżaniu ich ceny. Region wykorzystując swoje walory przyrodnicze, ma szansę na rozwój zdrowej, naturalnej żywności, bardzo popularnej na Zachodzie Europy i coraz popularniejszej w Polsce.

Podstawą lepszego rozwoju rolnictwa, przemysłu i gospodarki jest odpowiednia infrastruktura. Słaba jakość dróg lokalnych i gminnych jest z pewnością, czynnikiem ograniczającym. Szansą w tym obszarze jest na pewno budowa drogi międzynarodowej Via Baltica, która ma przebiegać przez opisywane tereny. Organizacja przez Polskę Euro 2012 również przyspieszy rozwój infrastruktury, co korzystnie wpłynie i na rozwój regionów. Zagrożeniem jest z pewnością potencjalny konflikt pomiędzy gospodarczym wykorzystaniem przyrodniczego potencjału LGD (turystyka, eksploatacja minerałów, rolnictwo), a wymogami ekologii, wraz z niebezpieczeństwem zatrącenia czystości, spokoju, ale także degradacji kultury lokalnej.

Wiele do poprawienia zostaje w kwestii edukacji społeczeństwa na tym obszarze. Chociaż poprawił się stan infrastruktury oświaty, to poziom wykształcenia miejscowej ludności jest wciąż niski. Negatywnym zjawiskiem jest też odpływ młodej i wykształconej części społeczeństwa do miast, czy też za granicę, w celu zarobkowym.

Poważnym czynnikiem ograniczającym rozwój regionu, może być aktualny kryzys finansowy na rynkach światowych. Mimo, iż gospodarka krajowa rozwija się dobrze, to jednak w wyniku globalizacji wszystkich gałęzi życia, skutki będą widoczne także w Polsce. Może to spowodować, że trudniej będzie o uzyskanie kredytu na współfinansowanie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw przez prywatnych inwestorów.

Wreszcie, do głównych wyzwań rozwojowych stojących przed LGD należy zaliczyć rozwój przedsiębiorczości – zarówno w sferze biznesowej, jak i społecznej – która powinna przyczyniać się do skuteczniejszego i bardziej innowacyjnego wykorzystywania lokalnych potencjałów oraz szans w otoczeniu.

Podsumowując sytuację gospodarczą LGD „ZIELONE SIOŁO” można zaprezentować kilka istotnych cech związanych z gospodarką na tym terenie:

- dobrze rozwinięte rolnictwo,
- znakomite warunki środowiskowe umożliwiające rozwój turystyki o oryginalnym charakterze – turystyka aktywna,
- rezerwy terenów możliwych do przeznaczenia pod starannie wyselekcjonowane inwestycje (w tym infrastrukturę turystyczną) pamiętając o zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju.

Poza wieloma cechami pozytywnymi LGD „ZIELONE SIOŁO” na swojej drodze spotyka również wiele barier gospodarczych. Bariery te można podzielić na zewnętrzne i wewnętrzne.

Do tych ostatnich możemy zaliczyć:

- niski stopień przetworzenia produktów, co dotyczy zarówno rolnictwa (brak rozwiniętego przemysłu rolno-spożywczego), jak i turystyki (atrakcje środowiska naturalnego pozbawione właściwej „obudowy” w postaci usług turystycznych generujących zyski),

- rozdrobnienie gospodarstw, podwyższanie kosztów funkcjonowania gospodarstw ze względu na odległość pomiędzy działkami tworzącymi gospodarstwa rolne,
- dekapitalizacja sprzętu rolniczego,
- potencjalny konflikt pomiędzy gospodarczym wykorzystaniem przyrodniczego potencjału LGD (turystyka, eksploatacja minerałów, rolnictwo), a wymogami ekologii, wraz z niebezpieczeństwem zatracenia czystości, spokoju, ale także degradacji kultury lokalnej,
- nieukształtowany wizerunek LGD, stanowiący istotną barierę w kontaktach z najbliższym otoczeniem jakim jest aglomeracja warszawska, a równocześnie obniżający atrakcyjność inwestycyjną obszaru,
- dalece niewystarczające nasycenie w antropogeniczne czynniki kreujące atrakcyjność turystyczną obszaru, ze szczególnie istotnymi brakami w rozwoju bazy noclegowej i częściowo gastronomicznej, mała liczba imprez o znaczeniu ponadlokalnym, istotne braki w promocji itp.,
- ambiwalentnie oceniany rozwój infrastruktury: dobry poziom rozwoju w odniesieniu do innych obszarów wiejskich w regionie i w kraju, a równocześnie gorszy rozwój infrastruktury w stosunku do sąsiednich obszarów aglomeracyjnych. Fakt ten przekłada się na obniżenie atrakcyjności inwestycyjnej gmin LGD „ZIELONE SIOŁO” i trudności w zdystansowaniu konkurentów „miejskich”,
- niewystarczający poziom realizacji działań w zakresie planowania przestrzennego, który przekłada się na obniżanie atrakcyjności inwestycyjnej i blokujący prowadzenie konsekwentnej polityki proinwestycyjnej,
- niska konkurencyjność kapitału ludzkiego rozpatrywanego w stosunku do pobliskich obszarów aglomeracyjnych, mogąca przekładać się na gorsze postrzeganie gmin LGD przez potencjalnych inwestorów (dominacja wykształcenia podstawowego i zawodowego),
- duże uzależnienie niektórych gmin od zewnętrznego rynku pracy, przy powolnym wzroście (a nawet lokalnym regresie) liczby miejsc pracy na obszarze gmin LGD „ZIELONE SIOŁO”, skutkujące tendencjami do trwałych, a nie tylko czasowych migracji mieszkańców i w konsekwencji dalszym osłabianiem lokalnego kapitału ludzkiego.

Obecnie, można ocenić, że znaczenie ekonomiczne gmin LGD w województwie mazowieckim jest zdecydowanie niewspółmierne w stosunku do posiadanego potencjału. Zwłaszcza nie jest wykorzystywany potencjał przyrodniczy, a funkcje rolnicze są realizowane w sposób nieefektywny. Aktualne znaczenie LGD „ZIELONE SIOŁO” dla gospodarki województwa mazowieckiego można opisać przez następujące cechy:

- dostarczanie produktów rolnych o niskim stopniu przetworzenia, pozbawionych wyraźnej identyfikowalnej marki, brak wykorzystania możliwości, jakie stwarza bliskie położenie aglomeracji warszawskiej,
- świadczenie na rzecz mieszkańców aglomeracji warszawskiej funkcji turystyczno-rekreacyjnych o generalnie niskim poziomie dochodowości (wypoczynek na łonie natury bez usług o charakterze gospodarczym), brak spójnej oferty zawierającej usługi turystyczno-rekreacyjne, brak wyraźnie określonego klienta, do którego adresowana jest oferta,
- pełnienie przez tradycyjne przedsiębiorstwa z obszaru LGD roli kooperanta dla przemysłu aglomeracji mazowieckiej- mimo częściowego spadku znaczenia na początku okresu restrukturyzacji sytuacja ulega stabilizacji,
- dostarczanie surowców mineralnych dla budownictwa.

Sformułowane w gminach Strategie i programy rozwoju w pewnej części dostrzegają zagadnienie wiązania gospodarki lokalnej z gospodarką regionalną. Brakuje jednak wyraźnego wyprofilowania struktury gospodarczej LGD „ZIELONE SIOŁO”, co z kolei skutkuje trudnościami w trwałym zaistnieniu w strukturach kooperacyjnych w województwie.

Dynamika procesów zachodzących w gminach LGD musi być oceniona z umiarkowanym optymizmem. Na uwagę zasługują przede wszystkim starania władz lokalnych związane z zapewnieniem podstaw dla strategicznego rozwoju gmin. Dążenia te wyrażają się poprzez następujące procesy:

- formułowanie koncepcji rozwoju strategicznego, opracowań diagnostycznych i planistycznych,
- zwracanie uwagi na znaczenie komunikacji z otoczeniem, duża waga przywiązywana do promocji gmin, uruchamiania serwisów internetowych (nieraz o wysokim profesjonalizmie),
- dążenie do podwyższania konkurencyjności obszaru poprzez poprawę warunków inwestowania i kierowanie ofert do mieszkańców aktualnych i potencjalnych oraz inwestorów,
- realizowanie licznych inwestycji infrastrukturalnych, zwłaszcza w dziedzinie ochrony środowiska,
- poszukiwanie nowych kierunków rozwoju gmin, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju turystyki, a także przedsiębiorczości i usług.

Powyżej wymienione działania nie rozwiązują niestety problemów rozwojowych obszaru. Można stwierdzić, że działania te są niewystarczające z punktu widzenia potrzeb restrukturyzacji lokalnej gospodarki, jak również nie zawsze są do końca na tyle sprecyzowane, by mogły przynieść spektakularny sukces. Widoczne to jest zwłaszcza przy analizowaniu zamierzeń dotyczących rozwoju turystyki, wprowadzania nowych branż, rozwijania przedsiębiorczości.

Zauważalne, z różną siłą w różnych gminach, jest występowanie następujących zjawisk i procesów:

- **powstawanie szeregu nowych przedsiębiorstw** nastawionych głównie na wypełnianie luki w podaży produktów i usług na szczeblu lokalnym, zwłaszcza zaś w dziedzinie handlu, transportu, budownictwa,
- **pojawiający się proces konsolidacji gospodarstw rolnych**, przy ciągle dosyć wolnym tempie zmian w tym zakresie,
- **wylanianie się gospodarstw o dużych powierzchniach** z własnym zapleczem przetwórczym,
- **powstawanie nowych podmiotów zajmujących się turystyką i rekreacją**, przy czym chodzi tutaj zarówno o podmioty gospodarcze, jak i liczne organizacje non-profit zajmujące się zagadnieniami promocji obszaru, środowiska naturalnego, zwyczajów i obrzędów lokalnych itp.,
- **powstawanie gospodarstw agroturystycznych**, często o bardzo atrakcyjnych cechach wyróżniających,
- **dążenie do podwyższania wykształcenia przez mieszkańców**, co w przyszłości może zaowocować podwyższeniem atrakcyjności lokalnego rynku pracy dla inwestorów.

Układ podmiotów determinujących rozwój gospodarczy gmin, które należą do LGD jest dosyć złożony, co wynika z rozległości obszaru i – mimo szeregu podobieństw – pewnego wewnętrznego zróżnicowania. Wskazując grupy podmiotów o najistotniejszym wpływie na rozwój gospodarczy można wymienić:

- rolnicy, w tym szczególnie właściciele gospodarstw dużych oraz rolnicy stawiający na specjalizację produkcji rolnej,
- przedsiębiorcy zajmujący się przetwórstwem rolno-spożywczym, zwłaszcza w oparciu o lokalne zasoby - ich działalność prowadzi do wyższego przetworzenia lokalnych produktów rolnych, a poprzez to do stworzenia na terenie gmin należących do LGD nowych miejsc pracy i podwyższenia konkurencyjności lokalnych produktów na rynkach zewnętrznych,
- rolnicy tworzący gospodarstwa agroturystyczne, przyczyniający się w ten sposób do realizowania lokalnych polityk w zakresie rozwoju funkcji turystycznych oraz do podwyższania efektywności funkcjonowania gospodarstw rolnych, także tych o mniejszym areale,
- przedsiębiorcy działający w dziedzinie usług, podwyższający jakość życia na obszarze LGD, ale równocześnie przyczyniający się do podwyższania atrakcyjności turystycznej obszaru,
- społeczni liderzy lokalni, pielęgnujący najważniejsze wartości obszaru, szczególnie przyrodę oraz kulturę materialną i niematerialną, organizujący lokalne imprezy, a poprzez to przyczyniający się do eksponowania lokalnych atutów turystycznych, atrakcyjnych z punktu widzenia odwiedzających obszar LGD „ZIELONE SIOŁO” mieszkańców miast.

Zgodnie z nazwą obszaru, można powiedzieć, że zarówno posiadany potencjał gospodarczy, jak również zewnętrzne uwarunkowania predestynują badane gminy do pełnienia znacznie istotniejszej roli w gospodarce województwa mazowieckiego, niż ma to miejsce obecnie. Zwłaszcza sąsiedztwo aglomeracji warszawskiej stwarza duże możliwości rozwoju gospodarki żywnościowej i turystyki. Po spełnieniu szeregu warunków, gminy LGD mogą zająć w województwie pozycję:

- ważnego dostawcy artykułów rolnych, żywności ekologicznej, produktów spożywczych o tradycyjnych cechach, wytwarzanych w oparciu o tradycyjne receptury,
- dostawcy szerokiego wachlarza usług turystycznych dla mieszkańców aglomeracji warszawskiej lub mazowieckiej - w szczególności warto wskazać na następujące rodzaje turystyki do których jest predestynowany obszar LGD, ze względu na posiadane potencjały przyrodnicze i kulturowe:
 - turystyka rodzinna oparta na zróżnicowanej ofercie oraz bezpieczeństwie i spokoju,
 - turystyka weekendowa rozwijająca się dzięki bardzo dogodnemu położeniu komunikacyjnemu względem obszarów aglomeracyjnych województwa,
 - bardzo szeroko rozumiana turystyka przyrodnicza, oparta na kontrolowanym eksploatowaniu zasobów środowiska naturalnego, w tym wędkarstwo, zbieranie runa leśnego, łowiectwo itp.,
 - turystyka aktywna z wykorzystaniem naturalnych cech geograficznych oraz naturalnej infrastruktury np. szkoły przetrwania, cross biegowy i motoryzacyjny (quady),
 - turystyka edukacyjna z takimi rodzajami turystyki jak: turystyka krajoznawcza, edukacja przyrodnicza, organizacja plenerów artystycznych,

- turystyka kulturowa, której rozwój może obejmować trzy wzajemnie przenikające się nurty: zwiedzanie materialnego dziedzictwa obszaru (dwory, pałace, parki, kościoły, zabytki kultury przemysłowej i rolnej itp.), udział w lokalnych imprezach, zwłaszcza takich, które wyrastają z lokalnych obrzędów, tradycji i historii, bezpośrednie poznawanie kultury obszaru poprzez spotkania z interesującymi mieszkańcami, przekazującymi podania, legendy i historię obszaru,

- **obszaru oferującego atrakcyjne tereny pod budownictwo rezydencjalne**, pełniącego funkcje mieszkaniowe dla obecnych mieszkańców aglomeracji,
- **obszaru oferującego atrakcyjne tereny pod budownictwo letniskowe**, również dla mieszkańców sąsiednich miast,
- **obszaru oferującego atrakcyjne warunki do podejmowania inwestycji**, którego siłą może stać się dostępność do czystego środowiska, niezbędnego z punktu widzenia realizacji inwestycji związanych z najnowocześniejszymi technologiami. Barierą zasadniczą jest tutaj brak odpowiedniego kapitału ludzkiego. Bariera ta jest jednak osłabiana przez dobrą dostępność komunikacyjną obszarów zurbanizowanych (a więc takich, gdzie nie ma problemów z pozyskaniem potrzebnych fachowców), a w przyszłości może być redukowana dzięki rozwojowi budownictwa rezydencjalnego, również podwyższanie kwalifikacji mieszkańców będzie mieć w tym procesie duże znaczenie.

Rozwój rolnictwa i przemysłu spożywczego na obszarze LGD „ZIELONE SIOŁO” uzależniony jest od zdynamizowania dwu współzależnych procesów w dziedzinie wytwórczości:

- w wymiarze wewnętrznym, od dalszego rozwoju przemysłu przetwórczego na obszarze LGD,
- w wymiarze zewnętrznym, od rozwoju kooperacji pomiędzy rolnictwem i przemysłem przetwórczym zlokalizowanym na badanym obszarze, a przedsiębiorstwami przetwórstwa rolno-spożywczego w najbliższym otoczeniu.

W dziedzinie rozwoju rolnictwa i gospodarstw rolnych należy zaakcentować wagę realizacji następujących kierunków rozwoju:

- wybór silnych specjalizacji rolniczych, łączących w sieć kooperacji gminy LGD, umożliwiających nawiązywanie współpracy pomiędzy gospodarstwami rolnymi (w tym tworzenie i wzmacnianie grup producenckich), kreowanie wspólnej oferty marketingowej, wymianę doświadczeń pomiędzy rolnikami, a w zakresie rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego rozwój małych i średnich firm zajmujących się produkcją opartą o wykorzystanie lokalnych produktów rolnych,
- rozwijanie w oparciu o funkcjonujące gospodarstwa rolne dodatkowych aktywności o charakterze pozarolniczym, w szczególności funkcji turystycznych (agroturystycznych),
- rozwój wytwarzania i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii.

Kultura rolna obszaru oraz oferta produktów przemysłu rolno-spożywczego powinny zostać odpowiednio wspierane przez rozwój marketingu. Zauważyć można, że produkty rolne z obszaru LGD, mimo dobrej jakości wynikające z wysokich walorów ekologicznych nie są przez szerokie gremium odbiorców znane i kojarzone. Brakuje więc świadomej polityki promocyjnej, zwłaszcza tak ukształtowanej, aby oderwać obszar Lokalnej Grupy Działania „ZIELONE SIOŁO” od stereotypów charakterystycznych dla obszaru, gdzie ona leży. Jest to niezbędnym warunkiem dla rozwoju zarówno funkcji rolniczych, jak i turystycznych. Należy też dodać, że rozwój

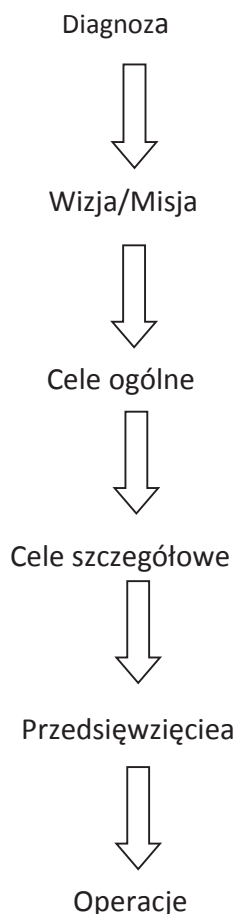
przedsiębiorczości, zwłaszcza zaś rozwój funkcji turystycznych pozwoli uruchomić szereg tych potencjałów, które stanowią o sile obszaru LGD i umożliwią ominięcie pewnych wymienionych wcześniej w opracowaniu barier. Niezbędne jest w tym zakresie poszerzanie wiedzy mieszkańców o wymaganiach stawianych przez współczesnych klientów i konsekwentne promowanie walorów obszaru.

Konkludując, można powiedzieć, że rozwój gospodarczy gmin, które należą do LGD zależy od skorelowania wymienionych wcześniej funkcji i kierunków rozwoju. Autonomiczne rozwijanie przemysłu, rolnictwa, turystyki czy funkcji osadniczych prowadzić będzie do konfliktów, a w najlepszym razie do wzajemnej neutralności. Chodzi jednak o to, by funkcje te stwarzały sobie wzajemnie szanse rozwojowe, a nie kolejne blokady. Zasady rozwoju zrównoważonego i rozwoju zintegrowanego muszą być traktowane jako obligatoryjne zasady planowania i działania w gminach LGD.

4. Wizja i misja Lokalnej Grupy Działania „ZIELONE SIOŁO”.

Schemat nr 2

Proces planowania strategicznego jest realizowany według następującej sekwencji:

4.1. Wizja

Wizja to pierwszy – po sporządzeniu diagnozy – element planu strategicznego, określający pożądany stan docelowy, do którego będzie się dążyć. Z wizji wynikają cele ogólne, z nich zaś cele szczegółowe, które na ostatnim etapie planowania są przekładane na konkretne programy, zadania i operacje. Wiele środowisk przystępujących do opracowania strategii rozwoju traktuje określenie wizji i misji jako obowiązkowe, ale niezbyt ważne ćwiczenie semantyczne, które polega na wymyśleniu kilku okrągłych sformułowań związanych ze zrównoważonym rozwojem. Takie podejście wynika najczęściej z braku zrozumienia i zróżnicowania pomiędzy wizją, misją i celami Strategii.

Misja i wizja należą do kluczowych Strategii. W typowym procesie budowania Strategii wyznaczanie wizji rozwoju to określenie pożądanego stanu docelowego (w naszym przypadku dla terytorium objętego Lokalną Strategią Rozwoju) w perspektywie kilku – kilkunastu lat. Wizja zawiera też uwarunkowania, które służą do wyboru i formułowania realnych priorytetów

strategicznych. Wizja rozwoju powinna mieć formę jasnego sformułowania, odwoływać się do przyszłości, być wyrażona w formie pozytywnej.

Wizją Naszej Lokalnej Grupy Działania jest :

„LGD ZIELONE SIOŁO - miejscem życia i działalności przedsiębiorczych mieszkańców oraz mazowieckim centrum turystyki aktywnej, zrównoważonego rozwoju oraz produkcji i wykorzystania odnawialnych źródeł energii”.

4.2. Misja

W określeniu misji LGD najważniejsze jest zrozumienie sensu jej wyznaczania i odpowiednie doprecyzowanie jej charakteru, a także określenie roli jaką ma w strukturze dokumentu Lokalnej Strategii Rozwoju. Misja odnosi się do podmiotu odpowiedzialnego za wdrażanie Strategii i dlatego określa ona rolę lub deklarowany sposób działania lokalnej grupy działania w osiągnięciu stanu docelowego (celów strategicznych, dalekosiężnych).

Deklaracja misji powinna nawiązywać do fundamentalnych wartości i założeń lokalnej grupy działania, stanowić swoiste credo grupy, myśl przewodnią, wyrażającą filozofię jej funkcjonowania i wyjaśniającą sens jej istnienia i działania.

Misją LGD „ZIELONE SIOŁO” jest:

„ Integrowanie mieszkańców zamieszkujących na obszarze działania LGD wokół lokalnych wartości gospodarczych i społeczno-kulturowych poprzez rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności z wykorzystaniem potencjału obszaru a także zacieśnianie trójsektorowej współpracy i wyzwalanie energii do aktywnych działań w życiu społecznym i kulturalnym swojego regionu ”.

5. Określenie celów ogólnych i szczegółowych LSR oraz opis planowanych do realizacji przedsięwzięć

Biorąc pod uwagę założenia Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 oraz wyniki analizy SWOT, specyfikę obszaru, zidentyfikowane problemy i potrzeby dla obszaru Lokalnej Grupy Działania „ZIELONE SIOŁO” wyznaczono **3 cele ogólne (strategiczne)**.

Tabela 22 Określenie celów ogólnych i szczegółowych oraz opis planowanych do realizacji przedsięwzięć

<i>Cel ogólny 1: Wysoka jakość życia i efektywny rozwój gospodarczy na obszarze działania LGD objawiająca się wzmacnianiem więzi łączących mieszkańców ze swoim miejscem zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej</i>	
Cele szczegółowe (operacyjne)	Przewidywane przedsięwzięcia
CO1.1. Wzrost poziomu przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru LGD.	P1. Stwarzanie korzystnych warunków dla podejmowania działalności gospodarczej przez mieszkańców obszaru LGD.
CO1.2. Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej	P2. Pielęgnacja miejsc i obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe obszaru oraz małą infrastrukturę publiczną.
CO1.3. Poprawa dostępności mieszkańców do infrastruktury spędzania wolnego czasu (sport, rekreacja, kultura).	P3. Tworzenie nowej i udostępnianie istniejącej oraz wzbogacanie walorów użytkowych infrastruktury spędzania wolnego czasu na obszarze LGD „ZIELONE SIOŁO”.
<i>Cel ogólny 2: Wzmacnianie spójności obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO”, integracja działań lokalnych podmiotów gospodarczych, organizacji społecznych i jednostek samorządowych i ciągle zwiększanie zaangażowania mieszkańców w rozwój swoich miejscowości i lokalnych ojczyzn.</i>	
Cele szczegółowe (operacyjne)	Przewidywane przedsięwzięcia
CO2.1. Wzrost liczby działań lokalnych i ilości mieszkańców w procesie podejmowania lokalnych inicjatyw na rzecz lokalnego dziedzictwa przyrodniczego oraz kulturowego.	P4. Organizacja przedsięwzięć utrwalających i promujących dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze obszaru LGD
CO2.2. Wzrost liczby inicjatyw i ilości mieszkańców w procesie realizacji działań na rzecz integracji społeczności LGD.	P5. Zwiększanie poziomu samoorganizacji społeczności lokalnej i zacieśniania współpracy pomiędzy podmiotami z różnych sektorów.
<i>Cel ogólny 3: Poprawa pozycji LGD „ZIELONE SIOŁO” w otoczeniu poprzez rozwoju funkcji turystycznych, produktów lokalnych, wdrażanie innowacji i odnawialnych źródeł energii a także powiązań kooperacyjnych z partnerami w regionie oraz atrakcyjnym wizerunkiem obszaru.</i>	
Cele szczegółowe (operacyjne)	Przewidywane przedsięwzięcia
CO3.1. Wzrost znajomości walorów przyrodniczych i kulturowych LGD w otoczeniu wewnętrznym i zewnętrznym.	P6. Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i informacyjnej sprzyjającej eksponowaniu mieszkańcom i odwiedzającym dziedzictwa przyrodniczego

	i kulturowego obszaru
CO3.2. Zwiększenie ilości nowoczesnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i sportowej.	P7. Poprawa jakości istniejącej i rozwój nowej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej.
CO3.3. Zwiększenie ilości zadań z zakresu turystyki, rekreacji i sportu oraz działań promocyjno-informacyjnych.	P8. Rozwój zaplecza turystycznego, rekreacyjnego i sportowego z uwzględnieniem oczekiwań różnych grup odbiorców.
CO3.4. Zwiększenie ilości wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w celu poprawienia warunków prowadzenia działalności kulturalnej lub gospodarczej, w tym polegającej na wynajmie pokoi w gospodarstwie rolnym z wyłączeniem działalności rolniczej.	P9. Rozwój infrastruktury wykorzystującej energię pochodzącą ze źródeł odnawialnych w celu poprawienia warunków prowadzenia działalności kulturalnej lub gospodarczej, w tym polegającej na wynajmie pokoi w gospodarstwie rolnym z wyłączeniem działalności rolniczej.

Tabela 23 Zakres preferowanych projektów

Cel ogólny 1: Wysoka jakość życia i efektywny rozwój gospodarczy na obszarze działania LGD objawiająca się wzmacnianiem więzi łączących mieszkańców ze swoim miejscem zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej.			
Cel Szczegółowy (operacyjny)			
CO1.1. Wzrost poziomu przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru LGD.			
NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	TYPY PROJEKTÓW	DZIAŁANIA PROW	GRUPY DOCELOWE
P1. Stwarzanie korzystnych warunków dla podejmowania działalności gospodarczej przez mieszkańców obszaru LGD.	Operacje polegające na: • podejmowaniu działalności gospodarczej i pozarolniczej przez mieszkańców powiatu ostrowskiego • podejmowaniu działalności wdrażających nowe technologie np. nowe linie produkcyjne • promocja lokalnej przedsiębiorczości • budowa, adaptacja lub wyposażenie niemieszkalnych obiektów budowlanych wykorzystywanych do tradycyjnego wyrobu produktów lokalnych, oraz sprzedaży produktów i usług lokalnych • promocja produktów i usług lokalnych • udział w targach i konkursach produktów lub usług lokalnych.	• Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej • Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw • Małe projekty • Projekt współpracy	• Rolnicy – zainteresowani dywersyfikacją swojej działalności • Mikroprzedsiębiorcy oraz osoby zainteresowane rozpoczęciem działalności • Lokalna Grupa Działania
Cel Szczegółowy			
CO1.2. Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej.			

NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	TYPY PROJEKTÓW	DZIAŁANIA PROW	GRUPY DOCELOWE
P2. Pielęgnacja miejsc i obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe obszaru oraz małą infrastrukturę publiczną.	Operacje polegające na: • przebudowie ciągów pieszych • zagospodarowaniu na cele społeczne, kulturalne, edukacyjno-naukowe, turystyczno-rekreacyjne budynków gospodarczych, obiektów związanych z gospodarką rolną • tworzeniu opracowań i baz informacji na temat obiektów dziedzictwa kulturowego i ich historii • poprawie estetyki otoczenia wokół „małych” obiektów o wartości zabytkowej i emocjonalnej – otoczenie krzyży przydrożnych, kapliczek • przebudowa, odbudowa, restauracja albo remont lub oznakowanie obiektów wpisanych do rejestru zabytków lub objętych ewidencją zabytków z wyłączeniem budynków mieszkalnych.- • odnawianiu obiektów nie będących zabytkami lecz posiadających wartość kulturową, historyczną • rozbudowie małej architektury w centrach miejscowości zachowywaniu tradycyjnego krajobrazu wsi mazowieckiej	• Odnowa i rozwój wsi • Małe projekty	• Jednostki samorządu terytorialnego • Kościoły • Związki wyznaniowe • Organizacje o statusie organizacji pożytku publicznego
Cel Szczegółowy CO1.3. Poprawa dostępności mieszkańców do infrastruktury spędzania wolnego czasu (sport, rekreacja, kultura).			

NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	TYPY PROJEKTÓW	DZIAŁANIA PROW	GRUPY DOCELOWE
P3. Tworzenie nowej i udostępnianie istniejącej oraz wzbogacanie walorów użytkowych infrastruktury spędzania wolnego czasu na obszarze LGD „ZIELONE SIOŁO”.	Operacje polegające na: • budowie boisk sportowych • remoncie, przebudowie, modernizacja lub wyposażenie istniejących świetlic wiejskich, oraz innych obiektów pełniących ich funkcje oraz zagospodarowanie terenu przylegającego do tych obiektów zagospodarowanie przestrzeni publicznej • poprawie warunków funkcjonowania obiektów użyteczności publicznej • budowie miejsc wypoczynkowych i biwakowych • tworzeniu placów zabaw dla dzieci • tworzeniu miejsc sportowo-rekreacyjnych wraz z ich wyposażeniem • modernizacji i zwiększaniu możliwości wykorzystania posiadanej infrastruktury poprzez zwiększanie dostępności istniejących obiektów, zakupu wyposażenia oraz wzbogacanie oferty kulturalnej lub rekreacyjno-sportowej w tych obiektach • poprawie bezpieczeństwa i usuwaniu barier architektonicznych w obiektach kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych • działaniu lokalnych podmiotów na rzecz rozwoju infrastruktury spędzania wolnego czasu, w tym modernizacja, remonty i budowa nowych obiektów sportowych i rekreacyjnych	• Odnowa i rozwój wsi • Małe projekty	• Jednostki samorządu terytorialnego • Organizacje pozarządowe • Gospodarstwa agroturystyczne • Osoby indywidualne • Instytucje kultury

	• tworzeniu nowych i modernizacja istniejących punktów dostępności do Internetu • zagospodarowywaniu dla celów rekreacyjnych i turystycznych terenu wokół istniejących zbiorników wodnych (mini jeziorka, oczka wodne itp.)		
<i>Cel ogólny 2: Wzmacnianie spójności obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO”, integracja działań lokalnych podmiotów gospodarczych, organizacji społecznych i jednostek samorządowych i ciągle zwiększanie zaangażowania mieszkańców w rozwój swoich miejscowości i lokalnych ojczyzn.</i>			
Cel Szczegółowy CO2.1. Wzrost liczby działań lokalnych i ilości mieszkańców w procesie podejmowania lokalnych inicjatyw na rzecz lokalnego dziedzictwa przyrodniczego oraz kulturowego.			
NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	TYPY PROJEKTÓW	DZIAŁANIA PROW	GRUPY DOCELOWE
P4. Organizacja przedsięwzięć utrwalaających i promujących dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze obszaru LGD.	Operacje polegające na: • organizacji warsztatów dla dzieci, młodzieży i dorosłych służących kultywowaniu tradycji, a także nauce i rozwijaniu zdolności związanych ze zdobnictwem i kulinariami oraz promocją LGD wśród mieszkańców • organizacji imprez kulturalnych, promocyjnych, rekreacyjnych lub sportowych związanych z promocją lokalnych walorów • tworzeniu lokalnych kolekcji, ekspozycji, muzeów, izb pamięci i tradycji • udostępniania urządzeń i sprzętu celem	• Małe projekty • Aktywizacja • Projekt współpracy	• Jednostki samorządu terytorialnego • Indywidualni mieszkańcy • Podmioty gospodarcze • Kościoły i związki wyznaniowe • Organizacje pozarządowe • Instytucje kultury • Lokalna Grupa Działania

	utrwalania i promowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru LGD • kolekcjonowaniu i archiwizowaniu istotnych materiałów dokumentujących dziedzictwo historyczno-kulturowe i przyrodnicze obszaru • tworzeniu opracowań, zbiorów informacji, baz danych, wydania publikacji na temat dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego obszaru • organizacji szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i warsztatowym dla podmiotów z obszaru LGD • rozwoju aktywności twórczej mieszkańców opierającej się na kultywowaniu lokalnych wartości kulturalnych • kultywowaniu miejscowych tradycji, obrzędów i zwyczajów wraz z ich upowszechnieniem szerszej publiczności • rozwoju przetwórstwa własnych bądź lokalnych produktów rolnych • budowania systemu sprzedaży zdrowej żywności lub kreowania markowego produktu lokalnego • inicjowaniu powstawania, przetwarzania lub wprowadzania na rynek produktów i usług opartych na lokalnych zasobach, tradycyjnych sektorach gospodarki, lub lokalnym		
--	--	--	--

	dziedzictwie, w tym kulturowym, historycznym lub przyrodniczym, albo podnoszenie jakości takich produktów • promocji kuchni regionalnej i regionalnych produktów spożywczych • organizacji lub udziale w przedsięwzięciach mających na celu prezentację, promocję i zachowanie dziedzictwa kulturowego obszaru • organizacji lub udziale w targach i konkursach produktów lub usług lokalnych • budowie, adaptacji lub wyposażeniu niemieszkalnych obiektów budowlanych celem wykorzystania do tradycyjnego wyrobu produktów lokalnych		
Cel Szczegółowy CO2.2. Wzrost liczby inicjatyw i ilości mieszkańców w procesie realizacji działań na rzecz integracji społeczności LGD.			
NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	TYPY PROJEKTÓW	DZIAŁANIA PROW	GRUPY DOCELOWE
P5.Zwiększanie poziomu samoorganizacji społeczności lokalnej i zacieśniania współpracy pomiędzy podmiotami z różnych sektorów.	Operacje polegające na: • organizacji, udziale w imprezach, w tym plenerowych zmierzających do zwiększenia aktywności mieszkańców w wydarzeniach kulturalnych : festyny, dożynki, targi i inne • wsparciu działań dążących do powstania nowych organizacji pozarządowych i okołobiznesowych na terenie LGD	• Małe projekty • Projekt współpracy • Aktywizacja	• Jednostki samorządu terytorialnego • Organizacje pozarządowe • Gospodarstwa agroturystyczne • Osoby indywidualne • Instytucje kultury posiadające osobowość prawną • Lokalna Grupa Działania

	• działaniach zmierzających do zwiększenia aktywności mieszkańców realizowanych w ramach organizacji pozarządowych • organizacji przez mieszkańców i inne lokalne podmioty wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych integrujących społeczności obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO”		
<i>Cel ogólny 3: Poprawa pozycji LGD „ZIELONE SIOŁO” w otoczeniu poprzez rozwoju funkcji turystycznych, produktów lokalnych, wdrażanie innowacji i odnawialnych źródeł energii a także powiązań kooperacyjnych z partnerami w regionie oraz atrakcyjnym wizerunkiem obszaru.</i>			
Cel Szczegółowy			
CO3.1. Wzrost znajomości walorów przyrodniczych i kulturowych LGD w otoczeniu wewnętrznym i zewnętrznym.			
NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	TYPY PROJEKTÓW	DZIAŁANIA PROW	GRUPY DOCELOWE
P6. Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i informacyjnej sprzyjającej eksponowaniu mieszkańcom i odwiedzającym dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego obszaru.	Operacje polegające na: • rozbudowie infrastruktury turystycznej obszaru – założenie strony internetowej, druk ulotek • zamieszczaniu tablic informacyjnych • rozwoju liniowej infrastruktury komunikacyjnej łączącej atrakcje na obszarze LGD (w tym szlaki turystyczne, ścieżki edukacyjne, ścieżki rowerowe itp.) • rozwoju systemu informacji w terenie, w tym rozwój punktów informacji turystycznej poprzez współpracę z Mazowiecką Regionalną	• Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej • Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw • Odnowa i rozwój wsi • Małe projekty • Projekt współpracy	• Rolnicy – zainteresowani dywersyfikacją swojej działalności • Jednostki samorządu terytorialnego • Mikroprzedsiębiorcy oraz osoby zainteresowane rozpoczęciem działalności • Organizacje pozarządowe • Gospodarstwa agroturystyczne • Osoby indywidualne • Instytucje kultury • Lokalna Grupa Działania

	Organizacją Turystyczną i Lokalnymi Organizacjami Turystycznymi w ramach realizacji strategii rozwoju informacji turystycznej na Mazowszu, • opracowaniu dokumentacji technicznej dla niezbędnej infrastruktury turystycznej • tworzenie platform, stron internetowych do eksponowania towarów i usług, wymiany lub promocji dóbr opartych na dziedzictwie kulturowym itp. z terenu działania LGD		
Cel Szczegółowy			
CO3.2. Zwiększenie ilości nowoczesnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i sportowej.			
NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	TYPY PROJEKTÓW	DZIAŁANIA PROW	GRUPY DOCELOWE
P7. Poprawa jakości istniejącej i rozwój nowej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej.	Operacje polegające na: • budowie zbiorników retencyjnych z pomostami dla wędkarzy • dostosowywaniu istniejącej infrastruktury turystycznej do oczekiwań turystów • uzupełnianiu braków w infrastrukturze turystycznej • tworzeniu nowej infrastruktury zwiększającej zainteresowanie obszarem kolejnych grup potencjalnych turystów • poprawie bezpieczeństwa użytkowania infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	• Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej • Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw • Odnowa i rozwój wsi • Małe projekty • Projekt współpracy	• Rolnicy – zainteresowani dywersyfikacją swojej działalności • Jednostki samorządu terytorialnego • Mikroprzedsiębiorcy oraz osoby zainteresowane rozpoczęciem działalności • Organizacje pozarządowe • Gospodarstwa agroturystyczne • Osoby indywidualne • Instytucje kultury • Lokalna Grupa Działania

	obszaru.		
Cel Szczegółowy CO3.3. Zwiększenie ilości zadań z zakresu turystyki, rekreacji i sportu oraz działań promocyjno-informacyjnych.			
NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	TYPY PROJEKTÓW	DZIAŁANIA PROW	GRUPY DOCELOWE
P8. Rozwój zaplecza turystycznego, rekreacyjnego i sportowego z uwzględnieniem oczekiwań różnych grup odbiorców	Operacje polegające na: • tworzenie nowej i uzupełnienie braków w istniejącej infrastrukturze turystycznej i rekreacyjnej wykorzystywanej przez mieszkańców obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO” • powstawaniu gospodarstw agroturystycznych • rozbudowie sal weselnych, • poprawie wyposażenia zaplecza turystycznego np. sklepów • działaniach promocyjno-informacyjnych na rzecz rozwijania obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO” • organizacji imprez kulturalnych, promocyjnych, rekreacyjnych lub sportowych związanych z promocją lokalnych walorów • promocji lokalnego dziedzictwa kulturowego i historycznego • budowie, odbudowie, przebudowie i remoncie połączonym z modernizacją, zagospodarowaniem lub oznakowaniem obiektów małej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz	• Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej • Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw • Odnowa i rozwój wsi • Małe projekty • Projekt współpracy	• Rolnicy – zainteresowani dywersyfikacją swojej działalności • Jednostki samorządu terytorialnego • Mikroprzedsiębiorcy oraz osoby zainteresowane rozpoczęciem działalności • Organizacje pozarządowe • Gospodarstwa agroturystyczne • Osoby indywidualne • Instytucje kultury • Lokalna Grupa Działania

	wyposażaniu obiektów pełniących funkcje turystyczne i rekreacyjne z wyłączeniem hoteli, moteli, pensjonatów oraz bazy gastronomicznej • utworzeniu lub zmodernizowaniu punktów informacji turystycznej, bazy informacji turystycznej oraz stron internetowych związanych tematycznie z ofertą turystyczną obszaru objętego LSR, przygotowaniu i wydaniu folderów oraz innych publikacji • tworzeniu nowych miejsc noclegowych na terenie LGD „ZIELONE SIOŁO” • zakładaniu i rozwijaniu już istniejących firm zajmujących się obsługą ruchu turystycznego – rozwój oferty świadczonych odpłatnie usług związanych z obsługą ruchu turystycznego na istniejących i wyznaczanych szlakach, w tym: noclegi, gastronomia, handel, przewodnicy, naprawy sprzętu turystycznego itp • modernizacji istniejącej bazy usług turystycznych obszaru • koordynacji oferty turystycznej i wzajemnej promocji podmiotów zajmujących się świadczeniem usług dla turystów • działaniach wspierających liderów lokalnych i organizacje pozarządowe w komercjalizacji ich dotychczasowej działalności, urynkowieniu ich produktów i usług oraz stworzeniu oferty dla turystów		
--	--	--	--

	poprawie kompetencji kadr obsługi ruchu turystycznego.		
Cel Szczegółowy CO3.4 Zwiększenie ilości wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w celu poprawienia warunków prowadzenia działalności kulturalnej lub gospodarczej, w tym polegającej na wynajmie pokoi w gospodarstwie rolnym z wyłączeniem działalności rolniczej.			
NAZWA PRZEDSIĘWZIĘCIA	TYPY PROJEKTÓW	DZIAŁANIA PROW	GRUPY DOCELOWE
P9. Rozwój infrastruktury wykorzystującej energię pochodzącą ze źródeł odnawialnych w celu poprawienia warunków prowadzenia działalności kulturalnej lub gospodarczej, w tym polegającej na wynajmie pokoi w gospodarstwie rolnym z wyłączeniem działalności rolniczej.	Operacje polegające na: - wykorzystaniu energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w celu poprawienia warunków prowadzenia działalności kulturalnej lub gospodarczej, w tym polegającej na wynajmie pokoi w gospodarstwie rolnym z wyłączeniem działalności rolniczej - podjęciu działalności produkujących biopaliwa stałe - działaniach informacyjno-promocyjnych oraz edukacyjno-doradczych zwiększających świadomość ekologiczną mieszkańców i podmiotów gospodarczych, uświadamiające korzyści z wdrażania proekologicznych rozwiązań, w tym dotyczących odnawialnych źródeł energii - doradztwie i szkoleniach na temat pozyskiwania środków na wdrażanie rozwiązań proekologicznych	- Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw - Projekt współpracy - Małe projekty	- Jednostki samorządu terytorialnego - Mikroprzedsiębiorcy oraz osoby zainteresowane rozpoczęciem działalności - Organizacje pozarządowe - Gospodarstwa agroturystyczne - Osoby indywidualne - Instytucje kultury - Lokalna Grupa Działania

	i związanych z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii • organizowaniu szkoleń, warsztatów, kursów, konkursów, happeningów dotyczących działalności proekologicznych • propagowaniu produkcji z wykorzystaniem środków biodegradowalnych i technologii chroniących środowisko • promocji odnawialnych źródeł energii oraz wytwarzania odnawialnych surowców energetycznych.		
--	---	--	--

Tabela 24 Wskaźniki: oddziaływania, rezultatu, produktu

Cel ogólny (strategiczny)	Wskaźnik oddziaływania	Stan początkowy	Stan docelowy	Źródła weryfikacji	Cel szczegółowy (CO)	Wskaźnik rezultatu /mierniki do 2015 r.	Stan początkowy	Stan docelowy	Źródła weryfikacji	Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Stan początkowy	Stan docelowy	Źródła weryfikacji
CS1. Wysoka jakość życia i efektywny rozwój gospodarczy na obszarze działania LGD objawiająca się wzmacnianiem więzi łączących mieszkańców ze swoim miejscem zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej.	Wzrost liczby osób deklarujących poczucie więzi z miejscem zamieszkania	0	Ankieta na 200 osobach (20% spośród badanych deklaruje poczucie więzi z miejscem zamieszkania)	* Dane z Urzędów gmin objętych LSR * Badania własne LGD (ankiety)	CO1.1. Wzrost poziomu przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru LGD.	Wzrost zatrudnienia min. 3	0	3	Ankieta monitorująca postęp realizacji LSR LGD „ZIELONE SIOŁO”	P1.Stwarzanie korzystnych warunków dla podejmowania działalności gospodarczej przez mieszkańców obszaru LGD.	Liczba uruchomionych działalności pozarolniczych -7	0	7	*Ankieta monitorująca postęp realizacji LSR LGD „ZIELONE SIOŁO” * Dane z Urzędów gmin objętych LSR
					CO1.2. Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej.	Wzrost liczby osób odwiedzających miejscowość	0	200	*Badania własne LGD (ankiety) * Dane z Urzędów gmin objętych LSR	P2. Pielęgnacja miejsc i obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe obszaru oraz małą infrastrukturę publiczną.	Liczba powstałych obiektów - 6	0	6	* Ankieta monitorująca postęp realizacji LSR LGD „ZIELONE SIOŁO” * Dane z Urzędów gmin objętych LSR
					CO1.3. Poprawa dostępności mieszkańców do infrastruktury spędzania wolnego czasu (sport, rekreacja, kultura).	Wzrost liczby osób uczestniczących w spotkaniach społeczności lokalnej lub wzrost ilości wydarzeń sportowych lub wzrost liczby dzieci korzystających z placów zabaw	0	200	Badania własne LGD (ankiety)	P3. Tworzenie nowej i udostępnianie istniejącej oraz wzbogacanie walorów użytkowych infrastruktury spędzania wolnego czasu na obszarze LGD „ZIELONE SIOŁO”.	Liczba powstałych/zmodernizowanych/wyremontowanych obiektów - 40	0	40	* Ankieta monitorująca postęp realizacji LSR LGD „ZIELONE SIOŁO” * Dane z Urzędów gmin objętych LSR
CS2. Wzmacnianie spójności obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO”, integracja działań	Liczba podmiotów deklarujących zaangażowanie w rozwój swoich miejscowości	0	Ankieta na 200 osobach (20% spośród badanych deklaruje	*Dane z Urzędów gmin objętych LSR	CO2.1. Wzrost liczby działań lokalnych i ilości mieszkańców w procesie	Liczba osób uczestnicząca w warsztatach/imprezie	0	100	* Ankieta monitorująca postęp realizacji LSR LGD	P4. Organizacja przedsięwzięć utrwalających i promujących dziedzictwo kulturowe	Liczba warsztatów, imprez plenerowych, kultywujących	0	14	* Ankieta monitorująca postęp realizacji LSR LGD

lokalnych podmiotów gospodarczych, organizacji społecznych i jednostek samorządowych i ciągle zwiększanie zaangażowania mieszkańców w rozwój swoich miejscowości i lokalnych ojczyzn.	i lokalnych ojczyzn.		zaangażowanie w rozwój swoich miejscowości i lokalnych ojczyzn)	* Badania własne LGD (ankiety)	podejmowania lokalnych inicjatyw na rzecz lokalnego dziedzictwa przyrodniczego oraz kulturowego.				„ZIELONE SIOŁO” *Dokumentacja zdjęciowa/Listy osób zaproszonych	i przyrodnicze obszaru LGD.	dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze obszaru - 14			„ZIELONE SIOŁO” * Dane z Urzędów gmin objętych LSR *Dane z instytucji kultury
					CO2.2. Wzrost liczby inicjatyw i ilości mieszkańców w procesie realizacji działań na rzecz integracji społeczności LGD.	Liczba osób uczestnicząca w imprezie	0	Wartość szacunkowa 5000	*Dokumentacja zdjęciowa/Listy osób zaproszonych * Dane z Urzędów gmin objętych LSR i instytucji kultury	P5. Zwiększanie poziomu samoorganizacji społeczności lokalnej i zacieśniania współpracy pomiędzy podmiotami z różnych sektorów.	Liczba imprez plenerowych zmierzających do zwiększenia aktywności mieszkańców w wydarzeniach kulturalnych – 22	0	22	* Ankieta monitorująca postęp realizacji LSR LGD „ZIELONE SIOŁO” * Dane z Urzędów gmin objętych LSR *Dane z instytucji kultury
CS3. Poprawa pozycji LGD „ZIELONE SIOŁO” w otoczeniu poprzez rozwój funkcji turystycznych, produktów lokalnych, wdrażanie innowacji i odnawialnych źródeł energii a także powiązań kooperacyjnych z partnerami w regionie oraz atrakcyjnym wizerunkiem obszaru.	Liczba turystów odwiedzających obszar LGD	0	200	Dane z Urzędów gmin objętych LSR	CO3.1. Wzrost znajomości walorów przyrodniczych i kulturowych LGD w otoczeniu wewnętrznym i zewnętrznym.	Liczba osób uzyskujących wiedzę o obszarze LGD za pośrednictwem strony internetowej lub liczba wydanych ulotek	0	200	Dane z Urzędów gmin objętych LSR	P6. Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i informacyjnej sprzyjającej eksponowaniu mieszkańcom i odwiedzającym dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego obszaru.	Rozbudowa infrastruktury turystycznej obszaru – założenie strony internetowej, druk ulotek – 8	0	8	* Ankieta monitorująca postęp realizacji LSR LGD „ZIELONE SIOŁO” * Dane z Urzędów gmin objętych LSR *Dane z instytucji kultury
					CO3.2. Zwiększenie ilości nowoczesnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i sportowej.	Wzrost liczby osób korzystających z infrastruktury turystyczno - rekreacyjnej	0	50	Ankieta monitorująca postęp realizacji LSR LGD „ZIELONE SIOŁO”	P7. Poprawa jakości istniejącej i rozwój nowej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej.	Liczba powstałych/zmodernizowanych obiektów -2	0	2	Ankieta monitorująca postęp realizacji LSR LGD „ZIELONE SIOŁO”

					CO3.3. Zwiększenie ilości zadań z zakresu turystyki, rekreacji i sportu oraz działań promocyjno-informacyjnych.	Liczba osób korzystających z zadań o charakterze turystycznym, rekreacyjnym, sportowym i działań promocyjno-informacyjnych	0	100	Ankieta monitorująca postęp realizacji LSR LGD „ZIELONE SIOŁO”	P8. Rozwój zaplecza turystycznego, rekreacyjnego i sportowego z uwzględnieniem oczekiwań różnych grup odbiorców.	Liczba powstałych /zmodernizowanych/wyremontowanych obiektów lub liczba działań promocyjno-informacyjnych i sportowo-rekreacyjnych –16	0	16	* Ankieta monitorująca postęp realizacji LSR LGD „ZIELONE SIOŁO” *Dane z ODR *Dane z Urzędów gmin objętych LSR
					CO3.4 Zwiększenie ilości wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w celu poprawienia warunków prowadzenia działalności kulturalnej lub gospodarczej, w tym polegającej na wynajmie pokoi w gospodarstwie rolnym z wyłączeniem działalności rolniczej.	Wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii	0	1	Ankieta monitorująca postęp realizacji LSR LGD „ZIELONE SIOŁO”	P9. Rozwój infrastruktury wykorzystującej energię pochodzącą ze źródeł odnawialnych w celu poprawienia warunków prowadzenia działalności kulturalnej lub gospodarczej, w tym polegającej na wynajmie pokoi w gospodarstwie rolnym z wyłączeniem działalności rolniczej.	Liczba podmiotów wykorzystujących odnawialne źródła energii - 1	0	1	Ankieta monitorująca postęp realizacji LSR LGD „ZIELONE SIOŁO”

* wybrać jedno z możliwych

6. Wykazanie spójności specyfiki obszaru z celami LSR.

Zamieszczony w LSR układ celów strategicznych i celów operacyjnych oparty został na dogłębnej analizie różnorodnych uwarunkowań i oczekiwań lokalnej społeczności i instytucji. W ramach przygotowywania Strategii odbyły się cykle spotkań, warsztatów i konsultacji. Głównymi uwarunkowaniami mającymi wpływ na treść celów strategicznych miały przede wszystkim te, które są wyjątkowe i unikalne. Efektem wykonanej procedury konsultacyjnej jest :

- właściwe określenie celów z potencjałem obszaru i sytuacją społeczno – gospodarczo – kulturalną, co ma wpływ na realność wdrożenia opracowanej Strategii, a także możliwościach pozyskania zarówno zewnętrznych jak i wewnętrznych środków na jej realizację,
- akceptacja głównych elementów Strategii ze strony lokalnych społeczności, co powinno wpłynąć na wysokie zainteresowanie mieszkańców Strategią oraz owocować będzie ich bezpośrednie zaangażowanie w jej realizację, w tym postawionych celów według określonej i przyjętej misji.

Z dogłębnej analizy sytuacji LGD „ZIELONE SIOŁO” wynika, iż najbardziej wskazanym kierunkiem rozwoju gospodarczego będzie wykorzystanie chłonnego rynku aglomeracji warszawskiej w aspekcie wykorzystanie funkcji LGD jako dostawca żywności i weekendowe miejsce wypoczynku mieszkańców aglomeracji. Należy jednak pamiętać, iż ponad 2,5 mln liczba mieszkańców aglomeracji tworzy chłonny rynek na produkty i usługi wytwarzane na terenie LGD. Należy jednak pamiętać, że atrakcyjność rynku warszawskiego ma wpływ na duży poziom jego konkurencyjności. W związku z tym nie ma problemu z dostępnością dóbr i usług. Wejście na wskazany runek uzależnione jest więc od możliwości wypromowania i atrakcyjności oferty, a także umiejętności zaistnienia firm z obszaru LGD w regionalnych sieciach i systemach kooperacji. W wyniku przeprowadzonych analiz zauważono również, że region LGD ma potencjał do rozwijania innowacyjnych działalności biznesowych jak i społecznych. Daje się dostrzec również niezadowolające wykorzystanie potencjału endogenicznego, jego małą znajomość w otoczeniu oraz brak przełożenia wartości turystycznych, przyrodniczych i potencjału surowca rolno - spożywczego na korzyści ekonomiczne. Dlatego też poprzez wdrażanie LSR, LGD dążyć będzie do:

- wzrostu wartości dodanej lokalnych produktów i usług (w tym turystycznych) w sposób zwiększający zainteresowanie odbiorców zamieszkujących w aglomeracji warszawskiej i nie tylko,
- podnoszenie wartości przetargowej lokalnych producentów poprzez konsolidację ofert mikro i małych producentów, jak również podwyższania ich zdolności do konkurowania na rynkach docelowych.

Wyżej wymienione aspekty miały znaczący wpływ na przyjęte cele strategiczne.

Pierwszy z nich **CS 1** – „Wysoka jakość życia i efektywny rozwój gospodarczy na obszarze działania LGD objawiająca się wzmacnianiem więzi łączących mieszkańców ze swoim miejscem zamieszkania i prowadzeniem działalności gospodarczej”, został ukierunkowany na:

- rozwijanie specyficznych cech obszaru decydującego o jego pozytywnej wyjątkowości dla mieszkańców,

- rozwijanie zainteresowania mieszkańców wykorzystywaniem potencjału lokalnego związanego z przedsiębiorczością, a mający przełożenie na powstawanie nowych podmiotów gospodarczych i miejsc pracy,
- przełamywanie barier związanych z niską aktywnością mieszkańców,
- zahamowanie narastającej emigracji ekonomicznej.

Drugi cel strategiczny **CS 2** – „Wzmacnianie spójności obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO”, integracja działań lokalnych podmiotów gospodarczych, organizacji społecznych i jednostek samorządowych i ciągle zwiększanie zaangażowania mieszkańców w rozwój swoich miejscowości i lokalnych ojczyzn”, jest ukierunkowany na ciągłą integrację obszaru i podmiotów na nim funkcjonujących. Jednocześnie należy wzmacniać odpowiedzialność mieszkańców za walory przyrodnicze i kulturowe znajdujące się na terytorium LGD, jednocześnie rozwijać lokalny kapitał zaufania i odpowiedzialności za innych. Powinno to przełożyć się na większe zaangażowanie ludności do współpracy.

Trzeci cel strategiczny **CS 3** – „Poprawa pozycji LGD „ZIELONE SIOŁO” w otoczeniu poprzez rozwoju funkcji turystycznych, produktów lokalnych, wdrażanie innowacji i odnawialnych źródeł energii, a także powiązań kooperacyjnych z partnerami w regionie oraz atrakcyjnym wizerunkiem obszaru”, ukierunkowany jest na wzmacnianie pozycji LGD w otoczeniu zewnętrznym (na płaszczyźnie województwa, kraju, Europy). Przez jego wdrażanie powinniśmy stworzyć interesującą ofertę regionalną oraz zbudować, a następnie wzmocnić pozytywny wizerunek „ZIELONEGO SIOŁO”. Przejawem tego ma być wzmocnienie potencjału turystycznego obszaru oraz wykorzystanie doskonałych warunków do wytwarzania produktów lokalnych.

Reasumując, wszystkie cele zawarte w Strategii tworzą powiązaną ze sobą strukturę. Ich treść ukierunkowana jest zarówno na możliwości rozwojowe obszaru, społeczności lokalnej i ekspansji gospodarczej.

7. Uzasadnienie podejścia zintegrowanego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR.

Podejście zintegrowane w ramach LSR i sformułowanych w jej ramach przedsięwzięć przejawia się w następujących aspektach:

- **integracja podmiotów** różnych sektorów – realizacja kolejnych przedsięwzięć wymaga aktywnego włączenia się podmiotów reprezentujących różne miejscowości i różne sektory. Znaczna część przedsięwzięć związana jest z sieciowaniem podmiotów, koordynowaniem ich działań, tworzeniem wspólnych projektów, prowadzeniem wspólnej, ujednoliconej polityki informacyjnej opartej na danych przekazywanych przez różne podmioty lokalne,
- **integracja obszaru** – wśród proponowanych przedsięwzięć preferowane są te, które obejmują swoim zasięgiem całe LGD „ZIELONE SIOŁO”, nawet w sytuacji, gdyby charakter pojedynczego projektu ograniczał jego zasięg przestrzennie, powinien on stanowić część większego systemu (np. projekty turystyczne realizowane w ramach szlaków turystycznych, czy też bazy informacyjne prezentujące informacje o konkretnych

obiektach czy usługach, ale zawierające analogiczne dane o wszystkich miejscowościach obszaru),

- **integracja funkcji** – w ramach Strategii dąży się do integrowania rozwoju w wymiarach środowiskowym, społecznym, kulturowym, przestrzennym, gospodarczym. Wszystkie te wymiary współzależą od siebie, a realizacja przedsięwzięć w ramach jednego wymiaru sprzyja osiągnięciu celów w innych wymiarach.

Na uwagę zasługuje też postrzeganie procesów rozwoju jako pewnej sekwencji integrującej różne zjawiska, z określonymi przyczynami i skutkami. Przejawia się to w:

- postrzeganiu działalności społecznych, aktywności liderów lokalnych i organizacji pozarządowych jako możliwego źródła dla rozwoju funkcji rynkowych i powstawania nowych podmiotów gospodarczych wykorzystujących lokalne potencjały dla kreowania swojej oferty,
- budowaniu fundamentów pod przyszły rozwój poprzez podejmowanie podstawowych działań edukacyjnych i organizacyjnych.

Wspominając o wymiarze przestrzennym, warto zwrócić uwagę na to, że **LSR integruje rozwój LGD „ZIELONE SIOŁO” ze swoim otoczeniem**. Opracowana LSR nie jest wyrwana z szerszego kontekstu zachodzących procesów zewnętrznych. Wręcz przeciwnie, możliwości rozwoju wynikają zarówno z posiadanych specyficznych potencjałów, jak również z szans w otoczeniu. Uwzględniono dwa główne układy odniesienia:

- 1) układ regionalny – postrzegany jako rynek zbytu na lokalne produkty i usługi, zwłaszcza w kontekście odmienności obszaru od reszty województwa i możliwości rozwijania usług turystycznych i rekreacyjnych,
- 2) układ aglomeracyjny – traktowany jako źródło szans dla przyszłego rozwoju obszaru i tworzenia oferty wspólnie z partnerami Aglomeracji Warszawskiej.

8. Uzasadnienie podejścia innowacyjnego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR.

Innowacyjność w LSR obszaru LGD może być postrzegana w kilku płaszczyznach:

1) innowacyjność produktowa przejawiająca się w:

- wspieraniu kreowania nowych produktów turystycznych i rekreacyjnych,
- wykorzystywaniu niepowtarzalnych walorów lokalnych, w szczególności kulturalnych i przyrodniczych do tworzenia produktów lokalnych i produktów wizytówek (rozwijane produkty tradycyjne lub zupełnie nowe koncepcje produktów),
- rozszerzaniu działalności organizacji pozarządowych o nowe akcje, wydarzenia, usługi,

2) innowacyjność technologiczna, odnosząca się do:

- wykorzystywania nowoczesnych technologii informatycznych do wytwarzania nowych produktów i promowania obszaru,
- przywracania tradycyjnych metod wytwarzania dóbr konsumpcyjnych z zastosowaniem nowoczesnych technologii w celu wytwarzania wysoko konkurencyjnych produktów lokalnych,

3) innowacyjność procesowa polegająca na:

- nowym zorganizowaniu współpracy pomiędzy podmiotami lokalnymi,

- tworzeniu trwałych sieci kooperacji pomiędzy lokalnymi podmiotami,
- wykorzystanie nowych technologii w komunikacji społecznej mieszkańców LGD,

4) edukacja kreatywna dotycząca:

- wzmacniania kompetencji młodych ludzi do generowania i realizowania pomysłów na własny biznes,
- poznawania doświadczeń innych obszarów wiejskich we wdrażaniu niekonwencjonalnych rozwiązań,
- wykreowanie i promowanie autorskiego systemu samokształcenia mieszkańców LGD z zastosowaniem najnowocześniejszych technik informatycznych.

Ponadto, innowacyjność stanowić będzie istotne kryterium wyboru konkretnych projektów zgłaszanych do realizacji w ramach sformułowanych przedsięwzięć.

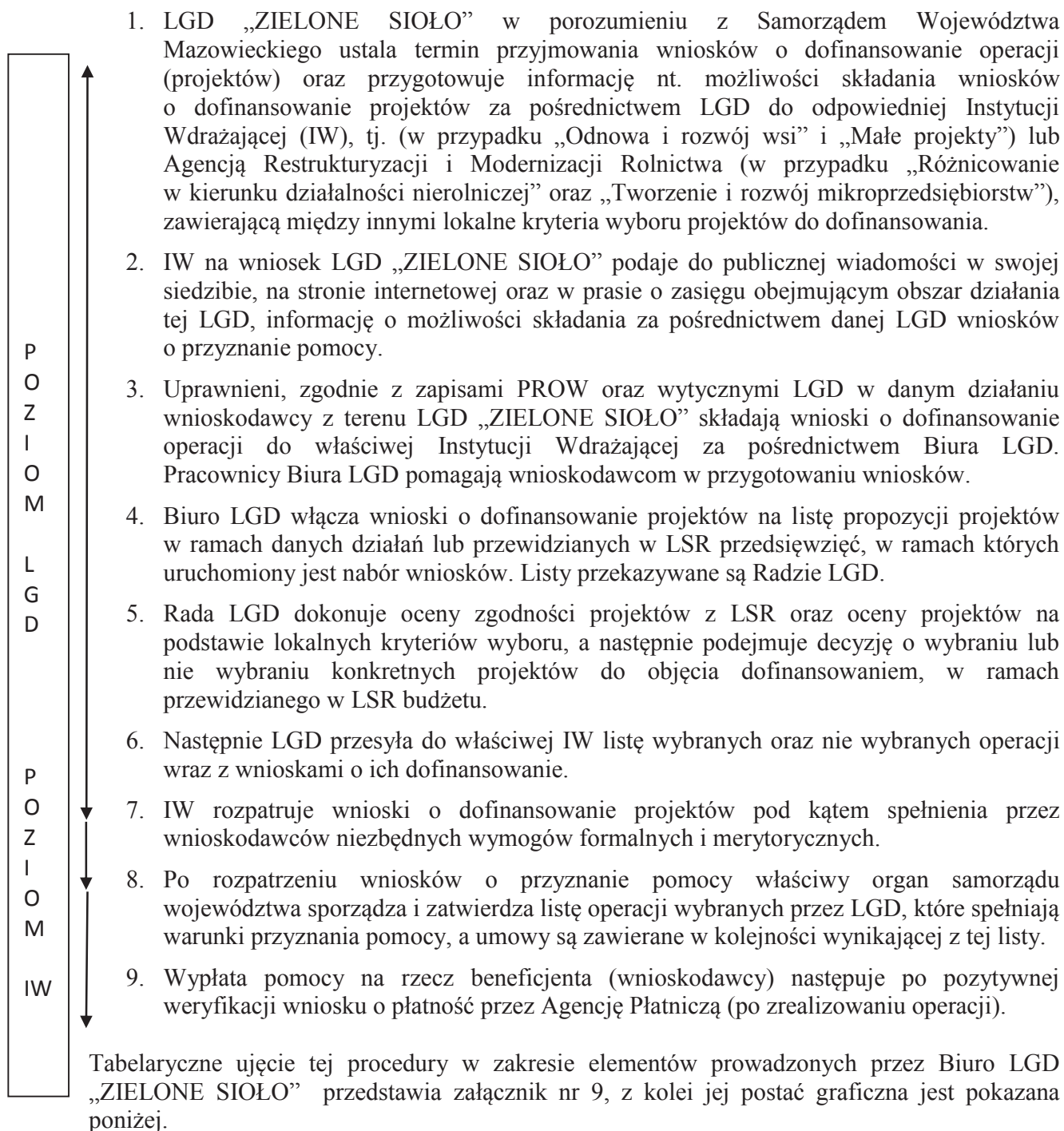
9. Określenie procedury oceny zgodności operacji z LSR, procedury wyboru operacji przez LGD, procedury odwołania od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sprawie wyboru operacji w ramach działania, o którym mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 21 ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem Środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, kryteriów, na podstawie których jest oceniana zgodność operacji z LSR, oraz kryteriów wyboru operacji, a także procedury zmiany tych kryteriów.

Wraz z przewidywanym znaczącym wzrostem zakresu działania LGD „ZIELONE SIOŁO” w stosunku do działań realizowanych w ramach Pilotażowego Programu LEADER+ wzrosła potrzeba ustalenia przejrzystych i obiektywnych reguł i zasad funkcjonowania partnerstwa, w tym w szczególności zasad wyboru projektów, które będą mogły w przyszłości otrzymać dofinansowanie w ramach wdrażania LSR. Zapewnienie transparentności LGD w tym zakresie zarówno dla jej członków i partnerów, jak i potencjalnych beneficjentów już na etapie opracowania LSR było jedną z ważniejszych kwestii, z jaką musiano zmierzyć się w pracach nad aktualizacją Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „ZIELONE SIOŁO” na lata 2009 - 2015.

W celu stworzenia sprawnego i czytelnego dla potencjalnych beneficjentów systemu przyznawania wsparcia z budżetu LGD opracowano następujący zestaw procedur:

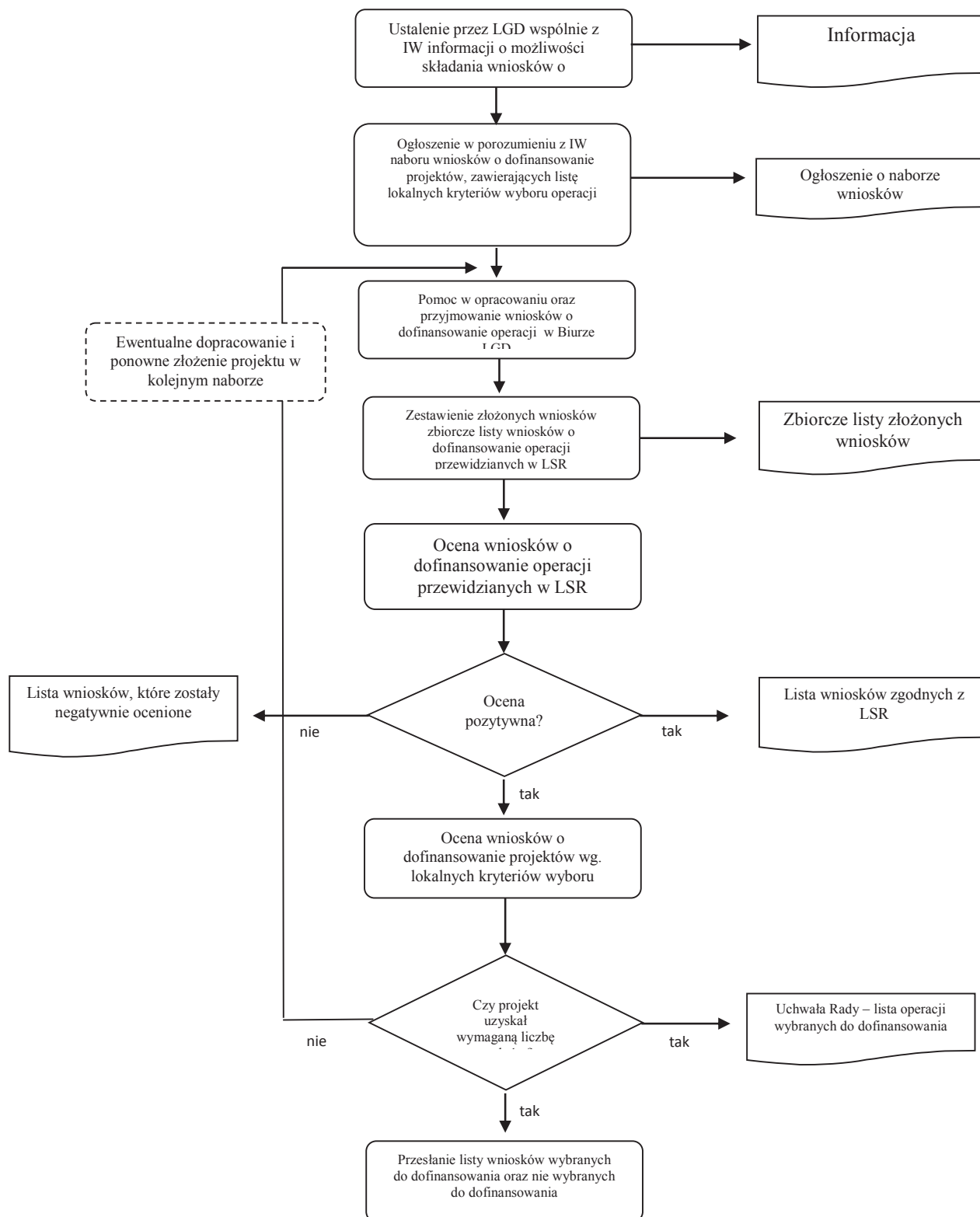
- oceny operacji (projektów) na podstawie oceny zgodności projektu z LSR,
- oceny operacji w oparciu o ustalone lokalne kryteria wyboru przez Radę,
- procedury wyłączenia członka Rady od udziału w wyborze operacji w razie zaistnienia okoliczności podważających jego bezstronność w procesie oceny,
- procedury odwoławczej od rozstrzygnięć Rady,
- ewentualnej procedury zmian lokalnych kryteriów wyboru zapisanych w LSR.

Ogólna procedura przyjmowania i obsługi wniosków o dofinansowanie operacji (projektów) w ramach budżetu LGD „ZIELONE SIOŁO” (prowadzona częściowo również we właściwej Instytucji Wdrażającej, tj. Urzędzie Marszałkowskim lub Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa) będzie przedstawiała się następująco:

Schemat nr 3

Proces przyjmowania i obsługi wniosków o dofinansowanie

Ocena zgodności operacji z LSR

Zgodnie z zapisem PROW wnioski o dofinansowanie projektów, kwalifikujące się do udzielenia pomocy w ramach osi 4 LEADER, a więc we wszystkich możliwych w ramach tej osi działaniach, mogą dotyczyć tylko i wyłącznie projektów zgodnych z LSR, przyjętą przez LGD „ZIELONE SIOŁO”. Zgodność danego projektu z LSR jest więc podstawowym i jednocześnie niezmiennym kryterium warunkującym dalszą ocenę wniosku o dofinansowanie projektu przez Radę LGD w oparciu o lokalne kryteria wyboru, czy też późniejsze rozpatrywanie spełnienia wymogów formalnych i merytorycznych na poziomie właściwej IW.

Biorąc pod uwagę strukturę LSR określoną przez IZ (zakładającą sformułowanie celów ogólnych, szczegółowych oraz przedsięwzięć) najwłaściwszą metodą oceny zgodności danego projektu z LSR będzie zbadanie przez członków Rady LGD czy proponowany projekt nawiązuje (jest zgodny, czy też ma szanse przyczynić się do realizacji) przynajmniej jednego celu ogólnego LSR, przynajmniej jednego celu szczegółowego LSR oraz przynajmniej jednego przedsięwzięcia zapisanego w LSR.

Projekt będzie mógł zostać uznany za zgodny z LSR tylko w przypadku pozytywnej odpowiedzi na wszystkie 3 powyższe pytania. Przy ustalaniu stanowiska całej Rady LGD odnośnie zgodności konkretnego projektu przyjmowana będzie zasada, iż projekt zyskuje status zgodnego z LSR, jeżeli co najmniej 50 % + 1 członków Rady (tzw. większość bezwzględna) zaznaczy jego zgodność z LSR na indywidualnych kartach oceny. Przykład takiej indywidualnej karty oceny przedstawia załącznik nr 10.

Lokalne kryteria wyboru operacji

W ramach aktualizacji zamierzeń strategicznych LGD „ZIELONE SIOŁO”, związanych z wdrażaniem LSR na lata 2009 - 2015 zaproponowano szereg propozycji lokalnych kryteriów wyboru operacji, które mogłyby być pomocne w wyborze najlepszych projektów z punktu widzenia rozwoju obszaru LGD. Zapowiadana w kontekście realizacji poprzednich edycji programu LEADER, np. w latach 2000 - 2006 w innych krajach członkowskich UE możliwość ich dość swobodnego, autonomicznego ukształtowania w ramach LSR 2009 - 2015 okazała się bardzo trudnym i odpowiedzialnym zadaniem.

Spośród wielu rozważanych propozycji zaproponowano cztery zestawy lokalnych kryteriów wyboru operacji, osobno dla każdego z 4 działań:

- Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej,
- Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw,
- Odnowa i rozwój wsi,
- Małe projekty.

Stosowanie poniższych kryteriów wyboru operacji przez członków Rady ma w dużym stopniu przyczynić się do wyboru najlepszych operacji z punktu widzenia osiągnięcia celów niniejszej LSR.

Ze względu na różne cele i charakter poszczególnych działań (Odnowa i rozwój wsi, Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw oraz Małe projekty) stosowane będą różne zestawy lokalnych kryteriów wyboru.

Tabela nr 25 *Lokalne kryteria wyboru operacji dla działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”*

L.p	Kryterium wyboru operacji	Opis
1	Wykonalność projektu	Preferuje projekty w których wnioskodawca, przedłożył najbardziej realną w stosunku do posiadanych zasobów i umiejętności analizę techniczną, finansową, jak i czasową wykonalności projektu. 3 pkt - projekt wykonalny 0 pkt - projekt niewykonalny
2	Stopień wykorzystania lokalnych zasobów w projekcie	Preferuje projekty wykorzystujące lokalną historię, tradycję, kulturę, walory lokalnego środowiska, lokalną infrastrukturę turystyczną, lokalne produkty i usługi itp. Operacja przewiduje wykorzystanie: 3 pkt - zasobów kulturowych lub/i historyczne lub/i przyrodnicze 2 pkt-aktywności społecznej mieszkańców 1 pkt-aktywności gospodarczej mieszkańców 0 pkt-innych niż w/w zasobów
3	Wpływ projektu na określony wizerunek obszaru działania LGD	Preferuje projekty, których realizacja będzie mogła się przyczynić do wzmocnienia lub utrwalenia określonego wizerunku obszaru objętego LSR, np. wizerunku turystycznego 3 pkt - w dużym stopniu 2 pkt - w średnim stopniu 1 pkt - w małym stopniu 0 pkt - nie dotyczy
4	Wsparcie dla określonych grup beneficjentów	Preferujące projekty dla kobiet i młodzieży, dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, dla niepełnosprawnych. 3 pkt beneficjent jest niepełnosprawny lub jest kobietą, lub nie ukończył 40 roku życia 0 pkt -nie dotyczy
5	Zdolność do późniejszego samofinansowania projektu	Preferuje projekty, dla których w wyniku przeprowadzonej analizy finansowo-ekonomicznej wykazano zdolność do samofinansowania projektu po zakończeniu jego realizacji 3 pkt - w dużym stopniu 2 pkt - w średnim stopniu 1 pkt - w małym stopniu 0 pkt - nie dotyczy
MAKSYMALNA LICZBA PUNKTÓW		
Minimum 50% punktów		15

Tabela nr 26 *Lokalne kryteria wyboru operacji dla działania "Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw"*

L.p	Kryterium wyboru operacji	Opis
1	Liczba nowych miejsc pracy utworzonych w wyniku realizacji projektu	Preferuje projekty w zależności od liczby nowo utworzonych miejsc pracy. Im więcej nowo utworzonych miejsc pracy tym wyższa punktacja. 1 miejsce pracy - 1 pkt, 2 miejsca pracy - 2 pkt, 3 i więcej miejsc pracy - 3 pkt
2	Wykonalność projektu	Preferuje projekty w których wnioskodawca, przedłożył najbardziej realną w stosunku do posiadanych zasobów i umiejętności analizę techniczną, finansową, jak i czasową wykonalności projektu. 3 pkt projekt wykonalny 0 pkt projekt niewykonalny
3	Innowacyjność projektu	Preferuje projekty innowacyjne, oryginalne w skali lokalnej – tj. wykorzystujące nie praktykowane dotąd lokalnie rozwiązania technologiczne lub rozwiązania wykorzystujące lokalne zasoby, lokalny potencjał 3 pkt - tak operacja ma charakter nowatorski w skali powiatu 2 pkt - tak operacja ma charakter nowatorski w skali gminy w której jest realizowany 1 pkt - tak operacja ma charakter nowatorski w skali miejscowości w której jest realizowany 0 pkt - nie dotyczy
4	Wpływ projektu na określony wizerunek obszaru działania LGD	Preferuje projekty, których realizacja będzie mogła się przyczynić do wzmocnienia lub utrwalenia określonego wizerunku obszaru objętego LSR, np. wizerunku turystycznego 3 pkt - w dużym stopniu 2 pkt - w średnim stopniu 1 pkt - w małym stopniu 0 pkt - nie dotyczy
5	Zdolność do późniejszego samofinansowania projektu	Preferuje projekty, dla których w wyniku przeprowadzonej analizy finansowo-ekonomicznej wykazano zdolność do samofinansowania projektu po zakończeniu jego realizacji 3 pkt - w dużym stopniu 2 pkt - w średnim stopniu 1 pkt - w małym stopniu 0 pkt - nie dotyczy
MAKSYMALNA LICZBA PUNKTÓW Minimum 50% punktów		15

Tabela nr 27 *Lokalne kryteria wyboru operacji dla działania „Odnowa i rozwój wsi”*

L.p	Kryterium wyboru operacji	Opis
1	Zasoby, doświadczenie i kwalifikacje wnioskodawcy	Preferuje projekty wnioskodawców doświadczonych w obszarach, których dotyczą projekty, zapewniających sprawną i z dużym prawdopodobieństwem skuteczną realizację projektów 3 pkt – wnioskodawca posiada doświadczenie i kwalifikacje 2 pkt - wnioskodawca posiada doświadczenie, brak kwalifikacji 1 pkt - wnioskodawca posiada kwalifikacje, brak doświadczenia 0 pkt - nie dotyczy
2	Powiązanie projektu z innymi przedsięwzięciami	Preferuje projekty powiązane z realizacją innych projektów, przedsięwzięć realizowanych na obszarze LGD w ramach wdrażania LSR lub innych programów bądź projekty wzmacniające określony sektor, itp. 3 pkt - w dużym stopniu 2 pkt - w średnim stopniu 1 pkt - w małym stopniu 0 pkt - nie dotyczy
3	Wykonalność projektu	Preferuje projekty w których wnioskodawca, przedłożył najbardziej realną w stosunku do posiadanych zasobów i umiejętności analizę techniczną, finansową, jak i czasową wykonalności projektu. 3 pkt – projekt wykonalny 0 pkt - nie wykonalny
4	Wpływ projektu na określony wizerunek obszaru działania LGD	Preferuje projekty, których realizacja będzie mogła się przyczynić do wzmocnienia lub utrwalenia określonego wizerunku obszaru objętego LSR, np. wizerunku turystycznego 3 pkt - w dużym stopniu 2 pkt - w średnim stopniu 1 pkt - w małym stopniu 0 pkt - nie dotyczy
5	Zdolność wnioskodawcy do zapewnienia finansowania projektu do momentu otrzymania refundacji	Preferuje kryterium wykonalności, odnoszące się tylko do finansowych możliwości wnioskodawców. W związku z tym, iż projekty tego działania będą realizowane na zasadzie refundacji kosztów, zastosowanie tego kryterium preferuje wnioskodawców gwarantujących zdolność do ich samodzielnego, wcześniejszego finansowania. 3 pkt - w dużym stopniu 2 pkt - w średnim stopniu 1 pkt - w małym stopniu 0 pkt - nie dotyczy
MAKSYMALNA LICZBA PUNKTÓW		
Minimum 50% punktów		15

Tabela nr 28 *Lokalne kryteria wyboru operacji dla działania „Małe projekty”*

L.p	Kryterium wyboru operacji	Opis
1	Poziom zaangażowania społeczności lokalnej	Preferuje projekty, składane przez podmioty lub organizacje działające na rzecz społeczności lokalnej, przewidujące ich znaczący udział w realizacji projektów 3 pkt - podmioty lub organizacje działające na rzecz społeczności lokalnej w skali powiatu 2 pkt - podmioty lub organizacje działające na rzecz społeczności lokalnej w skali gminy 1 pkt - podmioty lub organizacje działające na rzecz społeczności lokalnej w skali miejscowości 0 pkt - nie dotyczy
2	Stopień wykorzystania lokalnych zasobów w projekcie	Preferuje projekty wykorzystujące lokalną historię, tradycję, kulturę, walory lokalnego środowiska, lokalną infrastrukturę turystyczną, lokalne produkty i usługi itp. Operacja przewiduje wykorzystanie: 3 pkt - zasobów kulturowych lub/i historyczne lub/i przyrodnicze 2 pkt - aktywności społecznej mieszkańców 1 pkt - aktywności gospodarczej mieszkańców 0 pkt - innych niż w/w zasobów
3	Wpływ projektu na promocję obszaru działania LGD	Preferuje projekty, których realizacja będzie skutkowała dużym efektem promocyjnym dla całego obszaru LGD 3 pkt - wpływa na cały obszar LGD, 2 pkt - wpływa na więcej niż jedną miejscowość 1 pkt - wpływa tylko na 1 miejscowość 0 pkt - wpływa wyłącznie na wnioskodawcę
4	Powiązanie projektu z innymi przedsięwzięciami	Preferuje projekty powiązane z realizacją innych projektów, przedsięwzięć realizowanych na obszarze LGD w ramach wdrażania LSR lub innych programów bądź projekty wzmacniające określony sektor, itp. 3 pkt - w dużym stopniu 2 pkt - w średnim stopniu 1 pkt - w małym stopniu 0 pkt - nie dotyczy
5	Udział partnerów w realizacji projektu	Preferuje projekty realizowane z udziałem minimum 1 partnera. Im więcej partnerów tym większa wartość projektu. 3 pkt - 3 partnerów 2 pkt - 2 partnerów 1 pkt - 1 partner 0 pkt - nie dotyczy
MAKSYMALNA LICZBA PUNKTÓW Minimum 50% punktów		15

Ocena według lokalnych kryteriów wyboru.

Ocena dokonywana będzie indywidualnie przez członków Rady na imiennych kartach oceny operacji wg. lokalnych kryteriów wyboru (wzór załącznik nr 12 a, 12 b, 12 c, 12 d). Miejsce operacji na liście rankingowej określi średnia arytmetyczna wszystkich indywidualnych ocen. W celu uniknięcia sytuacji, w której zakwalifikowana do objęcia dofinansowaniem mogłaby zostać operacja spełniająca warunek zgodności z LSR oraz pozostałe lokalne kryteria wyboru, a jej realne zrealizowanie zdaniem członków Rady byłoby niemożliwe, użyte będzie kryterium tzw. wykonalności operacji o charakterze wykluczającym. Operacje, w przypadku których 50% + 1 głosujących członków Rady wyrazi negatywną opinię, są odrzucane i nie klasyfikowane na liście rankingowej. Odrzucenie operacji musi zostać jasno uzasadnione.

W razie jakichkolwiek problemów ze stosowaniem zaproponowanych w tym miejscu kryteriów LGD będzie miała możliwość ich zmiany, co zostało szerzej opisane w dalszej części tekstu.

Procedura wyłączenia członka Rady od udziału w wyborze projektów w razie zaistnienia okoliczności podważających jego bezstronność w procesie oceny:

Niniejsza procedura ma za zadanie zapobieganie sytuacjom, w których członkowie Rady ocenialiby operacje złożone przez wnioskodawców, z którymi są w pewnych formalnych lub nieformalnych zależnościach, uzasadniających wątpliwość co do ich bezstronności w procesie oceny i wyboru. Aby temu zapobiec członkowie Rady zostaną każdorazowo przed posiedzeniem Rady poświęconemu ocenie operacji poproszeni o wypełnienie **deklaracji bezstronności i poufności** wg. wzoru zawartego w Załączniku nr 11.

Procedura odwoławcza od rozstrzygnięć Rady:

Wnioskodawca w przypadku nie zakwalifikowania jego operacji do dofinansowania ma prawo wystąpienia do Rady z wnioskiem o ponowne jego rozpatrzenie w terminie 7 dni od dnia otrzymania informacji.

Wniosek o ponowne rozpatrzenie składa się za pośrednictwem Zarządu. Wzór wniosku o ponowne rozpatrzenie stanowi załącznik nr 13 do LSR i jest udostępniany przez Biuro LGD. Ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji odbywa się na kolejnym posiedzeniu Rady zwołanym w terminie nie dłuższym, niż 10 dni od dnia wpłynięcia wniosku.

Wniosek o ponowne rozpatrzenie o dofinansowanie operacji powinien być wyczerpująco uzasadniony. Ponowne rozpatrzenie wniosku przez Radę kończy postępowanie odwoławcze. W terminie na złożenie wniosku o ponowne rozpatrzenie, Wnioskodawcy przysługuje prawo wglądu do protokołu oceny znajdującego się w siedzibie Biura LGD.

Wniosek o ponowne rozpatrzenie operacji pozostanie bez rozpatrzenia w przypadku gdy:

- 1) będzie wniesiony po upływie terminu,
- 2) będzie wniesiony przez nieuprawnionego podmiotu,
- 3) nie zawiera pisemnego uzasadnienia lub innych danych wymaganych we wniosku o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji.

Ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji, odbywa się na podstawie kryteriów obowiązujących w danym konkursie i tylko w tych jego elementach, których dotyczyć będzie uzasadnienie podane przez Wnioskodawcę.

Wniosek o dofinansowanie operacji, który w wyniku ponownego rozpatrzenia uzyska liczbę punktów, która kwalifikowałaby go do objęcia dofinansowaniem w danym naborze zyska prawo dofinansowania w ramach dostępnych środków.

Uwzględniając wyniki oceny dokonanej na skutek złożonych wniosków o ponowne rozpatrzenie od decyzji Rady sporządza się:

- 1) ostateczną listę rankingową,
- 2) listę wniosków wybranych do dofinansowania, ustalając ich kolejność według liczby uzyskanych punktów,
- 3) listę wniosków nie wybranych do dofinansowania.

W przypadku braku wniosków o ponowne rozpatrzenie od rozstrzygnięć Rady, lista rankingowa, lista wniosków wybranych do dofinansowania oraz lista wniosków nie wybranych do dofinansowania sporządzone w dniu posiedzenia Rady, na którym odbywa się ocena wniosków złożonych w ramach ogłoszonego konkursu, stają się listami ostatecznymi.

O wynikach ponownego rozpatrzenia wniosku, Wnioskodawca zostanie poinformowany w terminie 7 dni od dnia posiedzenia Rady, na którym wniosek był ponownie rozpatrywany”.

Procedura zmiany lokalnych kryteriów wyboru operacji:

Lokalne kryteria wyboru, podobnie jak sama LSR, będą ewoluowały w czasie, co będzie mogło powodować potrzebę ich zmiany lub pewnej modyfikacji do zmieniających się uwarunkowań i potrzeb. Należy jednak pamiętać, że każda zmiana zarówno całego systemu oceny, jak i wybranych kryteriów lokalnych, może pociągać za sobą daleko idące konsekwencje dla dalszych kierunków realizacji LSR, dlatego należy podchodzić do tych kwestii z bardzo dużą ostrożnością.

Procedura zmiany lokalnych kryteriów została sformułowana już na etapie opracowania LSR, stwarzając gwarancję ewentualnego uruchomienia w przyszłości swoistego mechanizmu naprawczego w sytuacji, gdyby np. zaproponowane początkowo zestawy kryteriów selekcji nie przynosiły oczekiwanych rezultatów lub wręcz w niekorzystny sposób realizowały politykę wsparcia LGD zapisaną w LSR.

10. Określenie budżetu LSR dla każdego roku jej realizacji.

Struktura budżetu LGD „ZIELONE SIOŁO” została przygotowana w oparciu o liczbę mieszkańców jej obszaru, zameldowany na pobyt stały według danych z USC poszczególnych gmin na dzień 31.12.2006 r. tj. liczbę **52 740**. Na podstawie rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych kryteriów i sposobu wyboru LGD do realizacji LSR w ramach programu PROW na lata 2007-2013 budżet dla LGD przedstawia się następująco:

Tabela nr 29 Łączny limit dla LGD „ZIELONE SIOŁO” na lata 2009-2015 w podziale na poszczególne działania PROW 2007-2013

DZIAŁANIE		KWOTA w zł
4.13 - Wdrażanie LSR	Liczba mieszkańców x 116 zł	6 117 840

4.21 - Wdrażanie projektów współpracy	Liczba mieszkańców x 3 zł	158 220
4.31 - Funkcjonowanie LGD, nabywanie umiejętności i aktywizacja	Liczba mieszkańców x 29 zł	1 529 460
	Łącznie	7 805 520

Podziału środków w ramach działania 4.13 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” dokonano z uwzględnieniem wymaganej rozporządzeniem minimalnej alokacji na poszczególne działania (Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, Odnowa i rozwój wsi oraz Małe projekty) na poziomie minimum 10 %.

Tabela nr 30

DZIAŁANIE 4.13	KWOTA w zł	%	średnia wartość dotacji	liczba dotacji
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	611.784,00	10	87.397,71	7
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	611.784,00	10	87.397,71	7
Odnowa i rozwój wsi	3.058 .920,00	50	305.892,00	10
Małe projekty	1.835.352,00	30	24.149,37	76
ŁĄCZNIE	6 .117 840,00	100	-	100

Tabela nr 31

ROK	Kategoria kosztu	413 - Wdrażanie LSR					421 - Wdrażanie projektów współpracy	431 - Funkcjonowanie LGD, nabywanie umiejętności i aktywizacja			RAZEM OŚ 4
		Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Odnowa i rozwój wsi	Małe projekty	Razem 413		Funkcjonowanie LGD (koszty bieżące)	Nabywanie umiejętności i aktywizacja	Razem 431	
2009	całkowite	0	0	0	0	0	0	68 546,14	4 570,79	73 116,93	73 116,93
	kwalifikowalne	0	0	0	0	0	0	68 546,14	4 570,79	73 116,93	73 116,93
	Do refundacji	0	0	0	0	0	0	68 546,14	4 570,79	73 116,93	73 116,93
2010	całkowite	0,00	243 682,80	7 315 450,71	307 164,33	7 866 297,84	0,00	159 112,70	36 926,00	196 038,70	8 062 336,54
	kwalifikowalne	0,00	199 740,00	4 830 968,20	307 164,33	5 337 872,53	0,00	159 112,70	36 926,00	196 038,70	5 533 911,23
	Do refundacji	0,00	99 870,00	2 749 249,00	215 015,03	3 064 134,03	0,00	159 112,70	36 926,00	196 038,70	3 260 172,73
2011	całkowite	990 112,96	1 249 070,16	2 843 339,00	309 281,27	5 391 803,39	0,00	211 514,73	70 064,67	281 579,40	5 673 382,79
	kwalifikowalne	811 568,00	1 023 828,00	1 165 302,87	309 281,27	3 309 980,14	0,00	211 514,73	70 064,67	281 579,40	3 591 559,54
	Do refundacji	405 784,00	511 914,00		216 496,89	1 134 194,89		211 514,73	70 064,67	281 579,40	1 415 774,29
2012	całkowite	502 640,00	0,00	3 347 070,49	1 002 742,86	4 852 453,35	52 740,00	212 275,85	70 064,67	282 340,52	5 187 533,87
	kwalifikowalne	412 000,00	0,00	1 578 197,54	1 002 742,86	2 992 940,39	52 740,00	212 275,85	70 064,67	282 340,52	3 328 020,91
	Do refundacji	206 000,00	0,00	309 671,00	701 920,00	1 217 591,00	52 740,00	212 275,85	70 064,67	282 340,52	1 552 671,52
2013	całkowite	0,00	0	0	1 002 742,97	1 002 742,97	52 740,00	212 275,85	70 064,67	282 340,52	1 337 823,49

	kwalfikowalne	0,00	0	0	1 002 742,97	1 002 742,97	52 740,00	212 275,85	70 064,67	282 340,52	1 337 823,49
	Do refundacji	0,00	0	0	701 920,08	701 920,08	52 740,00	212 275,85	70 064,67	282 340,52	1 037 000,60
2014	całkowite	0,00	0	0	0,00	0,00	52 740,00	212 275,85	70 064,67	282 340,52	335 080,52
	kwalfikowalne	0,00	0	0	0,00	0,00	52 740,00	212 275,85	70 064,67	282 340,52	335 080,52
	Do refundacji	0,00	0	0	0,00	0,00	52 740,00	212 275,85	70 064,67	282 340,52	335 080,52
2015	całkowite	0	0	0	0	0	0	94 823,89	36 879,52	131 703,41	131 703,41
	kwalfikowalne	0	0	0	0	0	0	94 823,89	36 879,52	131 703,41	131 703,41
	Do refundacji	0	0	0	0	0	0	94 823,89	36 879,52	131 703,41	131 703,41
RAZEM 2009- 2015	całkowite	1 492 752,96	1 492 752,96	13 505 860,20	2 621 931,43	19 113 297,55	158 220,00	1 170 825,01	358 634,99	1 529 460,00	20 800 977,55
	kwalfikowalne	1 223 568,00	1 223 568,00	7 574 468,61	2 621 931,43	12 643 536,04	158 220,00	1 170 825,01	358 634,99	1 529 460,00	14 331 216,04
	Do refundacji	611 784,00	611 784,00	3 058 920,00	1 835 352,00	6 117 840,00	158 220,00	1 170 825,01	358 634,99	1 529 460,00	7 805 520,00

Tabela 31a *Harmonogram przewidywanych terminów podawania do publicznej wiadomości informacji o możliwości składania wniosków o przyznanie pomocy w ramach działania 4.1/413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju*

Lp .	Wyszczególnienie		2009				2010				2011		2012		2013		2014	
			I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	I	II	I	II	I	II
1	Operacje spełniające warunki przyznania pomocy dla działania:	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej								X			X		X	X		
2		Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw						X			X							
3		Odnowa i rozwój wsi					X		X				X	X		X	X	
4	Małe projekty						X			X			X	X	X	X	X	

Tabela 31b *Budżet celów ogólnych oraz przedsięwzięć w LSR*

Cele ogólne	Budżet celów ogólnych (zł)	Przedsięwzięcia	Budżet przedsięwzięć (zł)
CS1. Wysoka jakość życia i efektywny rozwój gospodarczy na obszarze działania LGD objawiająca się wzmacnianiem więzi łączących mieszkańców ze swoim miejscem zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej.	4.193 856,65	P1.Stwarzanie korzystnych warunków dla podejmowania działalności gospodarczej przez mieszkańców obszaru LGD.	801 007,50
		P2. Pielęgnacja miejsc i obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe obszaru oraz małą infrastrukturę publiczną	753 471,87
		P3. Tworzenie nowej i udostępnianie istniejącej oraz wzbogacanie walorów użytkowych infrastruktury spędzania wolnego czasu na obszarze LGD „ZIELONE SIOŁO”.	2.639 377,28
CS2. Wzmacnianie spójności obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO”, integracja działań lokalnych podmiotów gospodarczych, organizacji społecznych i jednostek samorządowych i ciągle zwiększanie zaangażowania mieszkańców w rozwój swoich miejscowości i lokalnych ojczyzn.	836 173,18	P4. Organizacja przedsięwzięć utrwalających i promujących dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze obszaru LGD	326 891,92
		P5.Zwiększanie poziomu samoorganizacji społeczności lokalnej i zacieśniania współpracy pomiędzy podmiotami z różnych sektorów.	509 281,26
CS3. Poprawa pozycji LGD „ZIELONE SIOŁO” w otoczeniu poprzez rozwoju funkcji turystycznych, produktów lokalnych, wdrażanie innowacji i odnawialnych źródeł energii a także powiązań kooperacyjnych z partnerami w regionie oraz atrakcyjnym wizerunkiem obszaru	1.087 810,17	P6. Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i informacyjnej sprzyjającej eksponowaniu mieszkańcom i odwiedzającym dziedzictwa przyrodniczego	173 083,50
		P7. Poprawa jakości istniejącej i rozwój nowej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	50 000,00
		P8. Rozwój zaplecza turystycznego, rekreacyjnego i sportowego z uwzględnieniem oczekiwań różnych grup odbiorców	804 726,67
		P9. Rozwój infrastruktury wykorzystującej energię pochodzącą ze źródeł odnawialnych w celu poprawienia warunków prowadzenia działalności kulturalnej lub gospodarczej, w tym polegającej na wynajmie pokoi w gospodarstwie rolnym z wyłączeniem działalności rolniczej.	60 000,00
			60 000,00

11. Opis procesu przygotowania i konsultowania LSR.

Przygotowanie i konsultowanie LSR odbywać się będzie według partnerskiego modelu budowania dokumentów strategicznych. Proces ten opiera się na zaangażowaniu w wypracowanie wspólnych założeń dla przedsięwzięć realizowanych w ramach celów strategicznych przez reprezentantów wszystkich lokalnych środowisk z obszaru działania LGD „ZIELONE SIOŁO”.

Do zebrania materiałów analitycznych dotyczących obszaru LGD, niezbędnych do przygotowania LSR, Zarząd LGD „ZIELONE SIOŁO” skorzysta ze współpracy moderatora(ów), który przedstawi diagnozę potrzeb i uwarunkowań po spotkaniach z przedstawicielami lokalnych środowisk. W ten sposób wypracowuje się materiały do prac związanych z wykonaniem opracowań dotyczących obszaru LGD lub materiały do wykonania prac związanych z aktualizacją LSR.

W ramach uspołecznienia opracowania LSR odbywać się będą spotkania - warsztaty, których celem będzie zapewnienie środowiskom lokalnym możliwości udziału w procesie analizy i aktualizacji LSR. Zarząd LGD przygotowuje zaproszenia na spotkania - warsztaty, dbając o zapewnienie reprezentatywności sektorowej przedstawicieli danej gminy. Tematyka spotkań warsztatów obejmować powinna analizę problemów oraz wskazanie priorytetów w postaci przedsięwzięć dla realizacji celów operacyjnych w ramach wdrażania LSR.

Diagnozę uwarunkowań rozwojowych obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO” (wyróżniki obszaru LGD, czynniki kształtujące perspektywy rozwoju obszaru – pozytywne i negatywne, priorytety rozwoju LGD) wypracowuje się w trakcie spotkań osób pełniących rolę moderatora z Zarządem LGD „ZIELONE SIOŁO” oraz przedstawicielami reprezentantów sektora publicznego, społecznego i gospodarczego.

Wypracowaną w trakcie spotkań diagnozę uwarunkowań rozwojowych obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO” (wyróżniki obszaru LGD, czynniki kształtujące perspektywy rozwoju obszaru – pozytywne i negatywne, priorytety rozwoju LGD) wypracowuje się w trakcie spotkań osób pełniących rolę moderatora(ów) z Zarządem LGD „ZIELONE SIOŁO”.

12. Opis procesu wdrażania i aktualizacji LSR.

Procesy wdrażania i aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju są ze sobą powiązane w ten sposób, że aktualizacja dokumentu będzie warunkowana oceną procesu wdrażania lub wpływających na ten proces uwarunkowań. Uwarunkowania te będą wynikały głównie z aktualnych potrzeb beneficjentów poszczególnych operacji.

Aktualizacja będzie więc wynikiem analizy następujących czynników:

- 1) charakteru i dynamiki zmian uwarunkowań rozwojowych LGD – wewnętrznych, zewnętrznych oraz aspiracji i oczekiwań mieszkańców zamieszkujących obszar LGD „ZIELONE SIOŁO”,
- 2) efektów realizacji przedsięwzięć zaplanowanych w LSR,
- 3) skuteczności zarządzania procesem wdrażania LSR.

W celu zachowania przyjętej w LSR procedury aktualizacji Strategii, ogólnodostępności i aktywnego udziału mieszkańców obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO”, w okresie od sierpnia do

grudnia 2011 r. przeprowadzono spotkania – warsztaty we wszystkich gminach będących członkami Stowarzyszenia.

Biorąc pod uwagę opinie uczestników ww. spotkań zostały wypracowane następujące wnioski:

- mieszkańcy obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO” zainteresowani są przede wszystkim aplikowaniem o środki w ramach działania „Małe projekty” w szczególności w zakresie bezpośrednio lub pośrednio związanym z turystyką, gdyż o dofinansowanie w ramach działań: „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” oraz „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” mogą ubiegać się bezpośrednio w Instytucji Wdrażającej tj. ARiMR,
- za słuszne uznano przesunięcie alokacji środków z działań: „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” oraz „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” na działanie „Małe projekty”,
- potencjalni beneficjenci zainteresowani byli realizacją projektów związanych z organizacją imprez o charakterze m.in. kulturalnym, edukacyjnym, proekologicznym, a także operacji związanych z adaptacją, modernizacją i wyposażeniem obiektów w miejscach istotnych dla integracji mieszkańców.

Po przeprowadzonej analizie wniosków dokonano weryfikacji przedsięwzięć w ramach zaplanowanych celów operacyjnych. Zmiana przedsięwzięć uwzględnia operacje najlepiej przyczyniające się do rozwoju obszaru i spełniające oczekiwania jego mieszkańców. Zakres preferowanych projektów uwzględnia tabela nr 23.

Sposób wdrażania LSR:

Wdrażanie LSR będzie zorganizowane w ramach kilku współzależnych, wzajemnie się wspomagających procesów przedstawionych w poniższej tabeli:

Tabela nr 32

Lp.	Proces wdrażania	Narzędzia
1.	Rozwijanie partnerstwa w ramach Lokalnej Grupy Działania	– promowanie idei programu Leader, LSR i LGD, – organizacyjne wzmacnianie relacji między lokalnymi podmiotami: w ramach sektorów, między sektorami, między obszarami tworzącymi partnerstwo,
2.	Dynamiczna realizacja przedsięwzięć strategicznych	– promowanie LSR i korzyści z niej wynikających dla podmiotów lokalnych, – informowanie o zasadach przyznawania wsparcia i zasadach funkcjonowania LGD, – pomoc dla podmiotów lokalnych w zakresie przygotowywania dobrych projektów,
3.	Wykorzystywanie LSR dla wzmacniania pozycji obszaru w otoczeniu	– promowanie obszaru LGD w otoczeniu, – promowanie produktów i usług wytwarzanych w ramach przedsięwzięć strategicznych LSR w otoczeniu, – możliwość wykorzystywania LSR do pozyskiwania środków wsparcia ze źródeł zewnętrznych,
4.	Monitoring realizacji strategii	– rozpoznawanie oczekiwań lokalnych podmiotów oraz ich opinii na temat LSR i funkcjonowania LGD, – rozpoznawanie uwarunkowań wdrażania LSR, – analiza efektów wdrażania LSR.

Powiązanie powyższych procesów powinno zostać uzupełnione o:

- 1) stałe animowanie wspólnego działania (z zachowaniem otwartości na nowych partnerów),
- 2) nastawienie na rozwiązania integrujące obszar LGD „ZIELONE SIOŁO”,
- 3) możliwość łączenia różnych źródeł finansowania oraz potencjałów lokalnych na rzecz rozwoju obszaru LGD,
- 4) kreatywność – wyznaczanie trendów i twórcze wykorzystywanie dobrych wzorców,
- 5) przejrzystość – jawność postępowania, wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego, konsekwentne i krytyczne realizowanie LSR.

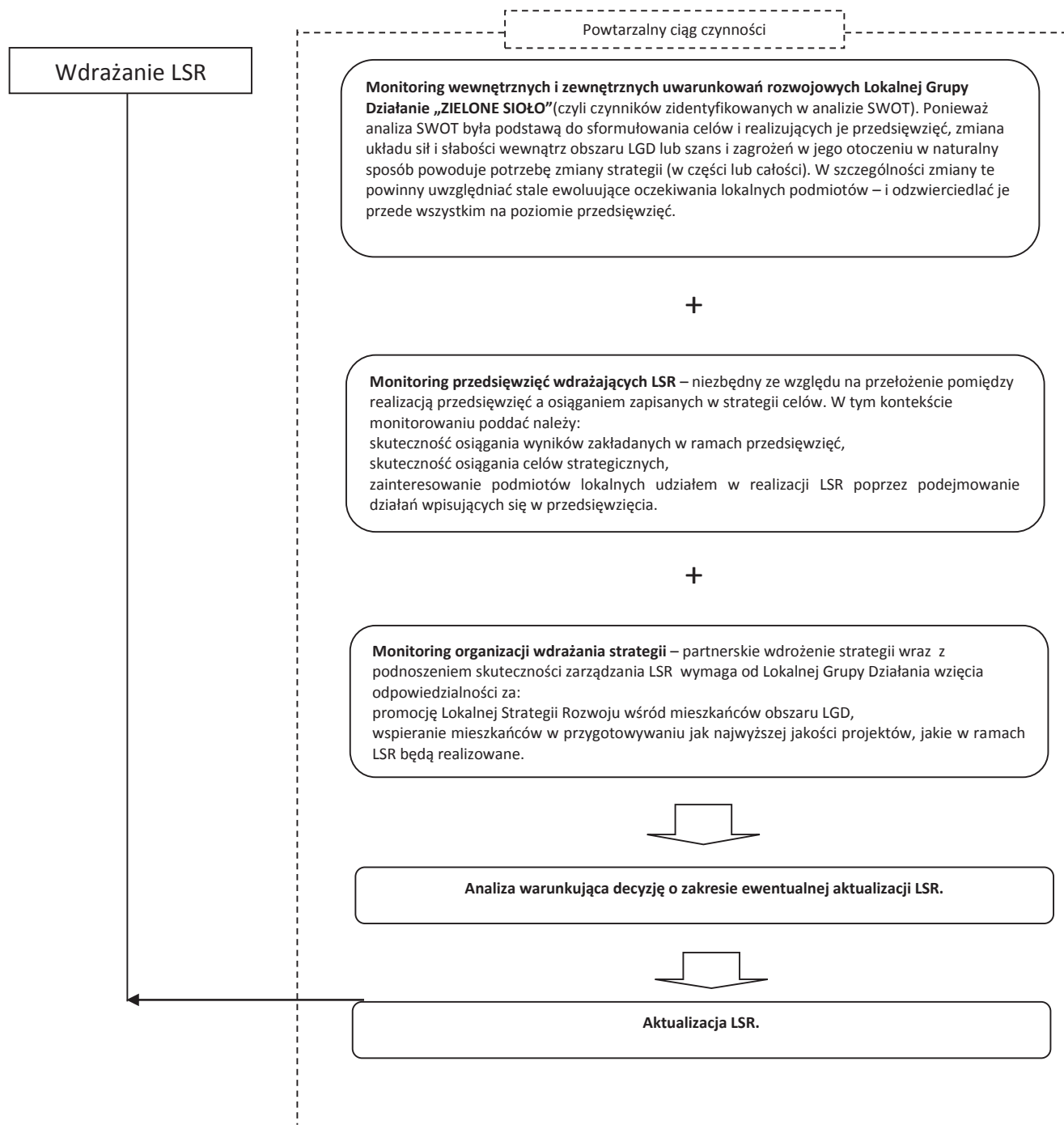
Podmioty biorące udział w procesie wdrażania LSR:

Wielopodmiotowy układ zastosowany przy formułowaniu LSR będzie podtrzymywany i rozwijany w fazie wdrażania strategii. Przyjmuje się następujące zasady dotyczące wdrażania LSR odnoszące się do podmiotów lokalnych:

- 1) wszystkie podmioty lokalne z obszaru działania LGD mają prawo do uzyskiwania aktualnych informacji na temat funkcjonowania LGD oraz wdrażania LSR,
- 2) wszystkie podmioty lokalne są uprawnione do zgłaszania propozycji dotyczących strategii, jak również projektów wdrażających strategię i służących realizacji strategicznych celów ogólnych (o ile mieszczą się w przewidzianych przepisami prawa warunkach i kryteriach dostępu dla poszczególnych operacji),

- 3) wnioskodawca może uzyskać wsparcie na realizację swojego projektu, jeżeli jest on zgodny z celami LSR oraz lokalnymi kryteriami wyboru i znajdzie się na liście projektów wybranych do dofinansowania.

Schemat nr 5 *Zależność procesów wdrażania i aktualizacji LSR*

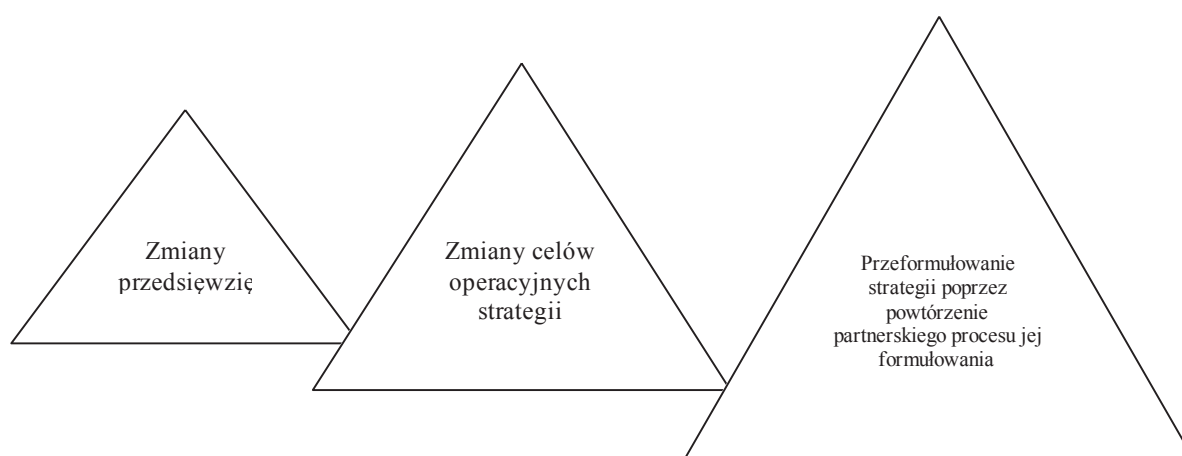

Jak podkreśla powyższy schemat, zarówno wdrażanie jak i monitorowanie strategii mają charakter ciągły. Zakłada się, iż w wyniku stale prowadzonych analiz aktualizacja LSR może następować:

- 1) okresowo – na początku roku kalendarzowego, po dokonaniu podsumowania wykonania LSR za rok poprzedni,
- 2) doraźnie – jako skutek kluczowych zmian w sposobie wdrażania strategii lub uwarunkowań jej wdrażania.

Aktualizacja LSR – w zależności od potrzeb – może za sobą pociągać zmiany strategii w różnym zakresie i obejmować odpowiednio:

Schemat nr 6

Do podejmowania decyzji o aktualizacji LSR i stopniu skomplikowania pożądanych zmian w strategii zostaną również wykorzystane procedury opisane w kolejnym punkcie „Zasady i sposób dokonywania oceny (ewaluacji) własnej”.

Podmioty biorące udział w procesie aktualizacji LSR:

Głównym organem LGD, w którego kompetencji będzie podejmowanie decyzji o aktualizacji LSR jest Walne Zebranie Członków Lokalnej Grupy Działania „ZIELONE SIOŁO”.

W szczególności – w zależności od wyników analizy przeprowadzonych spotkań – warsztatów decyzje te mogą dotyczyć:

- 1) zmian w obrębie zapisanych w strategii przedsięwzięć,
- 2) uruchomienia procesu konsultacyjnego związanego z wprowadzeniem zmian w celach operacyjnych strategii lub zmian w przedsięwzięciach zawartych w LSR,
- 3) uruchomienia partnerskiego procesu przeformułowania całej strategii.

Decyzje o przystąpieniu do procesu aktualizacji LSR podejmuje Walne Zebranie Członków Lokalnej Grupy Działania „ZIELONE SIOŁO”.

Procesem aktualizacji LSR kieruje Zarząd LGD „ZIELONE SIOŁO”.

Propozycje zmian po przeprowadzonym procesie aktualizacji LSR, Zarząd LGD „ZIELONE SIOŁO” przedkłada do zatwierdzenia Walnemu Zebraniu Członków Lokalnej Grupy Działania „ZIELONE SIOŁO”.

13. Określenie powiązań LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR.

Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju dla obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO” w latach 2009-2015 stanowić będzie naturalną kontynuację pierwotnie sformułowanych zamierzeń strategicznych, zapisanych w ZSROW na lata 2006-2008. Zamierzenia te opierają się na zarówno na aktualnych, rzeczywistych potrzebach, odczuwanych na obszarze LGD, jak i pewnych ogólnych ramach wsparcia dla obszarów wiejskich, wytyczonych przez różne dokumenty o charakterze strategiczno-planistycznym, sformułowanych na poziomie krajowym, regionalnym oraz lokalnym.

Dokumenty strategiczne na poziomie krajowym

LSR dla obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO” wpisuje się w nadrzędny dla Polski wieloletni dokument strategiczny rozwoju społeczno-gospodarczego, tj. **Strategię Rozwoju Kraju 2007-2015** (SRK), stanowiący odniesienie dla innych strategii i programów rządowych, jak i innych dokumentów opracowywanych na szczeblu regionalnym i lokalnym. Dokument ten określa cele i priorytety rozwoju Polski oraz warunki, które powinny ten rozwój zapewnić, uwzględniając przy tym najważniejsze trendy rozwoju gospodarki światowej oraz cele, jakie stawia Unia Europejska w odnowionej Strategii Lizbońskiej.

Zapisana w LSR polityka rozwoju obszaru LGD będzie przyczyniać się do realizacji zapisanej w Strategii Rozwoju Kraju wizji kraju, która zakłada, że *Polska w roku 2015 będzie krajem o wysokim poziomie i jakości życia mieszkańców oraz silnej i konkurencyjnej gospodarce, zdolnej do tworzenia nowych miejsc pracy*. Wizja ta ma zostać osiągnięta poprzez działania realizowane w 6 priorytetach, wśród których 2, tj. *Priorytet 5. Rozwój obszarów wiejskich* (bezpośrednio) oraz *Priorytet 6. Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej* (pośrednio) stanowią będą główne obszary korelacji priorytetów rozwoju zapisanych w LSR. W szczególności poprzez cele zapisane w LSR realizowane będą działania: a) Rozwój przedsiębiorczości i aktywności pozarolniczej oraz d) Wzrost jakości kapitału ludzkiego oraz aktywizacja zawodowa mieszkańców wsi w Priorytecie 5 SRK, z kolei w Priorytecie 6 w sposób pośredni realizowane będą dwa zapisane działania, tj. a) Podniesienie konkurencyjności polskich regionów oraz b) Wyrównywanie szans rozwojowych obszarów problemowych.

Drugim istotnym dokumentem planistycznym w jaki wpisuje się LSR dla obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO” są **Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (Narodowa Strategia Spójności) 2007-2013** wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Dokument ten reguluje w szczególności realizację tzw. polityki spójności w Polsce, a tym samym wydatkowanie największej puli środków pomocowych, pochodzących z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności. Nie dotyczy on wprost rozwoju obszarów wiejskich, jednak sporo uwagi poświęca koordynacji polityki spójności z innymi politykami wspólnotowymi, w tym w szczególności Wspólną Polityką Rolną i realizowaną ramach niej polityką rozwoju obszarów wiejskich. Działania w ramach LSR będą spójne zarówno z głównym celem strategicznym NSRO, tj. *tworzeniem warunków dla wzrostu*

konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej, jak i jednym z 6 głównych celów horyzontalnych, tj. Wyrównywaniem szans rozwojowych i wspomaganiem zmian strukturalnych na obszarach wiejskich. Realizacja LSR będzie powiązana pośrednio również z innymi celami NSRO, w tym w szczególności z celem 1. Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa oraz celem 2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej.

Dokumentem strategicznym o charakterze krajowym, z którym poprzez branżowy charakter w największym stopniu powiązana musi być LSR dla obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO” jest **Krajowy Plan Strategiczny Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013** (KPSROW). Zawiera on priorytety rozwoju obszarów wiejskich na okres 7 lat, uwzględniające zarówno regulacje wspólnotowe (Strategiczne Wytoczne Wspólnoty dla Rozwoju Obszarów Wiejskich), jak i spójność z dokumentami krajowymi (KPS, NSRO oraz Krajowy Program Reform). KPSROW jest tym samym podstawowym dokumentem ramowym, na podstawie którego został przygotowany główny instrument wdrażania Wspólnej Polityki Rolnej w Polsce, w części dotyczącej rozwoju obszarów wiejskich, tj. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Podstawę realizacji KPSROW stanowi koncepcja wielofunkcyjności rolnictwa i obszarów wiejskich. Zakłada ona wzmocnienie ekonomiczne gospodarstw rolnych i wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego, przy jednoczesnym zapewnieniu instrumentów na rzecz różnicowania działalności gospodarczej w kierunku pozyskania i stworzenia alternatywnych źródeł dochodów mieszkańców wsi. Równie ważnym aspektem obszarów wiejskich w Polsce, poza funkcjami ekonomicznymi i dobrymi warunkami dla rozwoju społecznego, jest ich rola w zachowaniu i odtwarzaniu walorów krajobrazowych oraz zasobów przyrody, tj. zachowanie dobrego stanu ekologicznego wód i gleb, bogactwa siedlisk i różnorodności biologicznej, a także dziedzictwa kulturowego wsi.

Powyższe istotne kwestie znajdują swój wyraz w głównych kierunkach / priorytetach rozwoju dla obszaru LGD, przewidzianych do realizacji w ramach LSR. Ze względu na wynikowy charakter tych dokumentów, tj. Strategia Rozwoju Kraju → Krajowy Plan Strategiczny dla Rozwoju Obszarów Wiejskich → Program Rozwoju Obszarów Wiejskich → Lokalna Strategia Rozwoju największe związki pomiędzy celami, priorytetami i działaniami występują w obszarze tzw. osi priorytetowych rozwoju 3 i 4, tj. *jakości życia na obszarach wiejskich i różnicowania gospodarki wiejskiej oraz LEADER*, stanowiących jednocześnie obszary interwencji potencjalnego wsparcia udzielanego przez Lokalne Grupy Działania w ramach realizacji LSR.

Dokumenty strategiczne na poziomie regionalnym

Realizacja działań rozwojowych zapisanych w LSR powinna przyczyniać się do rozwoju tego obszaru, postrzeganego zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym. Wymiar wewnętrzny dotyczy wielowymiarowego potencjału obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO”, w którym podejmowane będą działania powstrzymujące zjawiska utraty posiadanych potencjałów, w tym zwłaszcza kapitału ludzkiego i społecznego, oraz działania aktywizujące zasoby wszystkich gmin i powiatów, tworzących partnerstwo.

W drugim wymiarze konieczne jest wzmocnienie i utrwalenie pozycji LGD „ZIELONE SIOŁO” w regionie, co z kolei może być rozumiane jako odpowiednie wpisanie się w strategiczny rozwój województwa mazowieckiego. Przyjęte cele strategiczne uwzględniają obydwa wymiary i są

zbieżne zarówno z oczekiwaniami mieszkańców, jak też treścią Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2020, która jest głównym dokumentem strategicznym, określającym kształt polityki regionalnej na kolejnych kilkanaście lat. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego na lata 2007–2020 zawiera wizję rozwoju regionu z kilkoma zasadniczymi składowymi. Poniżej zaprezentowano związki pomiędzy LSR dla obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO” a tymi składowymi.

Za nadrzędny cel rozwoju Mazowsza przyjmuje się *wzrost konkurencyjności gospodarki i równoważenie rozwoju społeczno-gospodarczego w regionie jako podstawę poprawy jakości życia mieszkańców*.

Rozwój konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy przyczyni się do szybszego wzrostu gospodarczego regionu. Jego osiągnięcie, przy zachowaniu zasady zrównoważonego rozwoju, będzie implikowało poprawę warunków życia ludności. Przestrzenne równoważenie rozwoju społeczno-gospodarczego złagodzi różnice w poziomie i warunkach życia mieszkańców pomiędzy centrum regionu i jego obszarami peryferyjnymi. W nowej zintegrowanej Europie, Mazowsze będzie otwarte na europejski i globalny przepływ osób, dóbr, informacji i kapitału. Będzie regionem skutecznie umacniającym i wykorzystującym własny potencjał oraz zasoby, w tym kapitał społeczny oraz szanse płynące z integracji ze Wspólnotami Europejskimi. W ten sposób zostanie zbudowana przewaga konkurencyjna regionu w warunkach gospodarki globalnej.

Cała LSR dla LGD „ZIELONE SIOŁO” w zupełności wpisuje się w cele nadrzędne następujących dokumentów strategicznych województwa mazowieckiego:

- Strategii rozwoju województwa mazowieckiego na lata 2000-2020,
- Strategii Rozwoju Turystyki w Województwie Mazowieckim na lata 2004-2013,
- Regionalna Strategia Innowacji Województwa Mazowieckiego,
- Strategia e-rozwoju Województwa Mazowieckiego.

W tabeli przedstawiono spójność celów strategicznych tych dokumentów z celami strategicznymi LSR.

Tabela nr 33

Cel strategiczny LSR	Cele strategiczne województwa mazowieckiego	Dokument strategiczny
CS1. Wysoka jakość życia i efektywny rozwój gospodarczy na obszarze działania LGD objawiająca się wzmacnianiem więzi łączących mieszkańców ze swoim miejscem zamieszkania i prowadzeniem działalności gospodarczej.	Cel strategiczny - Budowa społeczeństwa informacyjnego i poprawa jakości życia mieszkańców województwa	Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2020
	Wzrost środków i efektywności finansowania działalności proinnowacyjnej w regionie	Regionalna strategia innowacji dla Mazowsza lata 2007-2015
	Stworzenie systemu usług on-line dla mieszkańców. Zapewnienie mieszkańcom województwa mazowieckiego powszechnego dostępu do różnorodnych usług świadczonych drogą elektroniczną na	Strategia e-rozwoju Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013

	całym obszarze regionu	
	Pobudzanie rozwoju gospodarki opartej na wiedzy bazującej na innowacyjnych rozwiązaniach ICT w celu wzmacniania jej konkurencyjności, stymulowania zrównoważonego rozwoju i kreowania podaży pracy	Strategia e-rozwoju Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013
CS2. Wzmacnianie spójności obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO”, integracja działań lokalnych podmiotów gospodarczych, organizacji społecznych i jednostek samorządowych i ciągle zwiększanie zaangażowania mieszkańców w rozwój swoich miejscowości i lokalnych ojczyzn.	Cel strategiczny – Poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju	Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2020
	Kształtowanie i promowanie postaw proinnowacyjnych oraz przedsiębiorczych	Regionalna strategia innowacji dla Mazowsza lata 2007-2015
	Wzmocnienie potencjału ludzkiego regionu oraz przygotowanie kadr do recepcji ruchu turystycznego	Strategia Rozwoju Turystyki dla Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013
	Zbudowanie efektywnego systemu instytucjonalnego działającego na rzecz rozwoju turystyki w województwie	Strategia Rozwoju Turystyki dla Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013
	Przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu mieszkańców obszarów wiejskich oraz grup szczególnie narażonym na objęcie wykluczeniem informacyjnym	Strategia e-Rozwoju Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013
	Zarządzanie e-Rozwojem oraz kreowanie i pomnażanie kapitału ludzkiego. Stworzenie regionalnego systemu: transferu wiedzy o praktycznym wykorzystaniu innowacyjnych rozwiązań ICT, zarządzania programowaniem, oraz wdrażaniem strategii	Strategia e-Rozwoju Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013
CS3. Poprawa pozycji LGD „ZIELONE SIOŁO” w otoczeniu poprzez rozwoju funkcji turystycznych, produktów lokalnych, wdrażanie innowacji i odnawialnych źródeł energii a także powiązań kooperacyjnych z partnerami w regionie oraz atrakcyjnym wizerunkiem obszaru.	Cel strategiczny - Zwiększanie konkurencyjności regionu w układzie międzynarodowym	Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2020
	Zwiększenie współpracy w procesach rozwoju innowacji	Regionalna strategia innowacji

	i innowacyjności	dla Mazowsza lata 2007-2015
	Wzrost internacjonalizacji przedsiębiorstw województwa mazowieckiego	Regionalna strategia innowacji dla Mazowsza lata 2007-2015
	Rozwój oferty produktowej integrującej walory turystyczne regionu mazowieckiego dostosowanej do potrzeb odbiorców	Strategia Rozwoju Turystyki województwa mazowieckiego na lata 2007 - 2013
	Osiągnięcie spójności działań marketingowych	Strategia Rozwoju Turystyki dla Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013
	Zrównoważony rozwój przestrzeni turystycznej na terenie całego województwa mazowieckiego	Strategia Rozwoju Turystyki dla Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego na lata 2007 - 2020 porusza jedynie pośrednio problemy rozwoju obszarów wiejskich regionu. Przedstawiona w strategii wizja rozwoju województwa mazowieckiego, jako konkurencyjnego regionu w układzie europejskim i globalnym jako najbardziej rozwinięty gospodarczo region w Polsce podejmujący uczestnictwo w rywalizacji z innymi rozwiniętymi regionami poprzez eliminowanie dysproporcji rozwojowych, rozwój nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy oraz zapewniającym mieszkańcom Mazowsza optymalnych warunków do rozwoju jednostki, rodziny jak i całej społeczności przy jednoczesnym zachowaniu spójnego i zrównoważonego rozwoju. Perspektywa rozwoju LGD „ZIELONE SIOŁO” jako regionu o dużych walorach przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, a także turystyczno-rekreacyjnych, z różnorodną ofertą spędzania czasu wolnego, nie może zostać osiągnięta bez uwzględnienia problemów dotyczących obszarów nieurbanizowanych i aspektów rozwojowych obszarów wiejskich. W tym aspekcie wizja, misja, cele i działania wskazane w LSR dla LGD „ZIELONE SIOŁO” wartościowo uzupełniają cele i kierunki Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

Dokumenty strategiczne na poziomie lokalnym

Istniejące dokumenty o charakterze strategicznym, opracowane dla gmin i powiatów obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO” zostały wzięte pod uwagę już na etapie opracowywania materiałów bazowych niezbędnych do opracowania ZSRW, tym samym ich zapisy uwzględnia niniejsza LSR. W szczególności są to:

Tabela nr 34

Nazwa Gminy i Powiatu	
Powiat Ostrowski	Strategia Powiatu 2004-2015, Wieloletni Plan Inwestycyjny 2008-2013
Andrzejewo	Strategia Rozwoju Gminy 2008-2015
Boguty - Pianki	Strategia Rozwoju Gminy 2008-2015
Brok	Plan Rozwoju Lokalnego 2004-2013
Małkinia Górna	Plan Rozwoju Lokalnego 2004-2013
Nur	Plan Rozwoju Lokalnego 2004-2013
Ostrów Mazowiecka	Strategia Rozwoju Gminy 2004-2015
Stary Lubotyń	Strategia Rozwoju Gminy 2004-2015
Szulborze Wielkie	Plan Rozwoju Gminy 2007-2013
Wąsewo	Plan Rozwoju Lokalnego 2007-2013
Zareby Kościelne	Plan Rozwoju Lokalnego 2005-2013

14. Wskazanie planowanych działań, przedsięwzięć lub operacji realizowanych przez LGD w ramach innych programów wdrażanych na obszarze objętym LSR.

Stowarzyszenie LGD „ZIELONE SIOŁO” począwszy od 2009 r. przewiduje realizację wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju z wykorzystaniem jako główne źródło finansowania program LEADER. „ZIELONE SIOŁO”, aktywizując społeczność wiejską, budując potencjał społeczny na obszarach wiejskich zamierza wykorzystywać nie tylko środki finansowe dostępne w ramach osi 4 Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, ale także będzie ubiegała się o wsparcie dla projektów w ramach innych programów, konkursów przeznaczonych dla organizacji pozarządowych.

Wszelkie realizowane projekty, podejmowane działania przez LGD „ZIELONE SIOŁO” będą przyczyniać się do realizacji następujących celów:

- Wzmacnianie związków łączących mieszkańców LGD „ZIELONE SIOŁO” ze swoim miejscem zamieszkania;
- Wykreowanie nowej całości składającej się z 10 gmin LGD połączonych ścisłymi relacjami współpracy;
- Wykreowanie i stałe wzmacnianie pozycji LGD „ZIELONE SIOŁO” w otoczeniu, przejawiające się powiązaniem kooperacyjnymi z regionem i atrakcyjnym wizerunkiem obszaru LGD.

Działania podejmowane w ramach innych programów będą miały charakter uzupełniający wobec działań realizowanych w ramach osi 4 PROW.

Wśród potencjalnych źródeł finansowania projektów należy zaliczyć m.in.:

- Europejski Fundusz Spójności, ze szczególnym akcentem na Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL),
- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (POIG),

- Europejska Współpraca Terytorialna,
- Infrastruktura i Środowisko,
- Szwajcarsko-Polski Program Współpracy,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego,
- Inne krajowe fundusze publiczne (fundusze dla organizacji pozarządowych, środki własne ministerstw, partnerstwa w projektach sieciowych, konkursy na granty itp.)

Europejski Fundusz Spójności, ze szczególnym akcentem na Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL)

Program Operacyjny „Kapitał Ludzki”:

- **Priorytet VI: "Rynek pracy otwarty dla wszystkich"**
 - Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie
 - Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samo zatrudnienia
 - Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich

Projekty będą nakierowane na tworzenie warunków sprzyjających podnoszeniu zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych, obejmujące m.in. działania na rzecz dalszego doskonalenia, bądź zmiany kwalifikacji zawodowych w formie szkoleń, kursów i praktyk oraz możliwości zdobycia doświadczeń zawodowych w miejscu pracy. Pomoc będzie koncentrowała się również na rozwoju przedsiębiorczości i samozatrudnienia, obejmując m.in. doradztwo, szkolenia oraz usługi finansowo – prawne adresowane do osób pragnących rozpocząć własną działalność gospodarczą.

- **Priorytet VII: "Promocja integracji społecznej"**
 - 7.1 – Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji
 - 7.3 – Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji

Projekty przeznaczone będą nie tylko dla podmiotów ekonomii społecznej, ale również dla instytucji powołanych do jej wspierania, które poprzez dostarczanie niezbędnej wiedzy i doświadczenia w zakresie zasad prowadzenia działalności gospodarczej, zarządzania zasobami ludzkimi czy stosowania przepisów prawnych, umożliwiają rozwój i funkcjonowanie gospodarki społecznej. Dodatkowo Stowarzyszenie postara się pozyskać małe granty finansowe, za pomocą których wspierane będą inicjatywy ukierunkowane na podnoszenie zdolności do zatrudnienia, zwiększenie mobilności i aktywności społecznej mieszkańców i rozwój lokalnych inicjatyw na obszarach wiejskich, w celu zmniejszenia różnicowań pomiędzy tymi obszarami a ośrodkami miejskimi.

- **Priorytet VIII: "Regionalne kadry gospodarki"**
 - 8.1 – Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie

Planowane projekty mają stymulować podnoszenie i aktualizację umiejętności zawodowych przez osoby pracujące, zwłaszcza starsze i o niskich kwalifikacjach, co jest kluczowe dla utrzymania ich aktywności na rynku pracy.

- **Priorytet IX: "Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach"**
 - Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich

Wsparcie przewidziane w projektach nakierowane będzie na rzecz tworzenia i funkcjonowania oddolnych, lokalnych inicjatyw powoływanych przez mieszkańców obszarów wiejskich na rzecz rozwoju edukacji i podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców wsi.

Program Operacyjny „Innowacyjna Gospodarka”:

- **Oś priorytetowa 3 - Kapitał dla innowacji**

Projekty mające na celu aktywizację rynku inwestorów prywatnych poprzez tworzenie dogodnych warunków inicjowania współpracy inwestorów prywatnych z przedsiębiorcami MSP poszukującymi środków finansowych na realizację innowacyjnych przedsięwzięć.

- **Oś priorytetowa 4 - Inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia**

Projekty obejmujące szkolenia, doradztwo i inwestycje przedsiębiorstw niezbędne do opracowania i wdrożenia wzorów użytkowych i przemysłowych.

- **Oś priorytetowa 6 - Polska gospodarka na rynku międzynarodowym**

Działania nastawione na promocję turystycznych walorów Polski, w tym tworzenie nowych, innowacyjnych typów produktów i usług turystycznych, tworzenie systemu informacji turystycznej. Projekty inwestycyjne w zakresie produktów turystycznych o znaczeniu ponadregionalnym, w tym inwestycje przyczyniające się do poprawy jakości usług turystycznych,

- **Oś priorytetowa 8 - Społeczeństwo informacyjne – zwiększanie innowacyjności gospodarki**

Projekty obejmujące wsparcie dla nowo tworzonych mikro, małych i średnich przedsiębiorstw świadczących E-usługi.

- Dotacje, fundusze dla organizacji pozarządowych pochodzące z różnego rodzaju grantów, fundacji itp. wspomagające rozwój obszaru LGD i wpisujące się działania zapisane w LSR

Podstawową zasadą, która będzie warunkowała wybór działania będzie jego komplementarność w stosunku do zapisów umieszczonych w Lokalnej Strategii Rozwoju.

Europejska Współpraca Terytorialna:

W ramach tego programu planowany jest udział w Programie Współpracy Międzyregionalnej INTERREG IV C. W ramach tych projektów planowany jest ewentualny udział w dwóch priorytetach:

1. Poprawa i rozbudowa trans granicznej infrastruktury: komunikacyjnej, transportowej, technicznej, turystycznej, społecznej i ochrony środowiska
2. Wspieranie innowacyjności , powiązań gospodarczych oraz ułatwienie współpracy sektora gospodarki i nauki

Potencjalnymi beneficjentami programu będą instytucje prowadzące działania o charakterze non-profit przyczyniające się do realizacji priorytetów programu, w tym np. władze lokalne i regionalne, organizacje pozarządowe, instytucje publiczne, euroregiony.

Program operacyjny „Infrastruktura i Środowisko”:

CEL PROGRAMU INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

Celem programu jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Program zgodnie

z Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia (NSRO), zatwierdzonymi 7 maja 2007 r. przez Komisję Europejską, stanowi jeden z programów operacyjnych będących podstawowym narzędziem do osiągnięcia założonych w nich celów przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko jest również ważnym instrumentem realizacji odnowionej Strategii Lizbońskiej, a wydatki na cele priorytetowe UE stanowią w ramach programu 66,23 proc. całości wydatków ze środków unijnych.

W ramach programu realizowanych będzie 15 priorytetów. LGD „ZIELONE SIOŁO” zainteresowane jest realizacją kilku z nich. Są to:

1. Gospodarka wodno-ściekowa;
2. Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi;
3. Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska;
4. Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska;
5. Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych;
6. Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność energetyczna;
7. Bezpieczeństwo energetyczne, w tym dywersyfikacja źródeł energii;
8. Kultura i dziedzictwo kulturowe;
9. Bezpieczeństwo zdrowotne i poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia.

Szwajcarsko-Polski Program Współpracy:

Celem szwajcarskiej pomocy jest zmniejszanie różnic społeczno-gospodarczych istniejących pomiędzy Polską a wyżej rozwiniętymi państwami UE oraz różnic na terytorium Polski – pomiędzy ośrodkami miejskimi a regionami słabo rozwiniętymi pod względem strukturalnym. O dofinansowanie projektów w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy mogą starać się: instytucje sektora publicznego i prywatnego oraz organizacje pozarządowe.

W ramach tego mechanizmu można będzie składać projekty dotyczące następujących zagadnień:

- bezpieczeństwo, stabilność, wsparcie reform:
 - inicjatywy na rzecz rozwoju regionalnego regionów peryferyjnych i słabo rozwiniętych
 - zwiększenie ochrony wschodnich granic Unii Europejskiej
- środowisko i infrastruktura:
 - odbudowa, przebudowa i rozbudowa infrastruktury środowiskowej oraz poprawa stanu środowiska (m.in. zarządzanie odpadami stałymi, systemy energii odnawialnej, poprawa wydajności energetycznej)
 - poprawa publicznych systemów transportowych;
 - bioróżnorodność i ochrona ekosystemów oraz wsparcie transgranicznych inicjatyw środowiskowych
- sektor prywatny:
 - poprawa środowiska biznesowego i dostępu do kapitału dla małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP)
 - rozwój sektora prywatnego i promocja eksportu MŚP
- rozwój społeczny i zasobów ludzkich:
 - ochrona zdrowia (m.in. profilaktyka i kampanie promocji zdrowia oraz poprawa opieki społecznej)
 - badania i rozwój (m.in. Fundusz Stypendialny, projekty badawcze)

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego:

W ramach RPOWM LGD "ZIELONE SIOŁO" planuje udział w realizacji następujących projektów:

Priorytet I. Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu;

Priorytet II. Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza;

Priorytet III. Regionalny system transportowy;

Priorytet IV. Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu;

Priorytet V. Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji;

Priorytet VI. Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego.

Narodowy Bank Polski:

Po środki, o które można ubiegać się w ramach programu edukacji ekonomicznej, planuje się sięgać w ramach realizacji:

- projektów szkoleniowych dla młodzieży (zwłaszcza gimnazjalnej), promujące wśród młodych ludzi przedsiębiorczość.

W celu wyeliminowania potencjalnego zagrożenia, jakim jest nakładanie się pomocy finansowej uzyskanej w ramach PROW i innych programów LGD „ZIELONE SIOŁO” posiadać będzie wypracowane mechanizmy i rozwiązania, które zostaną zebrane w dokumencie pn.: *Zasady Rachunkowości dla Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „ZIELONE SIOŁO”*.

Wśród zabezpieczeń należy wymienić:

- tworzenie wydzielonych kont bankowych (lub subkont) do obsługi każdego programu,
- umieszczanie na rachunkach, fakturach i innych dowodach księgowych potwierdzających poniesione koszty informacji o źródle finansowania; w przypadku gdy dany koszt będzie współfinansowany z różnych źródeł – przy każdym źródle podawana będzie kwota finansowana z danego programu,
- każdy program będzie miał wyznaczonego kierownika projektu, odpowiedzialnego za prawidłowe wydatkowanie środków programu,
- wynagrodzenia pracowników, na które składają się ułankowo różne programy, realizowane będą w postaci przelewów z głównego rachunku bankowego, a następnie refundowane we właściwych proporcjach z rachunków wydzielonych dla poszczególnych programów na rachunek główny; wynagrodzenia pracowników zatrudnionych wyłącznie przy jednym programie realizowane są w postaci przelewów bezpośrednio z rachunku wydzielonego dla tego programu.

15. Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich.

Zakłada się, że realizacja LSR wywoła szereg pozytywnych skutków w województwie mazowieckim oraz obszarach wiejskich województwa. Uwagę należy zwrócić na relacje pomiędzy celami LSR, a celami Strategii Województwa Mazowieckiego zobrazowane w poniższej tabeli. Współzależność pomiędzy celami strategicznymi LSR, a celami strategicznymi województwa mazowieckiego zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela nr 35

ZAPIS W STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO NA LATA 2007-2020	ZAPIS W LSR LGD „ZIELONE SIOŁO” NA LATA 2009-2015
<i>Cel strategiczny - Budowa społeczeństwa informacyjnego i poprawa jakości życia mieszkańców województwa</i>	<i>CS1. Wysoka jakość życia i efektywny rozwój gospodarczy na obszarze działania LGD objawiająca się wzmacnianiem więzi łączących mieszkańców ze swoim miejscem zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej.</i> Realizacja LSR dla przyczyni się skutecznie do dywersyfikacji struktury gospodarczej a zwłaszcza profilu przedsiębiorstw poprzez tworzenie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw oraz mikro przedsiębiorstw wykorzystujących słabo dotychczas uruchomione i rozproszone potencjały obszaru LGD. LSR dla LGD „ZIELONE SIOŁO” akcentuje kreowanie nowej przedsiębiorczości poprzez wskazywanie możliwości realizacji nowych usług i produktów opartych na zasobach kulturowych i naturalnych obszaru oraz wartościowych tradycjach i obyczajach. LSR dla LGD, nie podważając zalecanych w strategii województwa mazowieckiego priorytetów rozwojowych, aktywizuje niewykorzystywane dotąd zasoby kultury materialnej i duchowej oraz dziedzictwa etnologicznego tego obszaru. LSR dla LGD zakłada włączenie obszaru do sieci kooperacji, sprzedaży produktów oraz wymiany doświadczeń o charakterze regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Liczba mieszkańców obszarów wiejskich w stosunku do liczby osób zatrudnionych w rolnictwie w województwie mazowieckim wskazuje na ogromny potencjał ludnościowy, który powinien znaleźć zatrudnienie poza rolnictwem. Działania przewidziane w LSR dla LGD „ZIELONE SIOŁO” dążą w dużej mierze do sprostania temu wyzwaniu w postaci rozwoju różnych form usług, przyczyniających się do kreowania nowych miejsc pracy. Główny profil działalności szkoleniowej i edukacyjnej dla mieszkańców LGD powinien

	ułatwić tworzenie nowych podmiotów gospodarczych właśnie w tym sektorze.
<i>Cel strategiczny – Poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju</i> Istotnym problemem rozwoju Mazowsza jest konieczność pogodzenia szybkiego tempa rozwoju metropolii warszawskiej z jednoczesną potrzebą zwiększenia spójności regionu, modernizacji i rozbudowy sieci komunikacyjnej oraz poprawy warunków życia mieszkańców obszarów poza metropolitalnych. Brak odpowiednio zaprogramowanych kompleksowych działań w tej sytuacji grozić może nawet zapaścią społeczno-gospodarczą obszarów peryferyjnych. Dualizm Mazowsza, przy braku równowagi potencjałów rozwojowych Warszawy i terenów sąsiednich skutkuje obecnie przewagą migracji z terenów uboższych nad procesami „rozprzestrzeniania” rozwoju z Warszawy na otoczenie. Zapewnienie wewnętrznej integracji regionu, przy optymalizacji wykorzystania przestrzeni i zachowania funkcji ekologicznych środowiska kulturowego i przyrodniczego, jest celem kierunkowo zgodnym z polityką regionalną Unii Europejskiej.	<i>CS2. Wzmacnianie spójności obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO”, integracja działań lokalnych podmiotów gospodarczych, organizacji społecznych i jednostek samorządowych i ciągle zwiększanie zaangażowania mieszkańców w rozwój swoich miejscowości i lokalnych ojczyzn.</i> W dobie cywilizacji informacyjnej i gospodarki opartej na wiedzy istotnym elementem przewagi konkurencyjnej „ZIELONEGO SIOŁA” będzie dobrze wyedukowane społeczeństwo. W ten sposób zgromadzony kapitał społeczny stanie się ważnym zasobem gospodarczym regionu. Nowoczesne społeczeństwo swobodnie posługujące się wysokimi technologiami informatycznymi i komunikacyjnymi w zasadniczy sposób przyczyni się do trwałego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Jego skutki będą odczuwalne zarówno w makro jak i mikro skali, warunkując ogólnie wzrost jakości życia mieszkańców. Wysoce obiecującym kierunkiem działań jest również rozwój różnego rodzaju usług szkoleniowych i edukacyjnych na obszarze LGD w formie lokowania tutaj spotkań biznesowych, seminariów, warsztatów, konferencji dla różnych segmentów i grup uczestniczących w procesie kształcenia ze szczególnym uwzględnieniem dynamicznie rozwijającego się kształcenia ustawicznego. W tym celu konieczne jest lokowanie na obszarze LGD „ZIELONE SIOŁO” ośrodków przystosowanych do pełnienia między innymi funkcji szkoleniowych oraz związanych z kształceniem ustawicznym i e-learningiem (wymaga to odpowiednio przygotowanych sal seminaryjnych i warsztatowych oraz pokoi cichej pracy z wyposażeniem w sprzęt audiowizualny i szerokopasmowym dostępem do Internetu). Pozwoli to na znaczące rozszerzenie oferty szkoleniowej i usług edukacyjnych świadczonych na terenie województwa w celu rozwoju zasobów ludzkich całego regionu. LSR dla LGD „ZIELONE SIOŁO” zmierza do wykreowania i rozwoju zdolności liderów i mieszkańców do zarządzania rozwojem lokalnym i ponadlokalnym. Istotny nacisk kładzie się na upowszechnienie zdolności kreatywnych w dziedzinie tworzenia i rozwoju biznesu, tzw. gospodarki społecznej (z wykorzystaniem roli organizacji obywatelskich) oraz opartych na zasobach LGD innowacyjnych produktach i usługach.
<i>Cel strategiczny - Zwiększanie konkurencyjności regionu w układzie międzynarodowym</i> Optymalne wykorzystanie potencjałów rozwojowych województwa (tj.: centralne	<i>CS3. Poprawa pozycji LGD „ZIELONE SIOŁO” w otoczeniu poprzez rozwoju funkcji turystycznych, produktów lokalnych, wdrażanie innowacji i odnawialnych źródeł energii a także powiązań kooperacyjnych z partnerami w regionie oraz</i>

położenie geograficzne z metropolią stołeczną o znaczeniu europejskim, występowanie głównych korytarzy komunikacyjnych Europy, wysoki potencjał gospodarczy, intelektualny i naukowo-badawczy) pozwoli na zwiększenie konkurencyjności regionu w układzie europejskim i globalnym. Zdolność do szybkiego wprowadzania nowoczesnych rozwiązań technologicznych, technicznych, menedżerskich i organizacyjnych stanowić będzie podstawę sukcesów gospodarczych oraz wzmocni pozycję regionu w kraju i na rynkach światowych.	<i>atrakcyjnym wizerunkiem obszaru.</i> Dzięki unikatowym cechom tych zasobów produkty takie są z definicji konkurencyjne na rynku regionalnym, krajowym i europejskim. Bliskość trasy Warszawa- Białystok – granica UE może stanowić doskonałą witrynę dla prezentacji i sprzedaży oryginalnych produktów pochodzących z LGD wpływając tym samym na wzbogacenie i przeorientowanie tradycyjnego wizerunku regionu LGD i województwa mazowieckiego. Istotnym elementem LSR dla LGD „ZIELONE SIOŁO” jest zachowanie i wykorzystanie z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju zasobów środowiska naturalnego. Czystość ekologiczna obszaru oraz bogata bioróżnorodność obszaru stanowi punkt wyjścia do realizacji wielu przedsięwzięć i projektów. Głównym nurtem w LSR dla LGD „ZIELONE SIOŁO” jest wykorzystanie bogatych walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych obszaru LGD „ZIELONE SIOŁO” do wykreowania atrakcyjnej i komplementarnej w stosunku do już istniejącej oferty turystycznej obejmującej różne formy spędzania wolnego czasu. Przyczyni się to do realizacji wyżej wymienionych założeń wizji rozwoju zawartych w strategii województwa mazowieckiego. Szereg działań zaprojektowanych w LSR dla LGD, zmierza do wykreowania oferty turystycznej LGD „ZIELONE SIOŁO” w formach przede wszystkim: weekendowej, rodzinnej i indywidualnej. Formy te powinny stać się wartościowym uzupełnieniem popularnej w województwie mazowieckim oferty turystycznej „Doliny Bugu” na obszarze województwa mazowieckiego. Ten rodzaj turystyki stanowić może jedną z dźwigni rozwoju LGD z uwagi na duży potencjał ludnościowy aglomeracji warszawskiej.
---	--

16. Informacja o dołączanych do LSR załącznikach

Załącznik nr 1 - Statut Lokalnej Grupy Działania „ZIELONE SIOŁO”.

Załącznik nr 2 - Członkowie LGD - osoby fizyczne i prawne oraz skład Zarządu.

Załącznik nr 3 - Regulamin Rady.

Załącznik nr 4 - Regulamin Walnego Zebrania Członków.

Załącznik nr 5 - Regulamin Zarządu.

Załącznik nr 6 - Regulamin Biura.

Załącznik nr 7 – Struktura pracowników i procesu podejmowania decyzji, regulamin naboru pracowników i karty stanowiskowe.

Załącznik nr 8 - Warunki techniczne i lokalowe Biura LGD.

Załącznik nr 9 - Ogólna procedura przyjmowania i obsługi wniosków o dofinansowanie operacji w ramach budżetu LGD.

Załącznik nr 10 - Wzór karty oceny operacji na zgodność z LSR.

Załączniki nr 10/1, 10/2, 10/3, 10/4, 10/5, 10/6 - Wzory kart oceny operacji na zgodność z LSR – nabór tematyczny.

Załącznik nr 11 - Deklaracja bezstronności i poufności.

Załączniki nr 12 a, 12 b, 12 c ,12 d - Wzory kart ocen operacji wg lokalnych kryteriów.

Załącznik nr 13 - Wzór wniosku o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji.

Załącznik nr 14 - Ankieta monitorująca postęp realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „ZIELONE SIOŁO”.